

Rapport om arbeidsmarkedet

// Rapport // Nr. 3 // 2006

- Utviklinga på arbeidsmarknaden
- Globalisering og arbeidsmarkedet
- Fotfeste på arbeidsmarkedet
- Flest yrkeshemmede til jobb i Vest-Agder og Vestfold i 2005
- Reell kompensasjonsgrad

Innhold

Utviklinga på arbeidsmarknaden	2
Globalisering og arbeidsmarkedet	8
Fotfeste på arbeidsmarkedet	13
Flest yrkeshemmede til jobb i Vest-Agder og Vestfold i 2005	24
Reell kompensasjonsgrad	36

1. juli 2006 ble trygdeetaten og Aetat lagt ned og erstattet av en ny arbeids- og velferdsetat. Sammen med sosialtjenesten i kommunene skal vi utgjøre den nye arbeids- og velferdsforvaltningen, NAV.

Rapport om arbeidsmarkedet som tidligere ble utgitt av Aetat Arbeidsdirektoratet, blir nå utgitt av Arbeids- og velferdsdirektoratet. Rapporten belyser fortsatt arbeidsmarkedet. Vi har imidlertid en målsetning om at vi etter hvert skal dekke arbeids- og velferdspolitikken i et bredere perspektiv enn tidligere.

I denne rapporten har vi konsekvent brukt begrepet NAV når vi refererer til den nye statsetaten, også når vi refererer til hendelser forut for sammenslåingen.

Redaksjonen ble avsluttet 6. september 2006.

Rapport om Arbeidsmarkedet utgis av
Arbeids- og velferdsdirektoratet

Rapport om arbeidsmarkedet er tilgjengelig på internett:
Før 1.oktober 2006: aetat.no → Tall og analyser → Rapport om arbeidsmarkedet
Fra 1.oktober 2006: nav.no

Bestilling kan foretaes ved henvendelse til:
Arbeids- og velferdsdirektoratet
Telefon: 21 07 00 00

Utviklinga på arbeidsmarknaden

SAMANDRAG

Noreg er no inne i ein høgkonjunktur med låg arbeidsløye og kraftig vekst i sysselsetjinga. Situasjonen er prega av sysselsettingsvekst på dei fleste områder. Arbeidsløysa er på det lågaste nivået på sju år, og det er nedgang i arbeidsløysa i alle fylke og i alle yrkesgrupper.

Våre vurderingar tilseier at det vil vera høg aktivitet innafor olje- og bustadinvesteringar også langt inn i 2007, samstundes som det truleg framleis blir vekst i etterspurnaden etter arbeidskraft frå offentleg sektor. På den andre sida er det mykje som tyder på at ein nedgang i verdsøkonomien rykkjer nærare. Ein eventuell høg straumpris utover vinteren vil kunna trekkja inn kjøpekraft frå hushalda i Noreg og auka kostnadene for næringslivet.

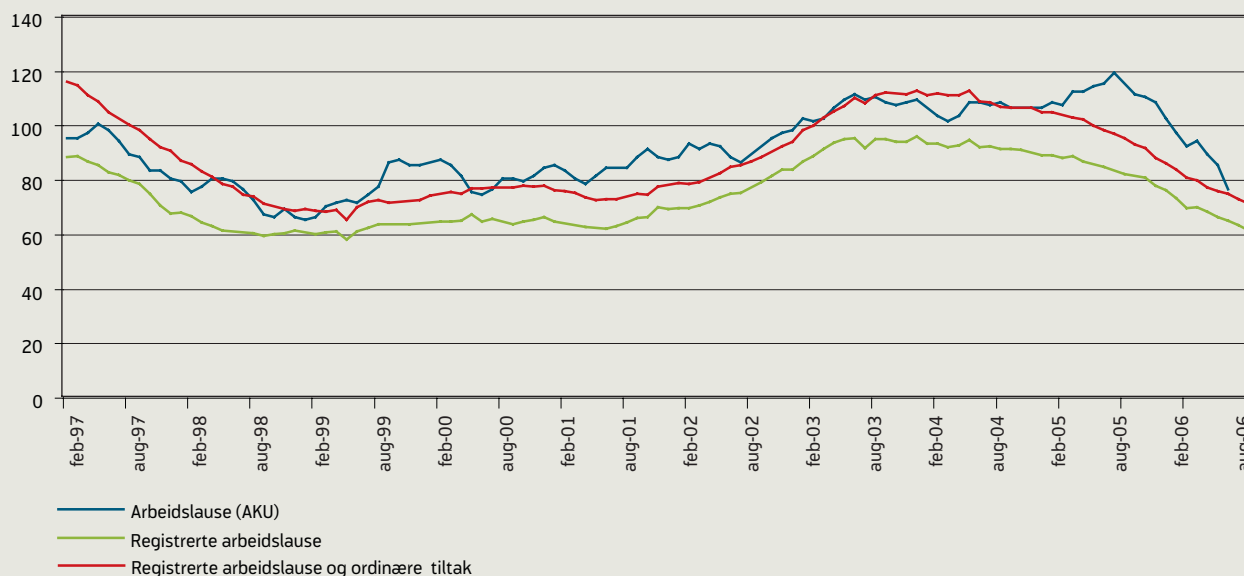
Dei fleste indikatorane for arbeidsmarknaden viser at det no skjer ei rask tilstraming. Lite ledige arbeidskraftressursar er eit stort problem mellom anna i oljerelatert verksemd og i bygg og anlegg. Presstendensane vil også auka innafor kommunesektoren. Det er no ein risiko for mellom anna akselererande lønsvekst og svekka konkurransevane. Ei høg arbeidskraftsinnvandring, i første rekkje frå dei nye EU-landa, har til no dempa presset på arbeidsmarknaden slik at vi førebels ikkje har opplevd ein sterk lønsvekst.

Arbeids- og velferdsdirektoratet vurderer at sysselsetjinga vil auka med 60.000 personar i 2006. Utviklinga i arbeidsstyrken målt ved Arbeidskraftundersøkinga til Statistisk sentralbyrå (AKU) tyder på at det no på kort sikt er lite arbeidskraftsreservar utanfor arbeidsstyrken. Vi justerer difor ned prognosen på veksten i talet på sysselsette i 2007 frå 40.000 til 35.000 personar samanlikna med førre Rapport om arbeidsmarkedet.

Allereie i haust ventar vi at den registrerte arbeidsløysa vil vere lågare enn på toppen av førre høgkonjunktur. Vi ventar at den registrerte arbeidsløysa vil bli på 65.000 i gjennomsnitt for 2006. Dette er ein nedgang på 18.000 i høve til 2005. For 2007 ventar vi at arbeidsløysa skal gå ned med ytterlegare 10.000 personar, slik at det i gjennomsnitt vil bli 55.000 registrerte arbeidslause i 2007. Ikkje sidan 1980-åra har arbeidsløye i Noreg vore på eit så lågt nivå. Prognosen for 2007 er ei nedjustering på 5000 i høve til førre prognose.

Figur 1.

Utviklinga i talet på registrerte arbeidslause, summen av registrerte arbeidslause og ordinære tiltaksdeltakarar og arbeidslause målt ved AKU. Sesongjusterte¹ tal februar 1997–august 2006. 1000 personar.

¹ For arbeidslause målt ved AKU er det nytta 3 månaders glidande gjennomsnitt.

NEDGANGEN I ARBEIDSLØYSA HELD FRAM

Noreg har vore inne i ein oppgangskonjunktur sidan våren 2003, med sterk vekst i produksjon og sysselsetjing. Den registrerte arbeidsløysa har gått ned sidan årsskiftet 2003/2004, jamfør figur 1. Veksten er no breitt basert med vekst i store deler av økonomien. Den registrerte arbeidsløysa går ned i alle yrkesgrupper og i alle fylke. Ved utgangen av august var det registrert 65.700 (2,7 %) arbeidslause hos NAV, dette er ein nedgang på 22.300 personar, eller 25 prosent, samanlikna med august 2005.

Arbeidsløysa målt ved AKU viser ein nedgang på 28.000 personar frå 2. kvartal 2005 til 2. kvartal 2006.

Tilgangen på nye arbeidssøkjjarar som melder seg til NAV held fram med å falla, og er på det lågaste nivået i dei åra vi har data for, frå og med januar 1999. Låg tilgang

av nye arbeidssøkjjarar er eit anna teikn på at det er høg aktivitet på arbeidsmarknaden med få oppseiingar og permitteringar.

AUKE I SYSSELSETJINGA

Sysselsetjinga målt ved Statistisk sentralbyrås arbeidskraftundersøkingar (AKU) aukar no sterkt, og frå 2. kvartal 2005 til 2. kvartal 2006 har det vorte 61.000 fleire sysselsette. Figur 2 viser at veksten i sysselsetjinga det siste året er den kraftigaste sidan 1997. Auken i sysselsetjinga har for ein stor del kome gjennom nedgang i arbeidsløysa og fleire personar i yrkesaktiv alder, medan auken i yrkesdeltakinga ser ut til å ha stansa opp.

Frå 2. kvartal 2005 til 2. kvartal i år har yrkesdeltakinga halde seg om lag uendra, med ein auke i yrkesdeltakinga blant kvinner og ein liten nedgang blant menn.

Blant menn 55 år og over har yrkesdeltakinga vist ein aukande trend dei siste ti åra, medan yrkesdeltakinga blant menn i alderen 25–54 år har halde seg stabilt kring 90 prosent dei siste 3 åra. Blant menn i alderen 16–24 år er yrkesdeltakinga på eit klart lågare nivå enn i førre høgkonjunktur. Blant menn totalt i yrkesaktiv alder har yrkesdeltakinga gått ned dei siste tiåra. Sett i samanheng med at fleire i yrkesaktiv alder vil vera i aldersgrupper med lågare yrkesdeltaking i tida framover, vil det kortsiktige potensialet for yrkesdeltaking blant menn truleg liggja under nivået frå slutten av 1990 åra.

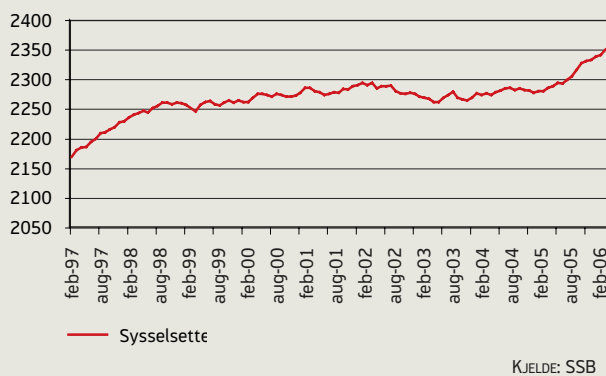
For kvinner totalt i yrkesaktiv alder har yrkesdeltakinga halde seg omlag uendra dei siste fem åra. Også blant kvinner har auken i yrkesdekinga kome blant dei eldste i arbeidsstyrken. Den meir langsiktige trenden med vekst i yrkesdeltakinga blant kvinner bør kunna halda fram. Kvinnene som no går inn i dei eldste aldersgruppene i yrkesaktiv alder har høgare yrkesfrekvens enn dei som no kjem i pensjonsalderen.

Sjukefråveret aukar. I starten av denne oppgangskonjunktura blei det frigjort arbeidskraft gjennom nedgang i sjukefråveret. Denne utviklinga har no endra seg slik at veksten i arbeidstilbodet blir avgrensa av det aukande sjukefråveret.

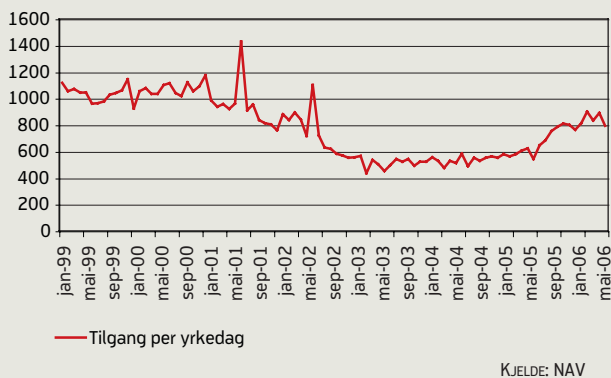
TILSTRAMING PÅ ARBEIDSMARKNADEN

I starten av denne oppgangskonjunktura kom veksten først og fremst innafor dei konjunkturutsette yrka som industriarbeid og bygg og anlegg. Figur 4 viser at det no er ein auke i talet på ledige stillingar innafor alle yrkesgrupper. Figur 3 viser at trenden med ein auke i tilgangen ledige stillingar tok til for om lag to år sidan, denne auken har flata noko ut dei siste månadene. Tilgangen av ledige stillingar varierer ofte noko frå månad til månad. Det er grunn til å tru at tilgangen vil ta seg opp att dei komande månadene. Nedgang i talet på arbeidslause og tilgangen på ledige stillingar stadfestar at det er ei tilstraming på arbeidsmarknaden.

Figur 2.
Sysselsette personar i følgje AKU. Sesongjusterte tal. 3 månaders glidande gjennomsnitt, februar 1997–juni 2006. 1000 personar.

Figur 3.
Tilgang ledige stillingar lyst ut i media per yrkedag januar 1999–august 2006. Sesongjusterte tal.

Bedriftsundersøkelsen er ei årleg undersøking i regi av NAV og blei sist gjennomført i første kvartal i år. Bedriftsundersøkelsen i 2006² viste at rekrutteringsproblema har auka samanlikna med i fjor. Bedriftsundersøkelsen 2006 avdekka at mangelen på arbeidskraft var særleg stor innafor yrkesgrupper i bygg- og anlegg og innan deler av industrien.

Rekrutteringsproblema var lågare enn i perioden 1998–2002. Ei årsak til dette er at rekrutteringsproblema i offentleg sektor framleis er vesentleg lågare enn i perioden 1998–2002. Det er grunn til å tru at mangelen på arbeidskraft har auka vesentleg i tida etter at undersøkinga blei gjennomført for om lag eit halvt år sidan.

Statistisk Sentralbyrå (SSB) sitt konjunkturbarometer for 2. kvartal viser at prosentdelen av verksemdsleiarane som svarer at tilgang på arbeidskraft er ein avgrensande faktor i produksjonen har auka frå 1. kvartal. Konjunkturbarometeret syner og at denne prosentdelen aldri har vore høgare i løpet av heile perioden 1993–2006. Dette tyder på at mangelen på kvalifisert arbeidskraft til industrien har auka og no kan vere ei stor utfordring for stabiliteten i norsk økonomi.

STOR TILGANG PÅ ARBEIDSKRAFT FRÅ «DEI NYE» EU LANDA DEMPAR PRESSET PÅ ARBEIDSMARKNADEN

Ei anna årsak til at mangelen på arbeidskraft i følgje Bedriftsundersøkelsen var mindre enn i førre høgkonjunktur er ein auke i tilgangen av utanlandsk arbeidskraft frå dei nye EU-landa. Utvidinga av EU i 2004 har ført til ein auke i tilgangen av arbeidskraft frå Aust-Europa. EU-utvidinga har gjort det mogeleg for fleire personar frå Aust-Europa å finna arbeid i Noreg. Berre ein del av desse blir registrert som busette i Noreg.

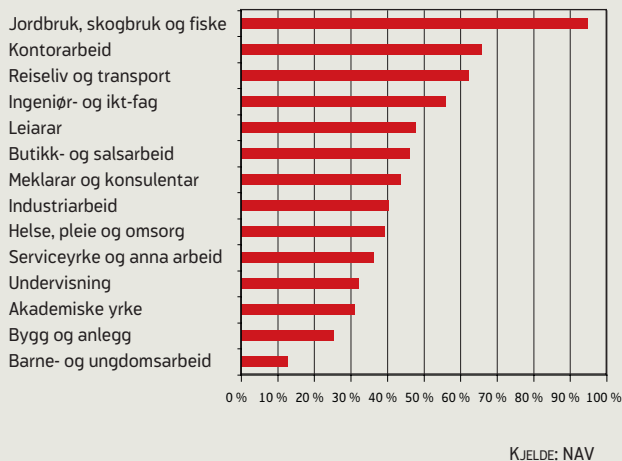
Tal frå SSB viser at nettoinnvandringa til Noreg i 2. kvartal i år er den største på 20 år. I løpet av 2. kvartal var det ei nettoinnvandring på 5.800 personar, dette svarer til 52 prosent av veksten i folkemengda i 2. kvartal. Polakkar er den største folkegruppa og utgjer 17 prosent av alle som innvandra til Noreg i 2.kvartal. 2006 blir truleg det året med størst netto innvandring nokon sinne.

Tal frå Utlendingsdirektoratet viser at det i år per 30.juli er utferda 32.900 arbeidsløve til borgarar frå dei nye EU-landa. Dette er ein auke på 9.600 i høve til same tid i fjor.

Statistisk Sentralbyrå publiserer sysselsetjingsstatistikk både over utlendingar med korte opphald i Noreg og dei som er registrert som busette. Personar som er venta å opphalda seg i Noreg i under 6 månader, vert rekna som «ikkje busette» i Folkeregisteret. Tal frå SSB viser at det

² Sjå Rapport om arbeidsmarkedet nummer 2 2006.

Figur 4.
Prosentvis endring i talet på ledige stillingar utlyst i media frå juni-august 2005 til juni-august 2006, etter yrkesgruppe.

frå 4. kvartal 2004 til 4. kvartal 2005 var ei dobling av talet på lønstakarar på korttidsopphald frå dei nye EU-landa. Ein tredel av desse jobba innafor bygg og anlegg.

Tilgangen på arbeidskraft frå dei nye EU-landa har vore med på å utvida kapasitetsgrensene for norsk økonomi. Utan denne arbeidskrafta ville vi ha fått flaskehalsar og lønnsveksten ville truleg ha vore sterkare. Dette har verka til at det har vore mogeleg å halde eit lågt rentenivå og ein høgare aktivitet i store deler av økonomien, også innafor områder der det er få sysselsette frå dei nye EU-landa. Tilgang på faglært arbeidskraft frå desse landa kan ha gjort det vanskelegare å få arbeid for ufaglærte og personar i utkanten av arbeidsmarknaden.

INTERNASJONAL UTVIKLING

Både i USA og i Euro-området var det ein nedgang i den økonomiske veksten i løpet av siste kvartal 2005. I løpet av 1. kvartal 2006 tok veksten seg opp i USA, og det var sterk vekst i privat konsum. Låge renter og aukande bustadprisar har medveka til oppgangen i USA. Det har vore venta at bustadmarknaden etter kvart skal svekkast. Avtakande vekst i bustadprisane og færre igangsette bustadbygg er teikn på at dette no er i ferd med å skje. Ein svakare bustadmarknad har ofte vore eit signal om ein komande nedgangskonjunktur. Dette vil i tilfelle gi ringverknader til verdsøkonomien.

I Euro- området har veksten teke seg noko opp i løpet av 2006. Euro-området, og særleg Tyskland, opplevde ei svak økonomisk utvikling mot slutten av 2005 med låg konsumvekst og nedgang i eksportveksten. Auka produktivitet og låg lønsvækst har ført til auka lønsemd i produksjonen, medan låg vekst i privat konsum og låge investere-

ringar legg ein dempar på veksten. I Danmark og Sverige er det høg vekst i økonomien.

Den kraftigaste veksten internasjonalt skjer no utanfor OECD området. I Kina har den årlege veksten i økonomien i fleire år på rad vore over 10 prosent. Også India opplever ein sterk vekst. I Øst og Sør Europa har veksten vore høgare enn i Euro-området sidan slutten av 90 talet.

Japan hadde økonomisk vekst i 4. kvartal 2005, ei utvikling som har halde fram inn i 2006.

Oljeprisen har vist ein aukande trend dei siste åra, men har vist ein liten nedgang den siste månaden. Høg vekst i verdsøkonomien har og verka til større energibehov og høgare prisar. Dersom oljeprisen held seg på eit høgt nivå inn i 2007, vil dette isolert sett leggja ein dempar på veksten internasjonalt.

UTVIKLINGA I NORSK ØKONOMI

Noreg er no inne i ein høgkonjunktur. Veksten i norsk økonomi er breitt basert med vekst i store deler av økonomien. Høgt nivå på oljeinvesteringane og vekst i eksporten av tradisjonelle varer og tenester, særleg verkstadsprodukt, har gitt vekst i industriproduksjonen det siste året. Vekst i investeringane, mellom anna i bustadbygging, har gitt høg aktivitet i bygg- og anleggssektoren. Aktiviteten innan handel og tenesteyting har auka som følgje av vekst i privat forbruk. Samstundes har betre kommuneøkonomi ført til ein større vekst i sysselsetjinga innafor helse, pleie og omsorg.

Oljeinvesteringane har i stor grad medverka til den økonomiske veksten i Noreg dei siste tre åra. Oljeinvesteringane ser ut til å bli endå høgare i 2006 enn i 2005. Investeringsteljingane frå Statistisk sentralbyrå i 2. kvartal 2006 kan tyda på at nivået kan bli høgt også i 2007. Norsk økonomi vil likevel truleg ikkje få vesentlege vekstimpulsar frå denne sektoren i 2007 og 2008. Utviklinga i oljeinvesteringane er vanlegvis nært knytt til utviklinga i oljeprisen då høg oljepris gjer utbygging lønsamt for fleire oljefelt.

Det har lenge vore venta at ein kraftig auke i tilbodet av nye bustader, og den gradvise renteoppgangen Noregs Bank har varsla for tida framover, skal leggja ein dempar på byggeaktiviteten, utan at dette førebels har gitt seg utslag i statistikken. Arbeids- og velferdsdirektoratet ventar høg byggeaktivitet også i 2007.

Arbeidsmarknaden innafor industrien er no svært stram. Det er ein risiko for at den strame arbeidsmarknaden etter kvart vil føra til sterkare lønsvekst. Resultatet av dette kan verta svekka konkurranseevne. Dersom dette kjem saman med ein internasjonal konjunkturedgang, vil det i løpet av 2007 igjen kunna bli nedgang i talet på industriarbeidsplassar i Noreg.

Straumprisen er no relativt høg, og det er venta ein auke utover vinteren. Dersom dette slår til, vil kjøpekraft i hushalda isolert sett bli lågare og kostnadene for næringslivet vil auka. Veksten i norsk økonomi kan då bli redusert.

Etter vår vurdering vil veksten i norsk økonomi halda fram inn i 2007. Det er likevel fleire risikofaktorar som kan føra til at konjunkturane når toppen i løpet av neste år.

UTVIKLINGA PÅ ARBEIDSMARKNADEN VIDARE I 2006 OG I 2007

Både tal over registrerte arbeidslause og arbeidslause målt ved AKU viser no ein sterk nedgang. Samstundes som arbeidsløysa går ned aukar talet på sysselsette. AKU-tal for 2. kvartal viser ein auke i sysselsetjinga på 61.000 personar frå 2. kvartal 2005 til 2. kvartal 2006.

Utviklinga i sysselsetjinga er om lag i tråd med vurderingane i førre rapport. Auken i sysselsetjinga kjem no i stor grad blant personar som er arbeidslause. Det ser difor ut som om det er færre ledige arbeidskraftsressursar utanfor arbeidsstyrken enn det vi tidlegare la til grunn. Vi justerer difor ned den venta veksten i sysselsetjinga frå 2006 til 2007 noko i høve til dei vurderingane vi gjorde i førre rapport.

Arbeids- og velferdsdirektoratet ventar at arbeidsløysa skal ytterlegare noko ned før vi får ei stabilisering av talet

Tabell 1:

Arbeids- og velferdsdirektoratet si vurdering av gjennomsnittleg tal på arbeidslause i 2006 og 2007. Føresetnader om tiltaksnivået i 2006 og 2007. Faktiske tal for 2005

	2005	2006	2007
Registrerte arbeidslause (personar)	83 479	65 000	55 000
Registrerte arbeidslause i prosent av arbeidsstyrken	3,5 %	2,7 %	2,3 %
Tiltaksplassar (ordinære arbeidssøkjjarar)	13 151 ¹⁾	12 000 ²⁾	12 000 ^{2) 3)}
Arbeidsløyse, AKU i prosent av arbeidsstyrken	4,6 %	3,3% ⁴⁾	2,8 % ⁴⁾

1) For 2005 er det brukt det gjennomsnittlege talet på personer i tiltak ved utgangen av månaden. Dette kan avvika noko frå talet på tiltaksplasser.

2) Tiltaksnivået for 2006 er sett i tråd med statsbudsjettet for 2006. Dette talet inkluderer ikkje dei om lag 500 tiltaksplassane som Oslo kommune disponerer.

3) Beregningsteknisk er det føreset same tiltaksnivå i 2007 som i 2006.

4) Omleggingar i AKU per 1. kvartal 2006 ser ut til isolert sett å gi ein marginal nedgang i talet på AKU- arbeidslause.

Tabell 2:

Endringar i arbeidsstyrke, sysselsetjing og arbeidsløyse frå året før ¹⁾

	2005	2006	2007
Arbeidsstyrke (AKU)	18 000	30 000	25 000
Sysselsette (AKU)	13 000	60 000	35 000
AKU arbeidslause	5 000	-30 000	-10 000
Registrete heilt arbeidslause (NAV)	-8 500	-18 000	-10 000

1) I vurderinga er det korrigert for kjente effektar av omlegginga av AKU per 2. kvartal 2006.

KJELDE: SSB og NAV

på arbeidslause i 2. halvår neste år. Vi ventar at den registrerte arbeidsløysa vil gå ned med i gjennomsnitt 18.000 personar frå 2005 til 2006, og ytterlegare ned med 10.000 personar i 2007. Vi anslår difor at det vil bli 65.000 registrerte arbeidslause i gjennomsnitt for 2006, og 55.000 registrerte arbeidslause i gjennomsnitt for 2007.

Allereie i haust ventar vi at den registrerte arbeidsløysa vil vere lågare enn på toppen av førre høgkonjunktur. Vi må dermed tilbake til 1980-årene for å finne ein lågare arbeidsløyse.

Vi understrekar at det er stor uvisse kring prognosane for utviklinga på arbeidsmarknaden.

UTVIKLINGA INNAN DELARBEIDMARKNADER

NEDGANG I ARBEIDSLØYSA I ALLE YRKESGRUPPER

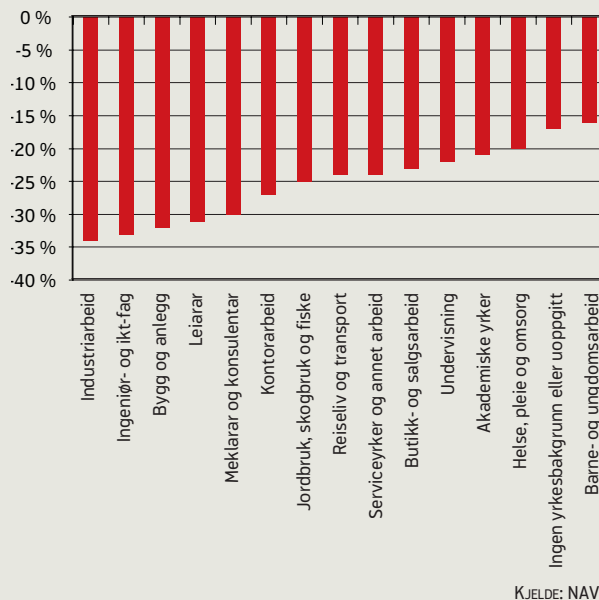
Det siste året har arbeidsløysa gått ned innafør alle yrkesgrupper. Nedgangen er størst innafør industriarbeid, ingeniør- og IKT-fag og bygg og anlegg. Innan industriarbeid går arbeidsløysa sterkt ned innafør yrke som sysselsett mange i verftsindustrien, som yrkesgruppene sveisarar og platearbeidarar der arbeidsløysa har vorte meir enn halvert det siste året. Dette gjeld også innan byggfaga, der til dømes talet på arbeidslause røyrleggjarar og elektrikarar har vorte redusert med over 50 prosent det siste året. Ingeniørfaga følgjer utviklinga innan industri og bygg og anlegg, medan det no også er ein monaleg nedgang i arbeidsløysa innan IKT-faga.

Ei betring av kommuneøkonomien, mellom anna som følgje av auka skatteinngang til kommunane, har verka til at vi dei siste månadene har sett ein reduksjon i arbeidsløysa innan yrke som er vanlege i offentleg sektor. I yrkesgruppa helse, pleie, og omsorg er det no 20 prosent færre arbeidslause enn ved utgangen av august i fjor.

STERK NEDGANG I ARBEIDSLØYSA PÅ VESTLANDET

Arbeidsløysa går ned i alle fylke, men sterkast i fylka på Vestlandet og i Nord- Trøndelag. Dette skuldast den høge

Figur 5. Prosentvis endring i talet på heilt arbeidslause etter yrkesgruppe. August 2005 til august 2006.

KJELDE: NAV

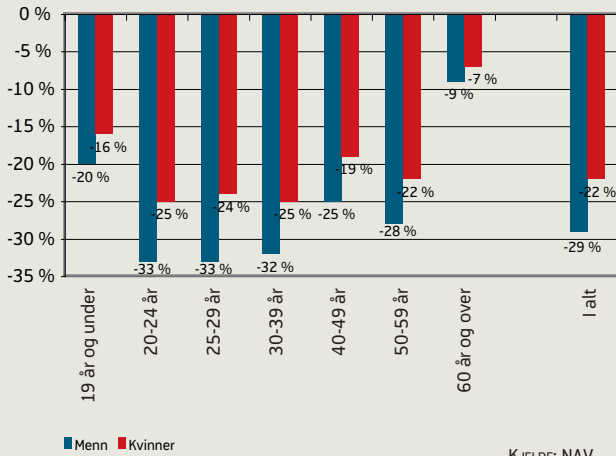
Figur 6. Prosentvis endring i talet på registrerte arbeidslause etter fylke. August 2005 – august 2006.

KJELDE: NAV

Figur 7.
Endring i talet på heilt arbeidslause etter alder og kjønn. Prosentvis endring august 2005– august 2006.

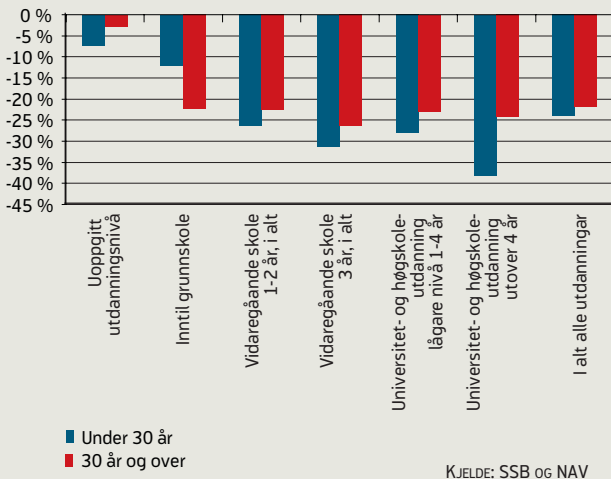
aktiviteten i oljerelatert verksemd. Det er i desse fylka vi finn store deler av verftsindustrien og annan produksjon knytt til oljeutvinning. I oljefylket Rogaland har arbeidsløysa gått ned med 41 prosent siste året, og ved utgangen av august er arbeidsløysa i Rogaland nede i 1,9 prosent.

LETTARE FOR NYUTDANNA Å FÅ ARBEID

Frå august 2005 til august i år gjekk arbeidsløysa samla ned med 25 prosent. Arbeidsløysa gjekk ned i alle aldersklassar og blant begge kjønn. Blant menn gjekk arbeidsløysa mest ned for dei mellom 20 og 30 år, medan nedgangen i arbeidsløysa blant kvinner var om lag like stor blant alle i alderen 20–39 år. Den kraftige tilbakegangen i arbeidsløysa blant unge over 20 år vi har sett dei siste månadene kan tyda på at det no er lettare for nykomarar å få innpass på arbeidsmarknaden.

Figur 8 viser endringar i arbeidsløysa for personar over og under 30 år, etter utdanningsnivå. Figuren viser at utdanningsnivå har langt større innverknad på endringa i arbeidsløysa blant dei under 30 år enn blant dei som er 30 år og eldre. Dette kan forklarast med at eldre arbeidstakarar har meir arbeidserfaring, og at arbeidserfaring difor utgjer ein større del av verdien av arbeidskrafta til eldre enn yngre. Blant unge under 30 år med meir enn 4 år med høgare utdanning har arbeidsløysa falle med heile 38 prosent frå mai 2005 til mai 2006. Samla for alle under 30 år gjekk arbeidsløysa ned med 26 prosent i perioden. For dei under 30 år som har fullført utdanning på nivå med 3-årig vidaregåande skole har arbeidsløysa falle med 31 prosent. Mange av desse er personar som har fullført ei fagutdanning på yrkesfagleg studieretning. Dette kan tyda på at etterspørselen etter fagutdanna arbeidskraft innan bygg- og anlegg og industri har gitt ein monaleg nedgang i arbeidsløysa blant dei unge.

Figur 8.
Prosentvis endring i talet på heilt arbeidslause over og under 30 år, etter utdanningsnivå. Mai 2005 til mai 2006.

Globalisering og arbeidsmarkedet

AV JOHANNES SØRBØ

SAMMENDRAG

De siste tiårene har verden blitt stadig mer globalisert gjennom økt internasjonal handel og friere kapitalbevegelser over landegrensene. Økt internasjonal handel vil i følge økonomisk teori føre til at lønnsnivået for yrkesgrupper som produserer det samme i landene som handler med hverandre skal ha lik lønn når vi ser bort fra forskjell i produktivitet. De siste årene har en stadig større andel av importen til Vesten kommet fra Kina og andre lavtlønnsland, noe som dermed kan føre til at yrkesgruppene som må konkurrere mot denne importen får det vanskeligere på arbeidsmarkedet. Dette vil typisk være yrkesgrupper med lav utdanning, som nå vil kunne oppleve lavere lønnsvekst og høyere arbeidsledighet enn ellers. For de med høy utdanning vil derimot importen gi lavere priser og dermed høyere reallønn. Den økte handelen kan dermed forårsake økte lønnsforskjeller mellom personer med lav og høy utdanning i vestlige land. Økt handel vil også kunne bidra til å øke det relative lønnsnivået blant personer med lite utdanning i ikke-vestlige land.

Samtidig har lavere importpriser gitt lav inflasjon og lav rente i de vestlige industrilandene, som igjen leder til høyere investeringer og nye arbeidsplasser. Handelen kan dermed føre til at arbeidstakere går fra lite produktive næringer til næringer hvor de er mer produktive, og dermed gi økt økonomisk vekst. Dette vil føre til større omstillinger i arbeidslivet. En del arbeidstakere vil miste jobben og gå arbeidsledige en periode, og kanskje også gå ut av arbeidslivet og over til trygd eller pensjon, slik at denne omstillingen også kan ha betydelige kostnader.

Kapitalen har også blitt mer mobil over landegrensene. Dette gjør at bedriftene har fått større makt ovenfor arbeidstakerne ved at de nå kan flagge ut deler av eller hele produksjonen. Dette kan få konsekvenser både i forhandlinger om arbeidstakernes rettigheter, men også ovenfor myndighetene ved at bedriftene kan oppnå fordeler gjennom for eksempel beskatningen.

Utvidelsen av EU østover har ført til at arbeidstakerne i de nye landene i Øst-Europa har fått tilgang til arbeidsmarkedene i EØS-landene. Dette gjør at vi nå opplever en stor arbeidsinnvandring fra disse landene til Norge, noe som er med på å løse flaskehalsproblemer her i landet.

Litt teori

Heckscher-Ohlin-modellen¹ er svært sentral innen fagfeltet internasjonal handel, og implikasjonene fra denne modellen brukes ofte for å forklare virkningene av internasjonal handel. Her blir det derfor gitt en kort gjennomgang av denne modellen og implikasjonene den gir.

I denne enkle handelsmodellen ses det på to land. Begge landene har to sektorer som bruker to ulike innsatsfaktorer i sin produksjon, vanligvis kapital og arbeidskraft hvor kapital også kan omfatte humankapital. Den ene sektoren kan antas å være en kunnskapssektor som bruker kapital intensivt, mens den andre bruker arbeidskraft intensivt. Handel vil i denne modellen oppstå fordi landene har ulik fordeling av ressursene. Når det åpnes for handel mellom landene, vil de to landene utnytte sine fortrinn og eksportere den varen som bruker mest av den innsatsfaktoren landet har mest av relativt sett.

Norge vil her være et eksempel på et land med komparativt fortrinn i den kunnskapsrike sektoren, som for eksempel kan være verftsindustrien vår som er spesialisert på høyteknologiske skip.

Det antas i denne modellen at landene har lik teknologi og

at det ikke er noen kostnader forbundet med handelen, som transportkostnader, toll og lignende.

Denne modellen gir to hovedresultat av effekten av internasjonal handel:

1. Utjevning av prisen på innsatsfaktorene mellom landene, faktorprisutjevningsteoremet. Dersom de to innsatsfaktorene er arbeidskraft med henholdsvis høy og lav utdanning vil dette si at handel fører til at personer med høy utdanning skal tjene det samme i de to landene, og det samme vil gjelde for personer med lav utdanning. Dette kommer av forutsetningene om lik teknologi, at begge varene produseres i begge landene og at det ikke er noen kostnader forbundet ved handel. Når landene åpner for handel, blir dette da som å slå sammen de to arbeidsmarkedene til ett, hvor lønnen for hver yrkesgruppe avgjøres i likevekten mellom tilbud og etterspørsel.
2. Det andre hovedresultatet fra Heckscher-Ohlin er det såkalte Stolper-Samuelsen-teoremet. Dette sier at når den relative prisen på en vare går ned, så vil også den relative prisen på faktoren som brukes intensivt i produksjonen av denne varen gå ned. Økt import av varer med lave priser fra land som Kina vil altså kunne gjøre at den relative prisen på disse varene går ned i vestlige land. Dette vil igjen gjøre at den relative reallønnen til lavt utdannede som brukes intensivt i produksjonen av disse varene går ned. Den relative lønnen til de høyt utdannede, som da er den andre innsatsfaktoren, vil derimot gå opp.

¹ For en grundigere gjennomgang av modellen, se for eksempel Krugman og Obstfeld (2006)

INNLEDNING

De siste tiårene har verden blitt stadig mer globalisert gjennom økt internasjonal handel og friere kapitalbevegelser over landegrensene. Kina og India har åpnet sine økonomier og opplever en sterk eksportdrevet økonomisk vekst, samtidig som vi i Vesten får lavere priser på importvarer, lav inflasjon og lave renter. EU arbeider for et felles europeisk arbeidsmarked hvor arbeidstakere fritt kan reise til de andre medlemslandene og søke arbeid. EU-utvidelsen østover, hvor lønnsnivået er atskillig lavere og arbeidsledigheten høyere enn i vest, gjør at østeuropeere nå reiser til Norden og Vest-Europa for å arbeide.

Den økte globaliseringen gir oss ikke bare billig import, den påvirker også arbeidsmarkedet. I denne artikkelen vil vi diskutere noen effekter den økte globaliseringen kan ha for arbeidsmarkedene i den vestlige verden.

GLOBALISERINGEN OG ARBEIDSMARKEDET

Den økte globaliseringen påvirker tilbudet av og etterspørselen etter arbeidskraft. Dette gjør den gjennom tre kanaler: internasjonal handel, kapitalbevegelser og migrasjon.

Økt internasjonal handel

I figur 1 ser vi at det har vært en svært kraftig økning i den internasjonale handelen fra perioden 1970–74 til perioden 2000–2004. Handel er her summen av import og eksport, og vises relativt til innenlandsk produksjon som andel av BNP. Dette gjør at land som Luxembourg som har en liten innenlandsk produksjon fremstår som svært åpne ettersom handelen utgjør en stor del av BNP. Denne figuren tar kun for seg OECD-land, men den økte globaliseringen omfatter også andre land. Det kanskje viktigste landet, Kina, har økt eksporten sin med i gjennomsnitt 13 prosent per år i perioden 1985–2004.

Den økte internasjonale handelen har flere konsekvenser for arbeidsmarkedet. Den økte eksporten gir adgang til nye markeder og gjør at de eksporterende bedriftene kan utvide produksjonen og derfor ansette flere. Økt eksport skaper dermed økt etterspørsel etter arbeidskraft, noe som vil virke i retning av økte lønninger i eksportsektoren. Tilgang til større markeder gjør også at stordriftsfordeler kan utnyttes bedre slik at produksjonen blir mer effektiv.

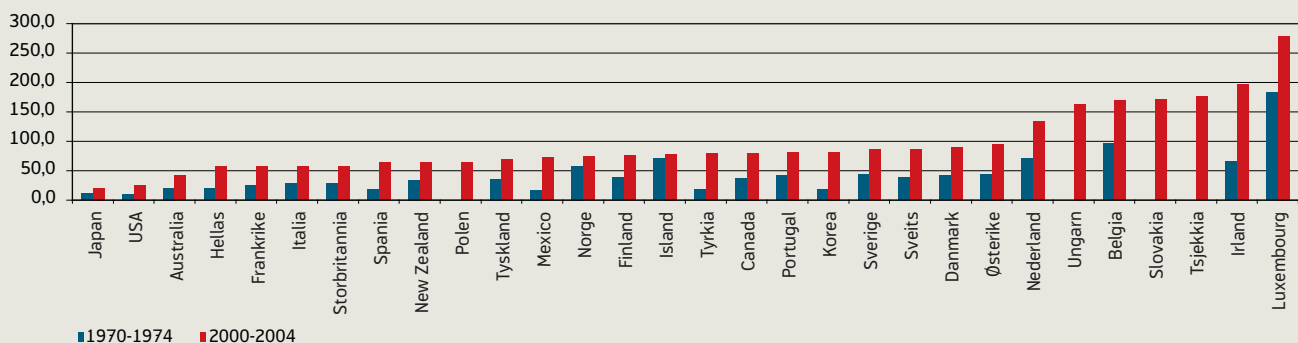
Importen vil derimot kunne konkurrere mot eksisterende innenlandsk produksjon. Økt tilgang på importvarer fra lavkostland fører til at bedrifter må effektivisere sin produksjon for å konkurrere. Dette kan de gjøre ved å minke arbeidsstokken, senke lønningene eller utvikle ny teknologi som effektiviserer produksjonen.

Samtidig har økt tilgang på varer med lave importpriser fra Kina og andre land gjort at inflasjonen har vært svært lav i hele Vest-Europa de siste årene. Dette har igjen ført til lave renter ettersom sentralbankene styrer etter et inflasjonsmål. Den lave renten har igjen gjort det lettere for bedrifter å ta opp lån, og har bidratt til høye investeringer i Norge de siste årene. Dette medfører at bedriftene ekspanderer og skaper nye arbeidsplasser.

På 1980- og 90-tallet var det en utvikling på arbeidsmarkedet i USA og Europa hvor etterspørselen etter arbeidskraft med lav utdanning begynte å gå kraftig ned. I USA resulterte dette i fallende reallønn for disse arbeidstakerne, og større lønnsforskjeller mellom de med høy og lav utdanning. I Europa førte den reduserte etterspørselen til økende arbeidsledighet for lavt utdannede.

I den samme perioden har også handelen økt kraftig. Dette gjelder både handelen mellom i-land, men også mellom u-land og i-land. Andelen av importen som kommer fra u-land har økt kraftig både for USA og EU. Denne utviklingen har gitt opphav til en diskusjon blant økonomer om hvorvidt det er den økte globaliseringen og handelen med u-land som har gjort at de lavt utdannede har fått det klart vanskeligere på arbeidsmarkedet i vestlige

Figur 1.
Handel relativt til innenlandsk produksjon. 1970–1974* og 2000–2004.

*Ikke data for Polen, Ungarn, Slovakia og Tsjekkia for perioden 1970-1974.

KILDE: OECD EMPLOYMENT OUTLOOK 2005

land, eller om det er andre faktorer, som ny teknologi, som står bak.

Heckscher-Ohlin-modellen og faktorprisutjevningsteoremet, se faktaboks tidligere i artikkelen, er vanlige argumenter for at økt handel med u-land har ført til den økende forskjellen mellom høyt og lavt utdannede. Samtidig skulle den lavere relative lønnen til de lavt utdannede gjøre at bruken av denne gruppen går opp i alle næringer. Dette har ikke skjedd, tvert imot har bruken gått ned både i konkurranseutsatt sektor og skjermet sektor. Dette er et av de viktigste argumentene for at det er ny teknologi, og da spesielt datateknologien, som har skyld i de økte forskjellene i de vestlige landene.

Samtidig tar stadig flere høyere utdanning slik at de utgjør en stigende andel av arbeidskraftstilbudet. Dette skulle tilsi at de med lav utdanning får relativt høyere lønn i forhold til de med høy utdanning siden det relative tilbudet er lavere. Dette har som kjent ikke skjedd, tvert imot ser vi at lønnspremien for utdanning har økt.

Empirien er også uklar på hvor mye av de økte forskjellene som skyldes handel. De fleste undersøkelser finner at handel forklarer omtrent 10–20 prosent av den reduserte etterspørselen etter personer med lav utdanning, mens ny teknologi som nevnt er hovedforklaringen. For en dypere studie i denne diskusjonen, se for eksempel Wood (1995).

Sjokk i verdens tilbud av arbeidskraft

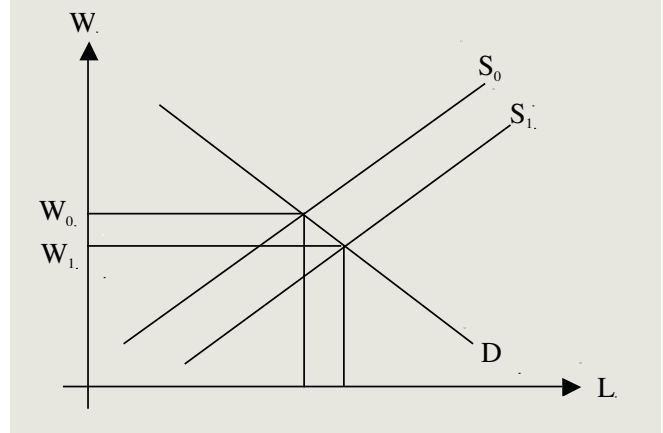
Kina og Indias inntreden i den globale økonomien, hvor de begge er blitt store eksportland, kan ses på som et sjokk i det totale tilbudet av arbeidskraft på det globale markedet. Tidligere ble varene produsert i vestlige land, nå er det et stort tilbud av personer i Kina og India som tilbyr sin arbeidskraft til lavere lønninger. Mange bedrifter velger derfor å legge sin produksjon til disse landene i stedet for vestlige land hvor lønningene er atskillig høyere. Varene eksporteres så tilbake til vesten. Eksport av varer kan derfor også ses på som eksport av arbeidskraft.

Figur 2 viser et vanlig tilbuds- og etterspørselsdiagram. Tilbudet av arbeidskraft, S , øker med økt lønn, mens etterspørselen etter arbeidskraft, D , minker med økt lønn. Kinas og Indias inntreden i det globale markedet kan da ses på som et skift i tilbudskurven fra S_0 til S_1 . Som vi ser vil dette drive lønningene ned, eller eventuelt føre til økt arbeidsledighet dersom den lovpålagte minstelønnen er høyere enn W_1 .

Et annet argument for at lønningene i Vesten skal ned er faktorprisutjevningsteoremet, som også er omtalt tidligere i artikkelen. Lønningene i Kina, India og også Øst-Europa er atskillig lavere enn i Vesten, og handel mellom disse regionene skal da føre til at lønningene nærmer seg hverandre. Dette vil kunne skje gjennom økte lønninger i de nye landene, samtidig som lønningene går ned i Vesten.

Også tidligere har nye lavtlønnsland kommet inn i verdensøkonomien. På 60- og 70-tallet ble Japan en stor

Figur 2:
Økt tilbud av arbeidskraft

eksportør av industrivarer, og på 70- og 80-tallet kom de asiatiske tigrene (Hong Kong, Singapore, Sør-Korea og Thailand). Også dette kan ses på som et sjokk i arbeidstilbudet, men den gang gikk ikke lønningene i Vesten ned. Tvert imot fortsatte de å stige, men lønnsveksten var enda høyere i de asiatiske landene slik at de på denne måten nærmet seg lønnsnivået i Vesten. En viktig forskjell er imidlertid at dette, i forhold til Kina og India, var relativt små land. Endringen i verdensøkonomiens samlede tilbud av arbeidskraft var dermed vesentlig mindre enn det vi opplever nå. Økonomien var heller ikke like åpen den gang, noe vi blant annet ser ved at kapitalbevegelsene over landegrensene er atskillig større i dag.

Kapitalbevegelser

Figur 3 viser at også kapitalen nå i større grad går over landegrensene enn tidligere. Selskapene har blitt mer internasjonale enn tidligere, og investerer der profitten er stor. Det er imidlertid fortsatt slik at de fleste investeringene både kommer fra i-land og havner i i-land. I 2004 kom 90 prosent av direkteinvesteringene² fra i-land og 70 prosent havnet i andre i-land. Dette kan komme av at risikoen med å investere i u-land fortsatt kan være svært høy på grunn av for eksempel politisk uro, dårlig rettsikkerhet og lignende.

Mer mobil kapital over landegrensene har flere konsekvenser. Land med lite kapital kan nå legge forholdene til rette for å tiltrekke seg utenlandsk kapital, og dermed få satt i gang prosjekter de ellers ikke ville kunne startet. Dermed vil det også skapes nye arbeidsplasser. Et land som har hatt stor suksess med å tiltrekke seg utenlandsk kapital er Irland. Et lavt skattenivå har sammen med lavt

² Med direkteinvesteringer menes at kapitaleiere i et land kjøper opp eller etablerer bedrifter i andre land enn sitt eget.

lønnsnivå og en høyt utdannet befolkning gjort at store selskap har investert i landet, og bidratt sterkt til en økonomisk vekst som var på 7,7 prosent i gjennomsnitt per år i perioden 1994–2004.

Konkurransen om kapitalen kan imidlertid også ha uheldige effekter for arbeidstakere. Land med svake arbeidstakerrettigheter og lave lønninger kan bli «premiert» ved økte investeringer. Dette kan føre til et «race to the bottom» når det gjelder arbeidstakernes rettigheter. Maktfordelingen mellom arbeidstakere og bedrift er forskjøvet ved at bedriften nå oftere har mulighet til å flagge ut produksjonen. Dermed vil arbeidstakerne kunne bli tvunget til å gå ned i lønn, jobbe mer eller lignende for å beholde arbeidsplassene. Dette har vi sett innen for eksempel bilindustrien hvor fabrikkene med best lønnsomhet får fortsette med produksjon. Dermed vil konkurransen mellom ulike fabrikk bli skjerpet fordi de ansatte frykter oppsigelser.

Også i Norge ble dette aktuelt i fjor da arbeiderne ved papirfabrikken i Hønefoss stemte for nedleggelsen av Union i Skien, for å unngå å selv bli nedlagt. Samtidig startet Norske Skog en ny papirfabrikk i Kina hvor lønnsomheten er høyere enn i Norge. Store bedrifter kan på denne måten også sette press på myndighetene for å få senket skattenivået og prøve å få bedre rammevilkår.

At selskap blir internasjonale og investerer i andre land kan altså påvirke etterspørselen etter arbeidskraft i moderlandet. Hansson (2001, 2004) har gjennomført en studie av svenske selskap for perioden 1990–97. Studien viser at selskap som ekspanderer i ikke-OECD-land får relativt lavere etterspørsel etter lavt utdannet arbeidskraft i Sverige, men effekten er liten. Andre studier finner at ekspansjon i andre i-land påvirker arbeidskraftsetterspørselen i hjemlandet, mens ekspansjon i u-land har liten effekt på forhold i hjemlandet. Dette kan komme av at selskapene legger ulik type produksjon til ulike typer land,

slik at for eksempel den høyteknologiske produksjonen legges til i-land mens «enklere» produksjon legges til u-land. Dermed konkurrerer i-landene om den høyteknologiske produksjonen, mens u-landene konkurrerer om annen produksjon.

Internasjonal arbeidsmobilitet

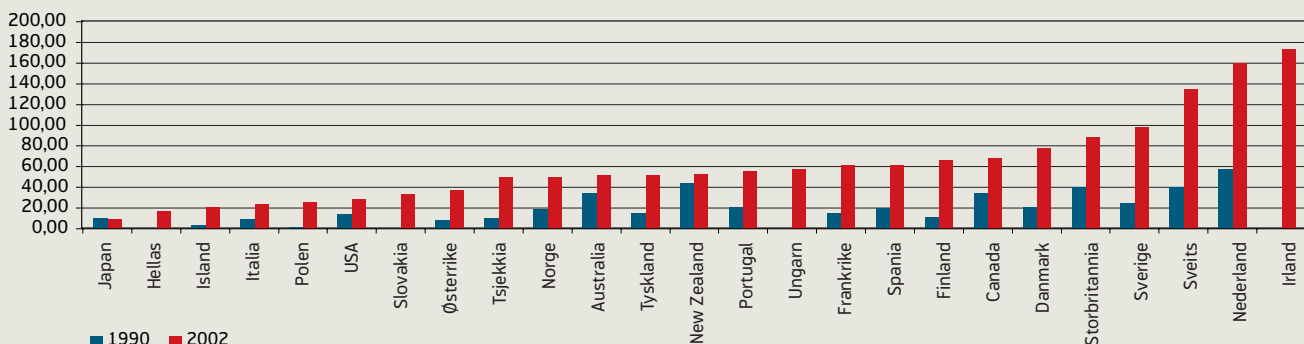
Utvidelsen av EU østover har gitt personer i de nye EU-landene tilgang til det europeiske arbeidsmarkedet. Flere av de gamle EU- og EØS-landene har innført overgangsregler for å få en mykere overgang til det nye europeiske arbeidsmarkedet, og Norge er ett av disse landene. Sverige og Irland er land som ikke har slike overgangsregler. Overgangsreglene kan ses på som en oppmjuking av tidligere regler og et steg mot et fritt europeisk arbeidsmarked.

Arbeidsinnvandringen fra de nye EU-landene til Norge har også tatt seg kraftig opp etter at de ble medlemmer av EU 1.mai 2004. Ved utgangen av juli 2006 var det så langt i år utstedt 32.900 arbeidstillatelser til borgere fra de nye EU-landene, inkludert fornyelser. Dette er 9.600 flere enn i 1.halvår 2005. Arbeidsinnvandringen øker altså kraftig, og var også atskillig høyere i 2005 enn i 2004. Personer fra Polen og Litauen utgjør de to største gruppene i Norge.

Arbeidsinnvandringen til Norge er vesentlig høyere enn til Sverige til tross for at vi her har overgangsregler, noe de ikke har i Sverige. Dette kan tyde på at situasjonen på arbeidsmarkedet har mye å si, og at østeuropeerne kommer til Norge fordi etterspørselen etter arbeidskraft er stor og lønnsnivået høyt her.

Arbeidsinnvandringen er på mange måter et gode for land som Norge, da mange arbeidsinnvandrere går inn i næringer hvor vi har stort behov for arbeidskraft. Bygge- og anleggsnæringen opplevde et rekordår i 2005, og er blant næringene som benytter mest importert arbeidskraft. Dette er også blant næringene som i årets bedriftsundersø-

Figur 3:
Direkteinvesteringer relativt til innenlandsk produksjon**

** Ikke data for Hellas, Slovakia, Ungarn og Irland for 1990.

KILDE: OECD EMPLOYMENT OUTLOOK 2005

kelse oppgir størst mangel på arbeidskraft, og da spesielt fagarbeidere. Mangelen har imidlertid økt forholdsvis lite fra i fjor, noe som kommer av den økte arbeidsinnvandringen. Arbeidsinnvandringen har dermed bidratt til å dempe rekrutteringsproblemene og gitt høyere vekst i næringen enn det som ellers ville hvert tilfelle. Også innen industrien øker arbeidsinnvandringen, noe som gjør at bedriftene kan øke produksjonen og ta imot flere oppdrag.

I de nye EU-landene er situasjonen en annen. Polen sliter med den høyeste arbeidsledigheten i Europa på nesten 20 prosent, og ungdomsledigheten er enda høyere. Mange reiser derfor til Vest-Europa og Norden for å få jobb. I tillegg er også lønnsnivået atskillig høyere her, og en jobb her kan sikre økonomien for familien i en lengre periode. Åpningen av arbeidsmarkedene i EU kan dermed hjelpe de nye landene med å få bukt med høy arbeidsledighet og kan også tilføre arbeiderne ny kompetanse som de tar med hjem igjen. Mange arbeidstakere sender også betydelige beløp hjem til familie og venner, noe som gir økte eksportinntekter i hjemlandet og stimulerer innenlandsk etterspørsel der slik at arbeidsinnvandring også kan ha positive effekter for landet det utvandres fra.

På den negative siden kan en risikere såkalt «brain drain». De med høy kompetanse reiser ut av landet for å få bedre betalte jobber, og dermed mister landet viktig kompetanse. En undersøkelse i Polen finner imidlertid ikke signifikant utvandring av spesialister fra Polen de to første årene etter EU-utvidelsen.

AVSLUTNING

Den økte globaliseringen har vært en viktig faktor for å oppnå den høye økonomiske veksten vi har opplevd, og vil ifølge økonomisk teori kunne føre til at alle grupper får det bedre. Dette fordi landene vil utnytte sine komparative fortrinn slik at produksjonen blir mer effektiv og ressursene bedre utnyttet. Handel kan likevel gjøre at forskjellen mellom ulike yrkesgrupper blir større i form av at den relative lønnen endres. På kort sikt vil det også være overgangskostnader i form av økt arbeidsledighet og lavere reallønn for enkelte yrkesgrupper.

Den økte globaliseringen fører til større omstillinger i arbeidslivet, noe som kan gi større usikkerhet for arbeidstakerne som blir berørt. Røed (2005) finner i en studie av helse- og sosialsektoren at nedbemanning førte til høyere sykefravær og økt bruk av mer langvarig trygd. RTV (2005) finner også en positiv sammenheng mellom nedbemanning og sykefravær i en studie av 3.100 norske bedrifter. Den økte globaliseringen kan også ha kostnader i form av at flere støtes ut fra arbeidslivet.

Sett i forhold til andre land tyder imidlertid mye på at vi her i Norge er flinke til å omstille oss. Sysselsettingen innen industri har gått kraftig ned over en lengre periode her, men Norge er fortsatt blant landene med høyest yrkesdeltakelse og lavest arbeidsledighet. Da Norske Skog i fjor besluttet å legge ned Union i Skien skapte dette mye oppmerksomhet i media og blant politikere. Tre måneder etter nedleggelsen hadde imidlertid 9 av 10 som jobbet ved denne fabrikken fått ny jobb, enten i annen industri eller andre næringer. Her må det imidlertid nevnes at arbeidsmarkedet for tiden er preget av høy etterspørsel etter arbeidskraft i de fleste sektorer.

REFERANSER

- Fevang, E. & Røed, K. (2005). «Omstillinger og nedbemanning blant pleiere – en belastning for folketrygden?», Søkelys på arbeidsmarkedet 2/2005, årgang 22, side 233-242.
- Hansson, P. (2001). «Skill Upgrading and Production Transfer within Swedish Multinationals in the 1990's», FIEF Working Paper 166, Fackföreningsrörelsens Institut för Ekonomisk Forskning, Stockholm.
- Hansson, P (2004). «Utländska direktinvesteringar och sysselsättning», Näringslivets internationalisering: Effekter på sysselsättning, produktivitet och FoU, ITPS, Stockholm.
- Krugman, P. og Obstfeld, M. (2006). «International Economics. Theory & Policy», 7. opplag, Addison-Wesley, Boston.
- Rikstrygdeverket (2005): «Nedbemanning og sykefravær. Sammenhengen mellom nedbemanning og sykefravær i et utvalg norske foretak i perioden 2.kvartal 200 til 4.kvartal 2004.» Rikstrygdeverket, Utredningsavdelingen. Rapport nr. 6/2005.
- Wood, A. (1995). «How Trade Hurt Unskilled Workers», The Journal of Economic Perspectives, Vol.9, No.3, 57-80.

Fotfeste på arbeidsmarkedet

AV FRØYDIS BAKKEN OG LARS CHRISTIAN AASEBØ

SAMMENDRAG

Gjennomstrømningen av arbeidssøkere er stor, men noen vender tilbake som arbeidssøker gjentatte ganger. Andelen gjengangere av tilgangen arbeidssøkere er konjunktavhengig. Analysen viser at i perioden 2002 til 2006 har det i perioder med en høy tilgang av arbeidssøkere vært lav andelen gjengangere. I perioder med en lav tilgang av arbeidssøkere har andelen gjengangere vært høy. Forskjellen i andelen gjengangere i en lav- og høykonjunktur utgjør omkring 10 prosentpoeng.

I en høykonjunktur kommer de strukturelle problemene i arbeidsmarkedet tydeligere frem. Det er stor etterspørsel etter arbeidskraft, men likevel er det noen som sliter med å komme i jobb. I en lavkonjunktur vil arbeidsledigheten ramme bredere, og mange godt kvalifiserte personer mister jobben. Disse vil vanligvis relativt raskt skaffe seg en ny jobb. I en høykonjunktur vil arbeidssøkerne i større grad være uten jobb som følge av strukturelle årsaker. Det vil si at det ikke er samsvar med kvalifikasjonene til den arbeidskraften som tilbys og den som etterspørres.

Når vi ser på tilgangen av arbeidssøkere og hvor mange tidligere perioder de har bak seg som arbeidssøker, ser vi at antallet har sunket i perioden 2003 til 2006 for alle gjengangerkategorier. Nedgangen har imidlertid vært sterkest for dem som ikke har noen tidligere perioder bak seg som arbeidssøker, spesielt fra 2004 til 2005 har det vært et markert fall. Dette er en periode preget av oppgangskonjunktur, og vi ser at konjunktursituasjonen har sterkest innvirkning på utviklingen av tilgangen i arbeidssøkere uten tidligere tilknytning til NAV som arbeidssøker.

Vi har belyst arbeidssøkere som er gjengangere ved å se på kjennetegn som permitteringsstatus, yrkesbakgrunn, rett til dagpenger, alder, innvandrerbakgrunn og utdanning. Den sterkeste forklaringsvariabelen i forhold til å ha flere perioder som registrert arbeidssøker bak seg er permitteringsstatus. Permitteringsstatus vil være korrelert med yrkesbakgrunn, og det er innenfor bygge- og anleggsarbeid og industriarbeid som det er høyest andel gjengangere. Hele 95 prosent av de nyregistrerte arbeidssøkerne med yrkesbakgrunn som asfaltlegger har vært registrert ved NAV tidligere, og 47 prosent innen denne yrkesgruppen har vært registrert seks ganger eller mer. Dette er et typisk yrke hvor permittering er utbredt om vinteren. Pleieassistent, omsorgsarbeider og barnehageassistent har også høy andel gjengangere.

Rett til dagpenger er en viktig forklaringsvariabel i forhold til å registrere seg som arbeidssøker flere ganger. Andelen som mottar dagpenger viser en jevn økning i takt med økende antall tidligere perioder som registrert arbeidssøker. Mens bare 30 prosent av de som har registrert seg som arbeidssøker for første gang mottar dagpenger, mottar hele 63 prosent av de nyregistrerte arbeidssøkerne som har seks eller flere perioder bak seg som arbeidssøker dagpenger. Når det gjelder innvandrere er mønsteret det samme som for personer født i Norge. Det er imidlertid nivåforskjeller mellom gruppene, og innvandrere fra ikke-OECD land ligger omkring 20 prosentpoeng under personer født i Norge og personer født i OECD-land når det gjelder rett til dagpenger.

Det er omtrent like mange menn som kvinner blant arbeidssøkerne som har registrert seg som arbeidssøker for første, andre og tredje gang. Det er flere menn enn kvinner som har vært registrert som arbeidssøker fire ganger eller mer, og for dem som har vært registrert seks ganger eller mer utgjør kvinner en tredjedel og menn to tredjedeler. Dette henger sammen med at kjønn og yrkesbakgrunn er korrelert. Menn er overrepresentert i yrker hvor permitteringer er utbredt.

Andelen gjengangere av tilgangen arbeidssøkere er høyest for de unge. Den er aller høyest for 25 til 29 år og 20 til 24 år, og synker deretter med økende alder.

Når det gjelder tilgangen av arbeidssøkere og hvor mange tidligere perioder disse har som arbeidssøkere er det noen geografiske forskjeller. Finnmark trekker opp når det gjelder tilbøyeligheten til å ha flere perioder som arbeidssøker bak seg, mens Vestfold er det fylket som trekker mest ned. De geografiske forskjellene vil være korrelert med permitteringsstatus og yrkesbakgrunn.

Andelen gjengangere av arbeidssøkere innenfor de ulike utdanningsnivåene viser at det er fallende antall tidligere perioder som arbeidssøker med stigende utdanningsnivå. Dette må sees i sammenheng med at arbeidskraft med høyere utdanning har det laveste ledighetsnivået.

Vi har sett på tilgangen av gjengangere de første fem månedene av 2003 og 2006 og koblet på sluttmeldekortdata for å finne ut hva de oppga som aktivitet etter forrige periode som arbeidssøker. 2003 representerer et år med lavkonjunktur og 2006 representerer et år med høykonjunktur. Den største forskjellen mellom disse to årene er andelen som gikk til heltidsarbeid. Av dem som registrerte seg som ny arbeidssøker i 2003 gikk 59 prosent til heltidsarbeid etter forrige arbeidssøkerperiode. Blant dem som registrerte seg som ny arbeidssøker i 2006 var det 8 prosentpoeng færre som oppga å ha gått til heltidsarbeid etter forrige arbeidssøkerperiode. Årsaken til dette er at de som melder seg som arbeidssøker i 2006, som er et år med stor etterspørsel etter arbeidskraft, vil ha større problemer i arbeidsmarkedet enn de som melder seg som arbeidssøker i 2003, som var et år med lav etterspørsel etter arbeidskraft.

INNLEDNING

Noen arbeidssøkere vender tilbake til NAV gjentatte ganger, til tross for at gjennomstrømmingen av arbeidssøkere totalt sett er stor. Vi vil her prøve å finne kjennetegn ved disse arbeidssøkere som sliter med å få varig fotfeste på arbeidsmarkedet.

Dette vil vi gjøre ved å se nærmere på personer som har vært registrert som arbeidssøker flere ganger ved NAV. De arbeidssøkerne som har vært registrert to eller flere ganger ved NAV kalles gjengangere. Gjenganger-begrepet vil bli videre kategorisert etter hvor mange perioder arbeidssøkerne har bak seg, det vil si 2, 3, 4, 5 og 6 ganger eller mer. Tidligere analyser av gjengangere har ikke differensiert gjengangerbegrepet, men kun sett på gjengangere som én gruppe.

Vi starter med å presentere utviklingen i andelen gjengangere over tid. Vi vil se på tilgangen i de første fem månedene av 2006, 2005, 2004, 2003 og 2002. Denne perioden omfatter ulike konjunkturfaser, og vil gi mulighet for å se gjengangere i forhold til konjunkturutviklingen. For hvert av årene vil vi sjekke seks år bakover for å finne antall ganger arbeidssøkerne som var i tilgang de første fem månedene av disse årene har vært registrert ved NAV som arbeidssøker.

Hoveddelen av artikkelen vil ta for seg tilgangen av arbeidssøkere de første fem månedene av 2006. Av de

tidsperiodene som er tatt med i analysen, er dette det året med størst etterspørsel etter arbeidskraft. Dette vil prege de funnene som blir presentert. Kjennetegn som det er naturlig å trekke inn i analysen av disse arbeidssøkerne vil være økonomiske ytelser, permitteringsstatus, utdanning, kjønn, alder, yrkesbakgrunn, geografi og innvandrerbakgrunn.

Avslutningsvis vil vi presentere hvilken aktivitet gjengangere som registrerte seg som arbeidssøker i 2003 og 2006 oppgav etter endt arbeidssøkerperiode forrige gang de var registrert. Kategoriene er heltidsarbeid, deltidsarbeid, arbeidsledig, skole/utdanning og kurs, sykemeldt med rehabilitering og annet. Fordelingen mellom dem som gikk til arbeid og de andre kategoriene vil kunne si noe om hvordan arbeidssøkerne tilpasser seg i et godt og dårlig arbeidsmarked.

I denne analysen vil figurene som presenteres være basert på kryssfordelinger. I teksten vil figurene kommenteres. I teksten vil også funn fra GLM-analysen¹ bli omtalt. Denne analysen gjør det mulig å analysere telledata uten øvre grense, i vårt tilfelle antall perioder som arbeidssøker, og isolere effekter av ulike kjennetegn.

¹ Se vedlegg

Definisjoner

Ordinære arbeidssøkere

Denne analysen tar for seg ordinære arbeidssøkere som har registrert seg som arbeidssøker de fem første månedene av 2006, 2005, 2004, 2003 og 2002.

Ordinære arbeidssøkere omfatter registrerte ledige, delvis sysselsatte, ordinære tiltaksdeltakere og andre ordinære arbeidssøkere. Ordinære arbeidssøkere som har hatt tidligere perioder som yrkeshemmet i løpet av de seks foregående årene er ekskludert fra analysen. I artikkelen vil betegnelsen arbeidssøker bli brukt om ordinære arbeidssøkere for enkelthets skyld.

Gjengangere

En gjenganger er en nyregistrert arbeidssøker som ved tilgangstidspunktet har vært registrert ved NAV tidligere, her avgrenset til innenfor en seksårsperiode. Nyregistrerte ordinære arbeidssøkere defineres i denne artikkelen som arbeidssøkere som ikke har vært registrert ved NAV de tre foregående månedene. Har en arbeidssøker hatt et opphold i sin registrering ved NAV på under tre måneder, vil dette sees på som én periode, og arbeidssøkeren vil ikke betegnes som nyregistrert. Vanligvis begrenses mulig opphold fra NAVs registre til en måned, før det regnes som en ny periode. Kriteriet for å bli regnet som nyregistrert arbeidssøker i denne artikkelen er altså noe strengere, som følge av at det i denne

sammenheng ikke er hensiktsmessig å se på personer som kommer tilbake til NAV etter såpass kortvarig avbrudd fra arbeidsledighet.

Tidligere perioder som ordinær arbeidssøker beregnes på tilsvarende måte, det vil si tidsrom av mer enn to ukers varighet der personen melder seg som ordinær arbeidssøker etter avbrudd av minst 3 måneders varighet. Avbrudd er perioder hvor personen ikke er arbeidssøker, for eksempel som følge av arbeid.

Sluttmeldekort

Alle tidligere arbeidssøkere får tilsendt et sluttmeldekort 9 uker etter at de har sluttet å melde seg ved NAV, der de blir bedt om å oppgi hovedaktivitet i forhold til arbeidsmarkedet sist uke. I sluttmeldekortdataene skilles det kun mellom yrkeshemmede og ordinære arbeidssøkere. Alle som har vært registrert som yrkeshemmet siste 24 måneder fordeles til yrkeshemmet, og resten fordeles til ordinære arbeidssøkere. Yrkeshemmet status overstyrer ordinære statuser fordi personer som har vært gjennom et langvarig attføringsløp har fått grundigere oppfølging. Det sjekkes 24 måneder tilbake i tid, fordi yrkeshemmede ofte er ordinære arbeidssøkere en periode etter attføringen er ferdig. Ved å sjekke 24 måneder før inaktivering omfatter dette de aller fleste som var på attføring tidligere.

UTVIKLINGEN I TILSTRØMNINGEN AV ARBEIDSSØKERE OG ANDEL GJENGANGERE

Norge har snart vært inne i en oppgangskonjunktur i tre år, og siden årsskiftet 2003/2004 har den registrerte arbeidsledigheten gått ned. Tilstrømningen av nye arbeidssøkere er nå på det laveste nivået som er målt i løpet av perioden 1999–2006. Nedgangen i arbeidsledigheten har truffet bredt og det er høy etterspørsel etter arbeidskraft. Aktiviteten på arbeidsmarkedet er høy, og dette fører til at færre melder seg som arbeidsledig. I følge Statistisk Sentralbyrås arbeidskraftundersøkelser (AKU) økte sysselsettingen med 61 000 fra 2. kvartal 2005 til 2. kvartal 2006.

Sysselsettingen har altså økt, mens arbeidsledigheten har falt.

Figur 1 viser tilgangen av ordinære arbeidssøkere samt andelen gjengangere av disse i perioden 2002 til 2006 (første fem måneder). I denne perioden har andelen gjengangere og tilgangen av arbeidssøkere hatt en diametral utvikling. Det vil si at i perioder med en høy tilgang av arbeidssøkere har andelen gjengangere vært lav, og i perioder med en lav tilgang av arbeidssøkere har andelen gjengangere vært høy.

Figuren viser at tilgangen av arbeidssøkere var høyest i 2003 og 2004 med tilgang på henholdsvis 91.800 og 81.600 arbeidssøkere. I 2003 var andelen gjengangere 59 prosent

av tilgangen, mens de i 2004 utgjorde 58 prosent. Tilgangen falt betydelig i 2005 (41.200) og 2006 (29.200), og andelen gjengangere økte da til henholdsvis 67 og 68 prosent. Forskjellen i andelen gjengangere i en lav- og høykonjunktur utgjør her altså omkring 10 prosentpoeng.

Andelen gjengangere er altså lavere i en lavkonjunktur, jamfør figur 1. I en lavkonjunktur vil det være mange godt kvalifiserte personer som mister jobben. Disse vil vanligvis relativt raskt skaffe seg en ny jobb. I en høykonjunktur vil arbeidssøkerne være uten jobb som følge av strukturelle årsaker. Det vil si at det ikke er samsvar med den arbeidskraften som tilbys og den som etterspørres.

I 2002 førte kraftig lønnsvekst til betydelig økning i kostnadene for norske bedrifter. Norges bank foretok en innstramning i pengepolitikken gjennom høyere styringsrente, noe som bidro til at norsk valuta styrket seg, samt at det var svekkete internasjonale konjunkturer. Disse faktorene førte samlet til at norske bedrifter fikk svekket sin konkurransevne, noe som bidro til redusert sysselsetting og økt arbeidsledighet. Det relativt høye rentenivået bidro også til at veksten i privat konsum ble svak. Ledigheten økte innen alle yrkesgrupper både innen privat og offentlig sektor. Mange som har hatt et stabilt forhold til arbeidsmarkedet opplever å miste jobben.

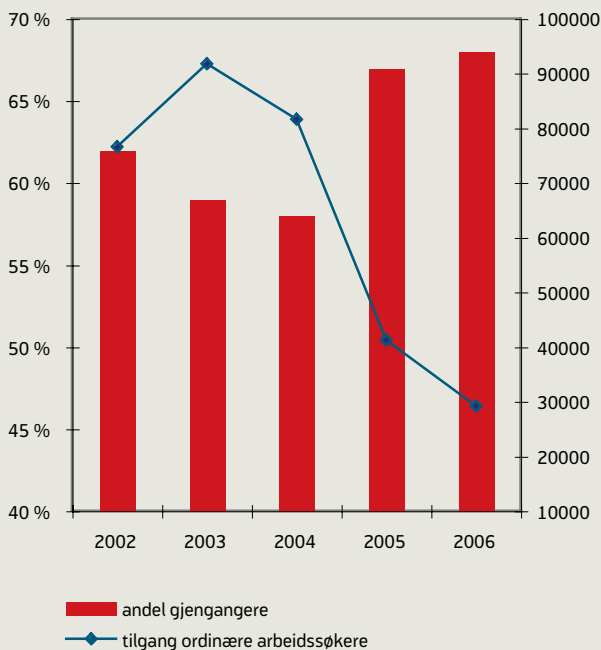
I en nedgangskonjunktur vil arbeidsledigheten ramme bredt. Og med en slik situasjon på arbeidsmarkedet vil noen, som tidligere har hatt en stabil tilknytning til arbeidsmarkedet, oppleve å miste jobben. Mange får imidlertid raskt ny jobb, og utskiftningen blant de arbeidsledige er derfor relativt stor. I denne analysen tar vi for oss tilgangen av arbeidssøkere, men kaster vi et kort blikk på det gjennomsnittlige ledighetsnivået ser vi at gjennomstrømningen av registrerte arbeidssøkere er høy. Eksempelvis var det registrert 140.200 arbeidssøkere i gjennomsnitt i 2005, mens 349.100 unike arbeidssøkere var innom i løpet av 2005.

Antallet gjengangere faller når arbeidsledigheten faller, men ikke like mye som for alle arbeidssøkere. Derfor blir andelen gjengangere høyere i gode tider på arbeidsmarkedet. Dette er personer som sliter med å få varig tilknytning. Mange av dem er imidlertid i yrker hvor permitteringer er utbredt. Dette kommer vi tilbake til senere i artikkelen.

Det å bli arbeidsledig i seg selv har negative konsekvenser både for den enkelte og for samfunnet. For den arbeidsledige kan avbrekk fra arbeidslivet ha negative konsekvenser for senere arbeidsmarkedstilpasning fordi de går glipp av arbeidserfaring og opplæring i den perioden de ikke er i arbeid. Kunnskapen de allerede har vil også foreldes.

I en svensk studie (Nordström Skans 2004) studeres personer uteksaminerte fra yrkesfag på svenske videregående skoler som opplevde arbeidsledighet etter eksamen sett i forhold til deres søsken. Resultatene viser at sannsynligheten for å oppleve ledighet øker med 3 prosentpo-

Figur 1. Utviklingen i tilgangen av registrerte arbeidssøkere og andel gjengangere i de fem første månedene av 2002, 2003, 2004, 2005 og 2006.

KILDE: NAV

eng dersom man tidligere har opplevd arbeidsledighet. Det første møtet med arbeidslivet og senere tilpasning på arbeidsmarkedet viser seg også i forhold til inntekt. Funn fra denne studien viser at arbeidsledighet førte til en reduksjon i årlig arbeidsinntekt på 17 % innen en 5-års periode.

Figur 2 viser utviklingen innenfor de ulike gjengangerkategoriene i perioden 2002 til 2006. Utgangsåret er 2002, som er satt til 100 prosent. Figuren viser at tilgangen av arbeidssøkere har vært nedadgående innenfor alle gjengangerkategoriene fra 2003, men graden av nedgang varierer mellom de ulike kategoriene. Nedgangen i nyregistrerte arbeidssøkere uten tidligere perioder som arbeidssøker har vært sterkest, og spesielt fra 2004 til 2005 er det et markert fall. Også for nyregistrerte arbeidssøkere med en og to tidligere perioder som arbeidssøker bak seg er det et betydelig fall i perioden. For dem med flere perioder bak seg flater kurven noe ut, selv om trenden er den samme. Fallet har vært minst markert fra 2003 til 2006 for dem med seks eller flere arbeidssøkerperioder bak seg. Figuren viser at konjunktursituasjonen har sterkest innvirkning på utviklingen av tilgangen i arbeidssøkere uten tidligere tilknytning til NAV som arbeidssøker.

PERMITTERTE ARBEIDSSØKERE

I GLM-analysen har vi benyttet en modell som inneholder følgende variable: alder, kjønn, innvanderbakgrunn, yrkesbakgrunn, fylke, utdanning, dagpengestatus og permitteringsstatus. Den sterkeste forklaringsvariabelen i forhold til å ha flere perioder som registrert arbeidssøker bak seg er permitteringsstatus. I GLM-analysen ser vi at å ha vært permittert vil gi en estimert faktorendring i forventningen på $\exp(0,69)=2$. Det vil si hvis alle andre forklaringsvariable holdes konstant vil man forvente dobbelt så mange tidligere perioder som arbeidssøker.

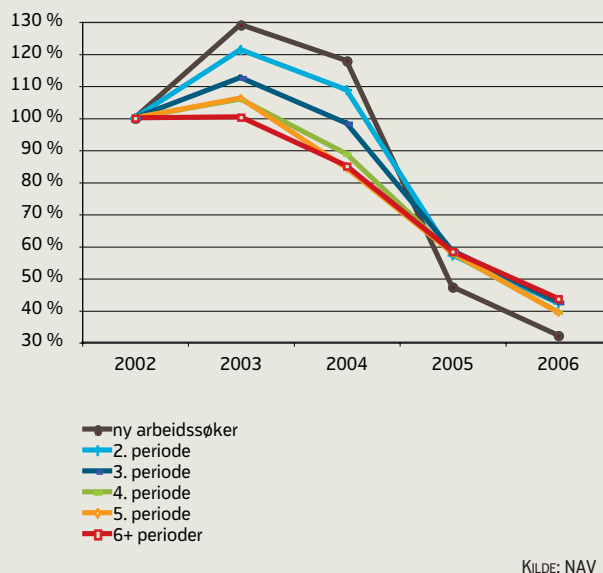
Å være permittert innebærer at man er midlertidig eller delvis løst fra sin arbeidspått på grunn av innskrenkninger i bedriften, eller på grunn av arbeidsstans bestemt av arbeidsgiver. Permitteringer må skyldes markedsmessige forhold som mangel på arbeid, eller andre forhold som arbeidsgiver ikke rår over, for eksempel brann, flom eller liknende. Arbeidsforholdet består i permitteringsperioden, og arbeidstakeren har både rett og plikt til å fortsette arbeidet når permitteringstiden er over.

Innenfor bygge- og anleggsarbeid er permitteringer utbredt, og relativt mange kan ha vært permitterte flere ganger. Utviklingen i tilgang permitterte har imidlertid vist en nedadgående trend den siste tiden.

Permitteringer er i stor grad sesongavhengig. Fiskeindustrien, en industri hvor permitteringer er utbredt, er avhengig av tilgang til råvarer. Sesongvariasjonene for fiskeindustrien skiller seg fra andre yrker som er utsatt for permitteringer, som for eksempel bygg og anlegg.

Tabell 1 viser en oversikt over de ulike yrkesgruppene

Figur 2. Utviklingen i tilgangen av registrerte arbeidssøkere fordelt etter antall ganger tidligere registrert ved Nav i perioden 2002-2006. 2002=100 %

KILDE: NAV

Tabell 1. Andel av tilgangen arbeidssøkere januar til mai 2006 som har vært permittert en eller flere ganger i løpet av de siste seks årene etter yrkesbakgrunn.

Bygg og anlegg	34 %
Industriarbeid	31 %
Jordbruk, skogbruk og fiske	20 %
Ledere	16 %
Ingeniør- og ikt-fag	13 %
Reiseliv og transport	12 %
Meglere og konsulenter	10 %
Kontorarbeid	9 %
Serviceyrker og annet arbeid	6 %
Butikk- og salgsarbeid	6 %
Helse, pleie og omsorg	3 %
Akademiske yrker	3 %
Undervisning	2 %
Barne- og ungdomsarbeid	2 %
Ingen yrkesbakgrunn eller uoppgitt	2 %
Total	13 %

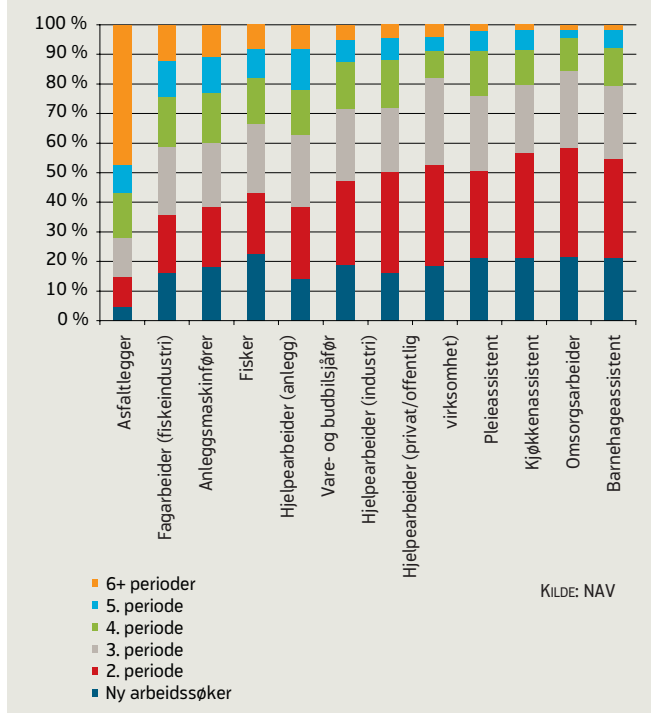
KILDE: NAV

og hvor stor andel av tilgangen i perioden januar til mai 2006 som har vært registrert som permittert i løpet av de siste seks årene. Bygg og anlegg og industri er de yrkesgruppene med størst andel tidligere permitterte av nytilgangen, begge med rundt en tredjedel.

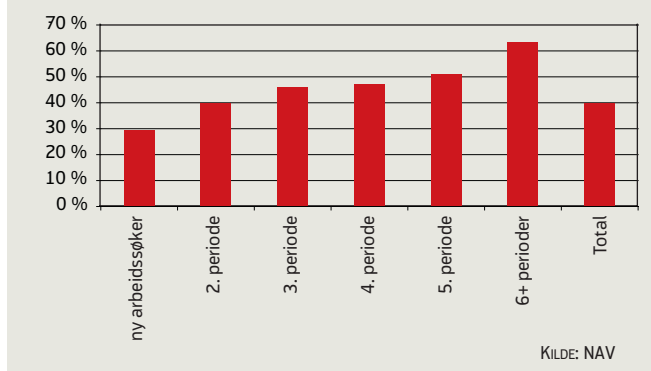
YRKESBAKGRUNN

Permitteringsstatus vil være korrelert med yrkesbakgrunn, og figur 3 viser de tolv yrkene med størst andel gjengangere fordelt etter antall perioder som registrert arbeidssøker. Utvalget er yrker med over 150 arbeidssøkere i tilgang de første fem månedene av 2006. Det er innenfor bygg- og anleggsarbeid og industriarbeid som det er høyest andel gjengangere.

Figur 3.
Andel gjengangere av tilgangen arbeidssøkere etter yrkesbakgrunn innenfor de ulike gjengangerkategoriene. Januar-mai 2006.

Figur 4.
Andelen tilgang arbeidssøkere med dagpenger innenfor de ulike gjengangerkategoriene. Januar-mai 2006.

Figur 3 viser at hele 95 prosent av de nyregistrerte arbeidssøkerne med yrkesbakgrunn som asfaltlegger har vært registrert ved NAV tidligere. 47 prosent innen denne yrkesgruppen har vært registrert seks ganger eller mer, og dette er et typisk yrke hvor permittering er utbredt om vinteren. Av tabell 1 ser vi at tilgangen av arbeidssøkere med bakgrunn fra barne- og ungdomsarbeid samt helse, pleie og omsorg har lav andel permitterte. Figur 3 viser at pleieassistent, omsorgsarbeider og barnehageassistent har høy andel gjengangere.

DAGPENGER

Registrerte arbeidssøkere får tilbud om bistand til å skaffe seg jobb, som råd og veiledning, og eventuelt tilbud om tiltak. Ikke alle arbeidsledige registrerer seg ved NAV. Økonomisk ytelse, i dette tilfelle dagpenger², vil være et viktig insentiv til å registrere seg som arbeidssøker. Ved å melde seg ved NAV vil man også få andre økonomiske goder ved arbeidsledighet, som rentefritak på studielånet. Dette kan også motivere arbeidssøkere til å registrere seg, selv om de ikke har rett til dagpenger.

Figur 4 viser andelen av tilgang arbeidssøkere med dagpenger innenfor de ulike gjengangerkategoriene.

Andelen som mottar dagpenger viser en jevn økning i takt med økende antall tidligere perioder som registrert arbeidssøker. Mens bare 30 prosent av de som har registrert seg som arbeidssøker for første gang mottar dagpenger, mottar hele 63 prosent av de nyregistrerte arbeidssøkerne som har seks eller flere perioder bak seg som arbeidssøker dagpenger.

GLM-analysen bekrefter at rett til dagpenger er en viktig forklaringsvariabel i forhold til å registrere seg som arbeidssøker flere ganger

INNVANDRERE

Andelen av tilgang arbeidssøkere som mottar dagpenger innenfor de ulike gjengangerkategoriene øker altså med økende antall tidligere perioder som registrert arbeidssøker. Dette mønsteret finner vi også når vi fordeler etter innvandrerbakgrunn, som vist i figur 5. For å belyse forskjellene mellom innvandrere fra vestlige og ikke-vestlige land bruker NAV inndelingen i OECD-land³ og ikke-OECD land. Mønsteret er det samme for henholdsvis

² Det er noe saksbehandlingstid på dagpengesøknader. Siden vi i denne analysen ser på tilgangen av arbeidssøkere, vil svært få ha innvilget dagpenger på registreringstidspunktet. Definisjonene av dagpengemottakere er her at de ordinære arbeidssøkerne skal ha fått innvilget krav om dagpenger innen 50 dager fra tilgangsdatoen.

³ 30 medlemsland i OECD: Australia, Østerrike, Belgia, Canada, Tsjekia, Danmark, Finland, Frankrike, Tyskland, Hellas, Ungarn, Island, Irland, Italia, Japan, Korea, Luxembourg, Mexico, Nederland, New Zealand, Norge, Polen, Portugal, Slovakia, Spania, Sverige, Sveits, Tyrkia, Storbritannia, USA.

arbeidssøkere født i Norge, i land utenfor OECD og i land innenfor OECD, det vil si at andelen av tilgang arbeidssøker som mottar dagpenger er økende med økende antall tidligere perioder som arbeidssøker. Det er imidlertid nivåforskjeller mellom gruppene. Figuren viser at innvandrere fra ikke-OECD land ligger omkring 20 prosentpoeng under de to øvrige kategoriene.

I følge GLM-analysen har innvandrerbakgrunn betydning for antall perioder som arbeidssøker. Det er imidlertid ikke signifikant forskjell mellom arbeidssøkere født i Norge og i land utenfor OECD. Det bekreftes derimot at en arbeidssøker med innvandrerbakgrunn fra OECD land vil ha lavere tilbøyelighet for å ha flere perioder som registrert arbeidssøker. Dette bekreftes også i figur 5. Innvandrerbefolkningen i Norge er variert. Det vil også være andre faktorer som spiller inn som vi ikke har kontrollert for i denne analysen, som språk, botid og statistiske uobserverbare kjennetegn.

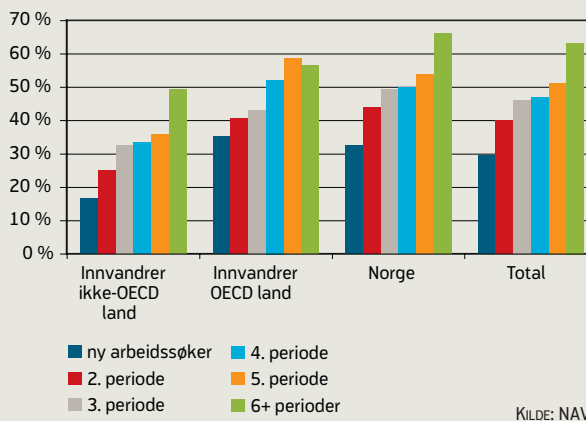
Ledighetsnivået er betydelig høyere for personer fra ikke-OECD land enn for personer født i Norge og i andre land i OECD. Når vi ser på antall ganger en arbeidssøker har vært registrert ved NAV er imidlertid forskjellene mellom innvandrere født i land utenfor OECD og Norge små. Dette bekreftes også når vi ser på gjennomsnittlig sammenlagt antall dager de har vært registrert ved NAV. Personer født i Norge og utenfor OECD har henholdsvis 312 og 317 dager som arbeidssøker, mens for personer født i OECD land er tallet betydelig lavere, det vil si 205 dager i gjennomsnitt sammenlagt for alle perioder som arbeidssøker. Innvandrere fra ikke-vestlige land og personer født i Norge er forholdsvis like med hensyn til antall perioder som arbeidssøker.

Som vi så av figur 1 er andelen gjengangere lavere i 2003 enn i 2006. Tabell 2 viser differansen mellom fordelingen i de ulike gjengangerkategoriene i 2006 og 2003. Andelen nye arbeidssøkere uten tidligere perioder som arbeidssøker bak seg har blitt sterkt redusert fra 2003 til 2006, med en nedgang på 9 prosentpoeng. Andelen gjengangere har økt, og det er 3 prosentpoeng flere nye arbeidssøkere med to og tre perioder som arbeidssøker og en litt mindre økning for dem med flere arbeidssøkerperioder. Når vi ser på differansen mellom de to årene fordelt etter fødeland, ser vi imidlertid at utviklingen er tilnærmet sammenfallende for personer fra Norge og personer født utenfor OECD. Om det er høykonjunktur eller lavkonjunktur har altså ikke avgjørende betydning for forskjeller mellom personer født i Norge og utenfor OECD når det gjelder andelen gjengangere.

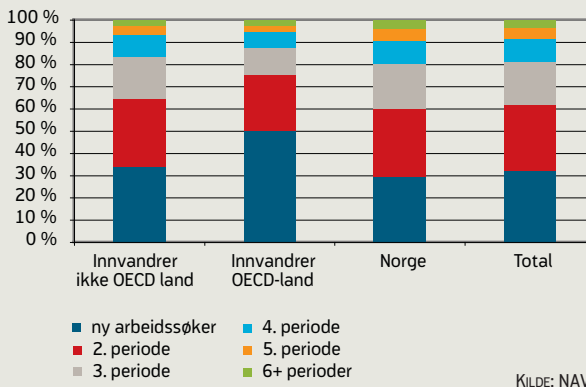
KJØNN

Figur 7 viser hvordan kjønnsfordelingen er innenfor de ulike gjengangerkategoriene. Fordelingen mellom kjønnene er ganske lik for dem som er registrert som arbeidssøker for første, andre og tredje gang. Det er flere menn

Figur 5. Andelen av tilgang arbeidssøkere med dagpenger etter fødeland fordelt etter gjengangerkategori. Januar-mai 2006.

Figur 6. Andel gjengangere av tilgangen arbeidssøkere etter fødeland innenfor de ulike gjengangerkategoriene. Januar-mai 2006.

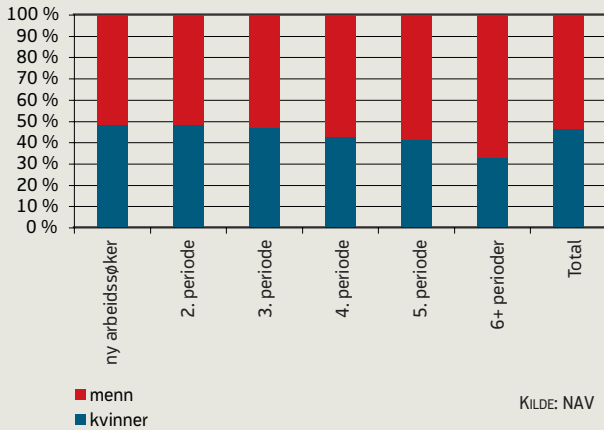

Tabell 2. Differanse mellom andelen gjengangere innenfor de ulike gjenganger-kategoriene etter fødeland i prosentpoeng. Differanse 2006 og 2003.

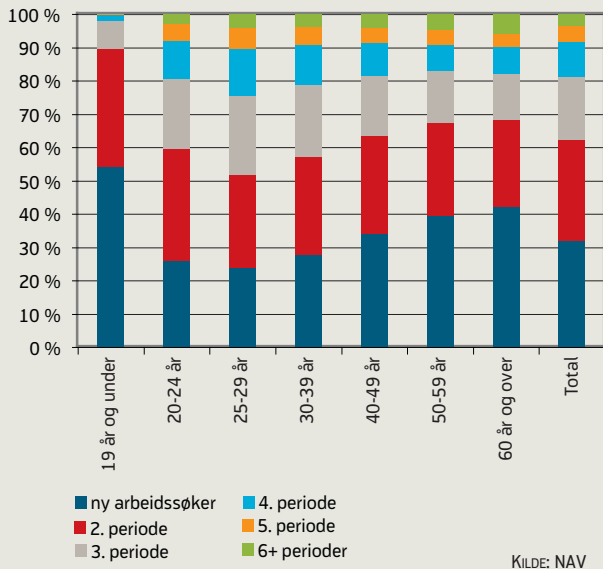
	Innvandrer ikke-OECD land	Innvandrer OECD land	Norge	total
ny arbeidssøker	-9 %	-7 %	-10 %	-9 %
2. periode	3 %	2 %	3 %	3 %
3. periode	3 %	1 %	3 %	3 %
4. periode	2 %	2 %	2 %	2 %
5. periode	1 %	1 %	1 %	1 %
6+ perioder	1 %	1 %	1 %	1 %

KILDE: NAV

Figur 7.
Andel av tilgangen arbeidssøkere fordelt etter kjønn innenfor de ulike gjengangerkategoriene. Januar-mai 2006.

Figur 8.
Andel gjengangere av tilgangen arbeidssøkere etter alder innenfor de ulike gjengangerkategoriene. Januar-mai 2006.

enn kvinner som har vært registrert som arbeidssøker fire ganger eller mer, og for dem som har vært registrert seks ganger eller mer utgjør kvinner en tredjedel og menn to tredjedeler. Dette henger sammen med at kjønn og yrkesbakgrunn er korrelert. Menn er overrepresentert i yrker der permittering er utbredt, som de fleste industrigrener og bygg og anlegg. GLM-analysen viser likevel at det er en signifikant effekt av kjønn. Selv om det er kontrollert for både permitteringer og yrkesbakgrunn har menn flere arbeidssøkerperioder bak seg enn kvinner.

ALDER

Arbeidsledigheten varierer med alder. Ledigheten i aldersgruppen 20 til 24 år er nesten tre ganger høyere enn for aldersgruppen 50-59 år. For de unge svinger arbeidsledigheten også sterkere i forhold til konjunktorene, enn hva som er tilfellet for de eldre. Unge arbeidssøkere har mindre arbeidserfaring enn eldre, og har i mindre grad enn eldre arbeidssøkere fått skikkelig fotfeste på arbeidsmarkedet. Dette gjør dem mer sårbare i arbeidsmarkedet. Noe som også gjenspeiles i antall tidligere perioder unge arbeidssøkere har bak seg. Figur 8 viser at andelen gjengangere av tilgangen arbeidssøkere er høyest for aldersgruppen 25 til 29 år og 20 til 24 år, og synker deretter med økende alder. I figuren er alder grupert, i GLM-analysen er alder derimot en kontinuerlig variabel. Alder er en signifikant forklaringsvariabel i modellen, og det bekreftes at tilbøyeligheten til å ha flere perioder som arbeidssøker synker med økende alder.

Ser vi på arbeidssøkere med svært mange perioder bak seg som arbeidssøkere, det vil si seks ganger eller mer, viser figur 8 at noen av de unge arbeidssøkerne allerede har rukket å være registrert seks ganger eller flere. Det er blant de eldre at denne kategorien utgjør en størst andel av tilgangen arbeidssøkere. Andelen nye arbeidssøkere synker med alder innen for alle gjengangerkategoriene, bortsett fra når det gjelder kategorien 6 perioder eller mer, hvor den øker.

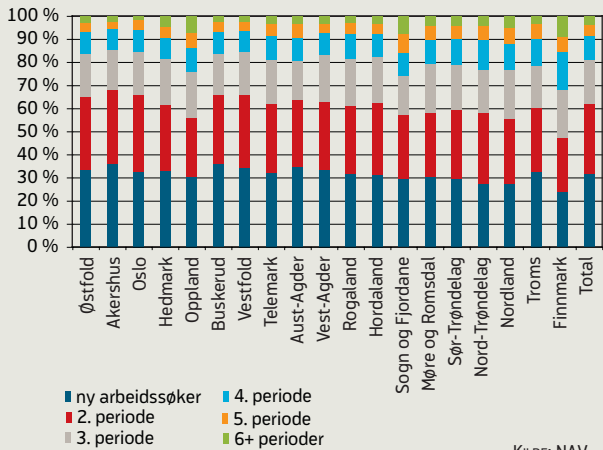
Man kunne forvente at andelen gjengangere ville være lavere blant de yngste arbeidssøkerne. De har vært kortere tid i arbeidsmarkedet enn de eldre, og de vil dermed ikke ha hatt like lang tid på seg til å rekke å ha vært registrert ved NAV flere ganger. Et viktig poeng i denne sammenheng er at vi i denne analysen kun sjekker arbeidssøkerhistorikken seks år tilbake i tid. De som er ferske i arbeidsmarkedet vil i noen tilfeller trenge tid på å få skikkelig fotfeste. De vil ofte være i det som kan kalles et overgangsarbeidsmarked, dette karakteriseres av generelt løse tilknytningsformer som ekstrajobber og engasjementer. Når det gjelder eldre arbeidssøker er andelen gjengangere lavere enn for yngre, men eldre, spesielt fra 50 år og eldre har lengre varighet på hver arbeidssøkerperiode.

FYLKE

Figur 9 viser at det er noen variasjoner mellom fylkene når det gjelder tilgangen av arbeidssøkere og hvor mange tidligere perioder disse har som arbeidssøkere. De geografiske forskjellene vil være korrelert med permitteringsstatus og yrkesbakgrunn.

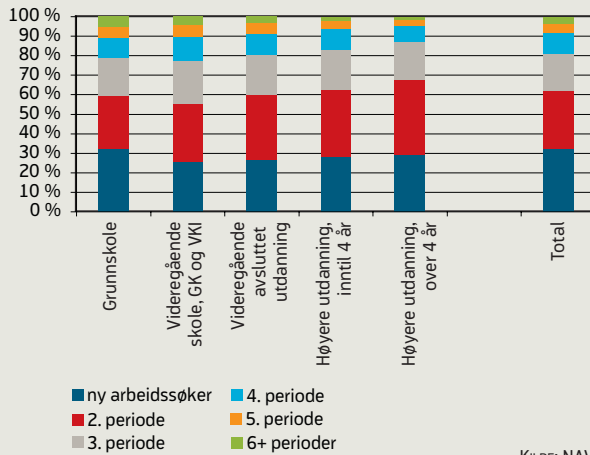
I GLM-analysen, hvor det er tatt hensyn til dette i modellen, er det små fylkesvise forskjeller i antall arbeidssøkerperioder. Finnmark skiller seg imidlertid ut ved å trekke opp, mens Vestfold trekker ned når det gjelder tilbøyeligheten til å ha flere perioder som arbeidssøker bak seg. Ledighetsnivået i Finnmark har lenge vært høyt, noe som kan være en forklaring på den høye andelen gjengangere.

Figur 9. Tilgangen arbeidssøkere i de ulike fylkene fordelt etter andel innenfor de ulike gjengangerkategoriene. Januar-mai 2006.

KILDE: NAV

Figur 10. Tilgangen av arbeidssøkere fordelt etter andel innenfor de ulike gjengangerkategoriene og utdanningsnivå.

KILDE: NAV

UTDANNING

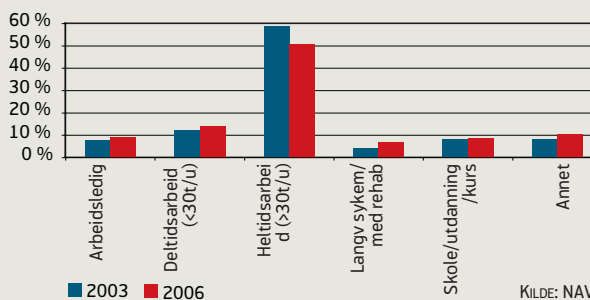
Figur 10 viser at andelen med høyest antall perioder som registrert arbeidssøker, det vil si seks ganger eller mer, er høyest for dem med bare grunnskoleutdanning. Denne andelen er synkende med økende utdanning. Andelen gjengangere av arbeidssøkere viser at innenfor de ulike utdanningsnivåene er andelen gjengangere fallende med stigende utdanningsnivå, bortsett fra for dem med grunnskole hvor andelen gjengangere er lavest. Dette må sees i sammenheng med at arbeidskraft med høyere utdanning har det laveste ledighetsnivået.

Av de variablene som er inkludert i modellen i GLM-analysen er utdanning den variabelen med minst signifikante forskjeller mellom de ulike gjengangerkategoriene. Utdanningsnivået videregående skole grunnkurs og videregående kurs1 er den eneste som skiller seg signifikant fra referanse-kategorien grunnskole. For arbeidssøkere med slik utdanning er det større tilbøyelighet til å ha flere perioder som arbeidssøker bak seg. Dette utdanningsnivået omfatter ikke en avsluttet utdanning, men personer med dette utdanningsnivået har avbrutt en videregående utdanning.

AKTIVITET ETTER ENDT ARBEIDSSØKERPERIODE

Som vi har sett tidligere er det markerte forskjeller mellom andel gjengangere i tilgangen arbeidssøkere i en lav og høykonjunktur. 2003 er et år karakterisert av lavkonjunktur, mens 2006 er et år karakterisert av høykonjunktur. Vi har sett på tilgangen arbeidssøkere de første fem månedene i disse to årene, og koblet på sluttmeldekortdata. For å unngå problemet med at ikke alle vil ha sluttet å være registrert ved NAV på tidspunkt for datauttak, fordi dette er nært i tid, har vi i stedet valgt å bruke den aktiviteten

Figur 11. Tilgangen av gjengangere de første fem månedene av 2003 og 2006, og hovedaktivitet oppgitt på sluttmeldekortet etter forrige arbeidssøkerperiode.

KILDE: NAV

arbeidssøkerne oppga på sluttmeldekortet forrige gang de var registrert ved NAV. Disse arbeidssøkerne har besvart sluttmeldekortet i perioden mai 2001 til februar 2006.

Figur 11 viser at den største forskjellen mellom dem som registrerte seg som arbeidssøker i 2006 og 2003 og som har minst én tidligere periode som arbeidssøker, er andelen som gikk til heltidsarbeid. Av dem som registrerte seg som ny arbeidssøker i 2003 gikk 59 prosent til heltidsarbeid etter forrige arbeidssøkerperiode. Blant dem som registrerte seg som ny arbeidssøker i 2006 var det 8 prosentpoeng færre som oppga å ha gått til heltidsarbeid etter forrige arbeidssøkerperiode. Dette bekrefter det vi tidligere har konkludert med når det gjelder forskjellene i nytilgangen av arbeidssøkere i en lav- og høykonjunktur. De som blir ledige i en høykonjunktur har større problemer enn de som blir ledige i en lavkonjunktur. Som vist i figur 1 er andelen gjengangere av tilgangen arbeidssøkere var betydelig lavere i 2003 enn i 2006.

KILDER:

Hardoy, Inés, Røed, Knut, Torp, Hege og Zhang, Tao (2006) Ungdomsgarantien for 20-24-åringene: Har den satt spor? Rapport 2006:4. ISF.

McCullagh, P. and Nelder. (1989) Generalized Linear Model. Second edition. Chapman & Hall/CRC.

Nordström Skans, O. (2004), Scarring effects of the first labour market experience: A sibling based analysis. IFAU Working Paper 2004:14.

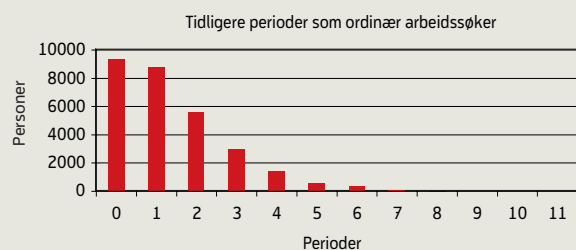
Vedlegg

Modellen

Vi har sett på tilgangen av ordinære arbeidssøkere gjennom årets fem første måneder i årene fra og med 2002 til og med 2006, og telt opp antall forhenværende perioder arbeidssøkeren har i NAVs registre som ordinær arbeidssøker i løpet av de seks siste årene før tilgangstidspunktet. Antall perioder som ordinær arbeidssøker er dermed en ikke-negativ heltallsverdi uten øvre grense og det er naturlig å benytte Poissonfordelingen som statistisk modell. Figur A viser fordelingen til datasettet for 2006.

Figur A.

Tilgang ordinære arbeidssøkere januar-mai 2006

At antall tidligere perioder som ordinær arbeidssøker, Y , antas Poissonfordelt med parameter μ betyr at

$$P(Y = y) = \frac{\mu^y}{y!} e^{-\mu}, y = 0, 1, 2, \dots$$

med samme forventning og

varians, $E(Y) = VAR(Y) = \mu$. Videre er det rimelige antagelser at antall registrerte arbeidssøkerperioder hos NAV er uavhengig i mellom arbeidssøkerne, og at hendelsene der arbeidssøkeren melder seg til NAV er uavhengige i tid denne seksårsperioden. Egenskaper ved arbeidssøkeren er alder, kjønn, innvandrerbakgrunn, yrkesbakgrunn, fylke, utdanning, dagpenger og eventuell permitteringsstatus.

Regresjonsmodeller for en Poissonfordelt respons er vanligvis log-lineære (Nelder og McCullagh 1989). Log-lineære regresjonsmodeller for Poissonfordelte responsvariable er medlemmer av en vid klasse modeller betegnet

Generaliserte Lineære Modeller (GLM). Denne modellklassen utvider lineære modeller til å romme ikke-normale responsfordelinger og transformasjoner til lineærhet. Forklaringsvariablene påvirker bare responsfordelingen gjennom en enkel lineær funksjon kalt den *lineære prediktor*

$$\eta = \sum_{i=0}^p \beta_i x_i$$

. Med en logaritmisk linkfunksjon* får vi

forventningen gitt ved $\mu = \exp(\beta_0 + \beta_1 x_1 + \dots + \beta_8 x_8)$, der x_1 = alder, x_2 =kjønn osv. De estimerte koeffisientene har samme innvirkning på forventningen som de har på oddsen i logistisk regresjon, og $\exp(\hat{\beta}_i x_i)$ kan tolkes som en multiplikativ faktorendring i forventningen gitt endring i x_i . Som eksempel så vil yrkesbakgrunn i barne- og ungdomsarbeide i forhold til ledere, som er referansekategori her, gi en estimert faktorendring på $\exp(0,37) = 1,45$. Det vil si at hvis to arbeidssøkere har nøyaktig samme sett av bakgrunnskjennetegn med unntak av yrke, så vil forventet antall perioder som arbeidssøker være 1,45 gang høyere for personen med yrkesbakgrunn i barne- og ungdomsarbeide målt mot personen med yrkesbakgrunn som leder. Nivået avgjøres av de andre forklaringsvariablene.

For å komme fram til hvilke forklaringsvariable som skulle med i modellen har vi sett på den såkalte AIC-verdien ('An Information Criterion', Akaike). Denne metoden straffer deviansen** med to ganger antall parametere for å unngå overtilpasning. Siden deviansen er et mål på hvor godt en modell passer til dataene, så vil altså kompliserte modeller med mange variable og/eller interaksjonsledd straffes. Som verktøy har vi brukt statistikkpakken R som er gratisversjonen av S+.

* Linkfunksjonen transformerer den forventede verdien og er bindeleddet i mellom den estimerte verdien og den lineære prediktoren.

** Deviansen er den doble verdien av log-likelihood til den beste modellen minus log-likelihood til tilpasset modell. Likelihood er sannsynlighetstettheten til de observerte dataene, sett på som en funksjon av parameterne, ikke dataene.

Tabell I.

Estimerte koeffisienter, standardfeil og signifikans for GLM-analysen. Poisson regresjon der antall tidligere perioder som ordinær arbeidssøker er responsvariabel. Alder, kjønn, innvandrerbakgrunn, yrkesbakgrunn, fylke, utdanning, dagpenger og tidligere permitteringer er kovariater.

Variabel	B	S.E.	P(> z)	Sign.	Exp(B)	Sign.kode
Alder	-0,005	0,000	-11,529	< 2e-9	0,995	***
Kjønn, referanse Kvinner						
- Menn	0,059	0,012	5,077	< 2e-9	1,060	***
Innvandrerbakgrunn, referanse Født i Norge						
- Født i OECD land	-0,287	0,023	-12,513	< 2e-9	0,751	***
- Født i ikke-OECD land	0,018	0,014	1,259	0,208	1,018	
Yrkesbakgrunn, referanse Ledere						
- Ingeniør- og ikt-fag	0,065	0,065	0,993	0,321	1,067	
- Undervisning	0,286	0,062	4,590	< 2e-9	1,331	***
- Akademiske yrker	0,278	0,067	4,172	< 2e-9	1,321	***
- Helse, pleie og omsorg	0,285	0,056	5,094	< 2e-9	1,330	***
- Barne- og ungdomsarbeid	0,367	0,058	6,334	< 2e-9	1,444	***
- Meglere og konsulenter	0,060	0,060	1,006	0,315	1,062	
- Kontorarbeid	0,330	0,055	5,975	< 2e-9	1,391	***
- Butikk- og salgsarbeid	0,290	0,055	5,266	< 2e-9	1,336	***
- Jordbruk, skogbruk og fiske	0,319	0,059	5,399	< 2e-9	1,376	***
- Bygg og anlegg	0,242	0,054	4,449	< 2e-9	1,274	***
- Industrierarbeid	0,231	0,054	4,255	< 2e-9	1,259	***
- Reiseliv og transport	0,327	0,054	6,024	< 2e-9	1,387	***
- Serviceyrker og annet arbeid	0,308	0,055	5,632	< 2e-9	1,360	***
- Ingen yrkesbakgrunn eller uoppgitt	-0,466	0,058	-8,062	< 2e-9	0,628	***
Fylke, referanse Østfold						
- Akershus	-0,073	0,026	-2,771	0,006	0,929	**
- Oslo	0,012	0,024	0,502	0,615	1,012	
- Hedmark	-0,002	0,031	-0,056	0,955	0,998	
- Oppland	0,066	0,033	1,977	0,048	1,068	*
- Buskerud	-0,091	0,033	-2,724	0,006	0,913	**
- Vestfold	-0,114	0,030	-3,733	< 2e-9	0,893	***
- Telemark	-0,094	0,031	-3,066	0,002	0,911	**
- Aust-Agder	-0,023	0,039	-0,576	0,565	0,978	
- Vest-Agder	-0,082	0,033	-2,464	0,014	0,921	*
- Rogaland	-0,030	0,029	-1,046	0,296	0,971	
- Hordaland	-0,028	0,025	-1,120	0,263	0,973	
- Sogn og Fjordane	-0,013	0,037	-0,336	0,737	0,988	
- Møre og Romsdal	-0,041	0,029	-1,407	0,160	0,960	
- Sør-Trøndelag	0,037	0,027	1,361	0,173	1,038	
- Nord-Trøndelag	0,022	0,034	0,638	0,523	1,022	
- Nordland	0,025	0,026	0,957	0,338	1,026	
- Troms	-0,060	0,031	-1,926	0,054	0,942	.
- Finnmark	0,179	0,031	5,689	< 2e-9	1,196	***

Variabel	B	S.E.	P(> z)	Sign.	Exp(B)	Sign.kode
Utdanning, referanse Grunnskole						
- Videregående skole, GK og VKI	0,049	0,015	3,335	0,001	1,050	***
- Videregående avsluttet utdanning	0,011	0,015	0,730	0,465	1,011	
- Høyere utdanning, inntil 4 år	0,013	0,020	0,650	0,516	1,013	
- Høyere utdanning, over 4 år	-0,019	0,032	-0,574	0,566	0,982	
- Ukjent	-0,598	0,029	-20,890	< 2e-9	0,550	***
Dagpenger, referanse Nei						
- Ja	0,151	0,011	14,104	< 2e-9	1,163	***
Permittert, referanse Nei						
- Ja	0,687	0,014	50,349	< 2e-9	1,987	***
Konstantledd	0,123	0,061	2,018	0,044	1,131	*

Signifikanskode:

*** for 0,001

** for 0,01

* for 0,05

. for 0,1

AIC: 85941

Flest yrkeshemmede til jobb i Vest-Agder og Vestfold i 2005

AV EIRIK ÅSLAND OG TORMOD REIERSEN

SAMMENDRAG

Antall registrerte yrkeshemmede har økt fra om lag 55.000 i 1999 til om lag 90.000 i 2006. Utviklingen har blant annet vært en følge av en politisk målsetning om å få flere i arbeid og å redusere tilstrømningen til uføretrygd. I 2005 avsluttet om lag 46.000 yrkeshemmede et attføringsløp hvorav om lag 19.000 personer eller 41 prosent fikk jobb etter avsluttet arbeidsøking.

Det er store fylkesvise forskjeller i hvor stor andel personer som kommer i jobb etter attføring. Andelen yrkeshemmede som gikk til jobb var høyest i Vest-Agder, Vestfold, Nord-Trøndelag og Troms med 45–46 prosent, og andelen var lavest i Oppland (36 %), Aust-Agder (37 %), Finnmark (37 %) og Oslo (38 %). I denne artikkelen har vi forsøkt å se litt bak disse resultatene.

Formålet med artikkelen er å stimulere til informasjonsutveksling mellom fylkene omkring hva som skal til for å lykkes enda bedre i attføringsarbeidet. Det må understrekes at resultatene ikke må oppfattes som en fasit på hvilke fylker som gjør en god jobb i attføringsarbeidet. Til det kan betydningen av blant annet kjennetegn ved arbeidssøkerne, som vi ikke har data for, være for stor. Det er også statistisk usikkerhet knyttet til analysene.

Yrkeshemmede som deltar på tiltak kommer i langt større grad i jobb enn yrkeshemmede som avslutter arbeidsøkingen uten å ha deltatt på tiltak. Andelen yrkeshemmede som har deltatt på tiltak av minst 6 måneders varighet varierer fra 69 prosent i Nord-Trøndelag til 53 prosent i Oslo.

Mange observerbare kjennetegn kan påvirke overgangen til jobb. Vestfold, Vest-Agder og Buskerud ser ut til å score høyt med hensyn til å få yrkeshemmede i jobb enten man korrigerer for kjennetegn eller ikke. Resultatene i disse fylkene blir imidlertid enda bedre sammenlignet med andre fylker når man kontrollerer for observerbare kjennetegn og bruk av tiltak. Det ser med andre ord ikke ut til at det er sammensetningen av arbeidssøkere og valg av tiltak som forklarer gode resultater i disse fylkene.

Trøndelagsfylkene og Troms har en høyere andel til jobb enn landsgjennomsnittet. Analysen viser at dette har sammenheng med at mange deltar på skoletiltak i disse fylkene. Varigheten til tiltakene er også høy her. I følge analysen er dette momenter som trekker i retning av høyere overgang til jobb.

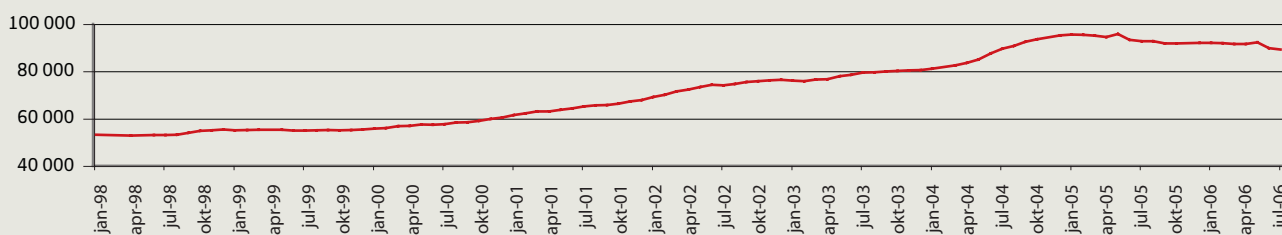
Hvilke fylker som skiller seg ut med svake resultater avhenger i større grad av modellspesifikasjonen, men Oppland får relativt svake resultater uansett. I Aust-Agder og Oslo ser det ut til at svake resultater ett stykke på vei kan forklares med at mange deltar på kortvarige tiltak i disse fylkene. I Oslo er det også mange som ikke deltar på tiltak i det hele tatt. I Aust-Agder ser også valget av tiltakstyper ut til å kunne spille en rolle.

Oppsummeringsvis står vi igjen med tre hypoteser for hvorfor resultatene er langt bedre i Vestfold, Vest-Agder og Buskerud enn i de fleste andre fylker:

1. Kvaliteten på arbeidet med yrkeshemmede er bedre i disse fylkene.
2. Det kanaliseres mer ressurser til arbeidet med de yrkeshemmede i disse fylkene.
3. Sammensetningen av de yrkeshemmede med hensyn til variable vi ikke har kontrollert for kan være forskjellig i fylkene. Slike forhold kan for eksempel være motivasjon til å begynne i jobb og sosial kompetanse. Dette er forhold som saksbehandlerne på skjønnsmessig grunnlag kan vurdere ved valg av tiltak, men som det er vanskelig å kontrollere for i en statistisk analyse.

Figur 1:

Utviklingen i antall yrkeshemmede. 1998–august 2006. Sesongjusterte tall.

KILDE: NAV

Tabell 1:

Avgangsårsaker, Yrkeshemmede i avgang 2005. Antall svar og svarprosent for sluttmeldekortet.

Heltidsarbeid (30 timer eller mer per uke)	29 %
Deltidsarbeid (30 timer eller mindre per uke)	13 %
Arbeidsledig	5 %
Skole/utdanning/kurs	4 %
Uføretrygd/alderspensjon	17 %
Langv sykemeldt/med rehabilitering	23 %
Annet	10 %
Total	100 %
Totalt antall svar	28 087
Totalt antall i avgang	45 694
Svarprosent*	61 %

*Den reelle svarprosenten er trolig noe høyere. Problemer med utsendelse av sluttmeldekortet i noen måneder i 2005 medførte at ikke alle som skulle ha mottok sluttmeldekort. Normalt ligger svarprosenten for yrkeshemmede mellom 65 og 70 prosent.

KILDE: NAV

Datagrunnlag

Varigheten for yrkeshemmede baserer seg på forløpsdata fra NAVs datavarehus over yrkeshemmede som sluttet å melde seg ved NAV i 2005. Alle registrerte arbeidssøkere som har vært yrkeshemmede i løpet av de siste 2 årene for avgang er inkludert. Varigheten er beregnet ved å summere alle dager personen har vært registrert som yrkeshemmet i løpet av de ni foregående årene. Vi har dermed ikke inkludert varighet som ordinær arbeidssøker. Dette innebærer også at eventuell varighet utover ni år ikke inkluderes. Ved å gå så langt tilbake i tid som ni år, kan vi ikke utelukke at tidsperioden for enkelte yrkeshemmede kan dekke flere attføringsløp.

Mange yrkeshemmede har deltatt på flere tiltak. I artikkelen er yrkeshemmede gruppert etter hovedtiltakstype, det vil si den tiltakstypen den yrkeshemmede har deltatt lengst på. I artikkelen studerer vi gjennomsnittspersoner. Den gjennomsnittlige varigheten for en person som har en *hovedtiltakstype* innebærer også noe varighet i andre tiltakstyper.

I statistikken ble for noen år siden en del yrkeshemmede registrert på såkalte uspesifiserte tiltak etter Folketrygdens kapittel 2543. Disse tiltakene vil trolig først og fremst være utdanning/skole, men i noen grad også arbeidspraksis. Av beregningstekniske årsaker har vi forutsatt at alle deltakere på uspesifiserte 2543-tiltak deltar på utdanning/skole.

Alle arbeidssøkere som avslutter sitt arbeidssøkerforhold til NAV får tilsendt et sluttmeldekort om lag 2 måneder etter avsluttet arbeidssøking. På dette sluttmeldekortet skal den tidligere arbeidssøkeren krysse av for hovedaktivitet. Blant yrkeshemmede i avgang i 2005 var svarprosenten 61 prosent*.

* Se fotnote i tabell 1.

INNLEDNING

En person som har fått varig nedsatt inntektsevne eller fått sine muligheter til å velge arbeidsplass eller yrke vesentlig redusert på grunn av skade, sykdom eller lyte, blir i NAV registrert som yrkeshemmet arbeidssøker. En skade, sykdom eller lyte inntreffer i de fleste tilfeller før personen melder seg hos NAV.

Målet med attføring er å øke den yrkeshemmedes restarbeidsevne. Dette vil øke sannsynligheten for å vende tilbake til arbeidslivet. Dersom NAV vurderer det som nødvendig og hensiktsmessig med attføring, får den yrkeshemmede tilbud om attføringstiltak. Hovedgruppene av tiltak er lønnstilskudd, arbeidspraksis, opplæring (skole), midlertidig sysselsetting, arbeid med bistand, tilrettelagt arbeid og tiltak i arbeidsmarkedsbedrifter¹. Alle disse tiltakene finansieres av NAV.

Tallet på yrkeshemmede har økt fra om lag 55.000 i 1999 til om lag 90.000 i 2006, se figur 1. Utviklingen har blant annet vært en følge av en politisk målsetning om å få flere i arbeid og å redusere tilstrømningen til uføretrygd. Kravet om at yrkesrettet attføring skal være forsøkt før eventuell innvilging av uføretrygd har blitt skjerpet i perioden. Antall nye uførepensjonister er da også noe redusert fra toppen ble nådd i 1998 og 1999. I tillegg har langtidssykemeldte de senere årene blitt tilbudt attføring på et tidligere tidspunkt i sykeperioden. Også administrative endringer i 2004 bidro til sterk vekst i tallet på yrkeshemmede.

Det er vanlig å anta at konjunktursituasjonen er en viktig forklaringsfaktor for utviklingen i antall yrkeshemmede. I en oppgangskonjunktur vil flere personer med ulike yrkeshemninger delta i yrkeslivet. Etter hvert vil en del av disse personene ha behov for å omskolere seg til et annet yrke og søker derfor bistand ved NAV. Denne effekten kan dermed gi utslag noe i ettertid, og konjunktorene kan allerede ha snudd før tilstrømningen til ordningen øker. I en nedgangskonjunktur vil flere personer miste jobben, og noen av disse vil etter hvert også ha behov for yrkesrettet attføring for å vende tilbake til arbeidslivet. I de siste sju årene er det grunn til å tro at denne typen effekter har hatt mindre effekter enn de administrative endringene.

I tråd med den økte satsingen på å la flere personer forsøke yrkesrettet attføring blir det viktigere å vurdere resultatene fra denne virksomheten. I 2005 avsluttet 46.000 personer yrkesrettet attføring i regi av NAV. Av disse gikk 41 prosent eller om lag 19.000 personer ut i jobb etter avsluttet arbeidssøking. Av de øvrige gikk om lag 40 prosent til uføretrygd og langvarig sykemelding, 4 prosent til utdanning og 15 prosent til andre aktiviteter.

¹ Se www.aetat.no - arbeidsmarkedstiltak - tiltakene for nærmere beskrivelse frem til oktober 2006. Etter denne dato: Se nav.no.

I denne artikkelen vil vi særlig se på fylkesvise forskjeller i andelen som går til jobb etter avsluttet attføring: Hvor store er de fylkesvise forskjellene? Kan eventuelle forskjeller skyldes ulik arbeidsmarkeds situasjon i kommunene? Kan ulik bruk av tiltak være en forklaringsfaktor? Er det slik at selve sammensetningen av de yrkeshemmede med hensyn til observerbare kjennetegn som for eksempel alder, kjønn og yrkesbakgrunn spiller en viktig rolle?

Vi vil understreke at vi i denne artikkelen ikke foretar en evaluering av effekten av selve tiltakene. Dette skyldes blant annet at formålene med tiltakene vil være forskjellig, og at deltakerne på en tiltakstype, ofte allerede før tiltaksstart, vil ha andre forutsetninger for å komme i jobb enn deltakerne på en annen tiltakstype. Av samme årsak kan det være forskjeller mellom de yrkeshemmede i fylkene som ikke fanges opp av denne analysen. Det som er viktig her er at NAV gjør en konkret vurdering av den enkeltes behov, og deretter skreddersyr et tilbud som i tilstrekkelig grad tilfredsstiller dette behovet. Denne artikkelen er derfor ikke ment som en fasit på hvilke fylker som oppnår gode resultater innenfor attføringsvirksomheten. Artikkelen er heller en oppfordring til diskusjon som bør sikte mot å kartlegge årsaker til forskjellige resultater mellom fylkene, og hvordan resultatene av attføringsvirksomheten totalt sett kan forbedres.

BESKRIVENDE ANALYSE

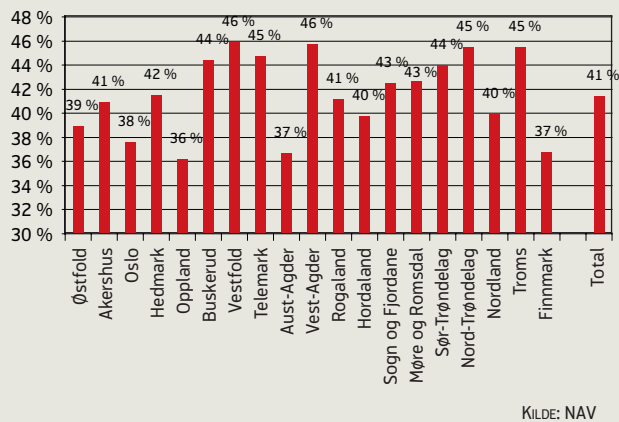
I denne beskrivende delen av analysen ser vi på forhold som kan si noe om ulikhetene i jobbovergangen mellom fylkene. Vi ser på andelen av de yrkeshemmede som har deltatt på tiltak, varigheten på tiltakene og andelen som går på det største tiltaket, skoletiltak. I den statistiske delen av analysen lager vi en mer formalisert modell der vi kontrollerer for bakgrunnskjenntegn som alder, kjønn, utdanning med mer.

Størst andel yrkeshemmede til jobb i Vest-Agder og Vestfold

Figur 2 viser at det er betydelige forskjeller når det gjelder andelen av de yrkeshemmede som går til jobb etter avsluttet attføring. Mens 46 prosent gikk til jobb i Vest-Agder og Vestfold, var denne andelen kun 36 og 37 prosent i henholdsvis Oppland, Aust-Agder og Finnmark.

Noe av forskjellene mellom fylkene kan skyldes forhold av mer tilfeldig karakter. Fylker som Vestfold og Vest-Agder hadde imidlertid relativt gode resultater også i 2004, mens Oslo og Aust-Agder lå lavt begge årene. Oppland og Finnmark kom noe bedre ut i 2004 enn i 2005, Oppland endog litt høyere enn landsgjennomsnittet. I 2004 hadde Hedmark best måloppnåelse av samtlige fylker – i 2005 var måloppnåelsen omtrent som for landsgjennomsnittet.

Figur 2: Andel yrkeshemmede til jobb i 2005. Fordelt på fylker.

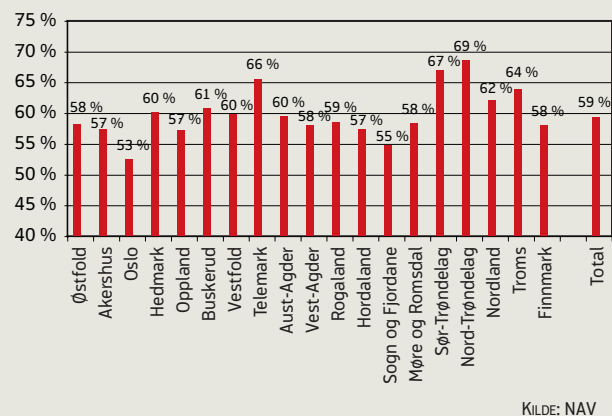
Lav tiltaksdeltakelse i Oslo og Sogn og Fjordane

Andelen som går til jobb etter avsluttet attføringstiltak er langt høyere enn for yrkeshemmede som avslutter attføringen uten å ha deltatt på tiltak. En årsak til forskjeller mellom fylkene kan være at terskelen for å komme på tiltak for yrkeshemmede kan variere mellom fylkene.

Figur 3 viser andelen yrkeshemmede som har gått i avgang etter å ha deltatt på tiltak i minst seks måneder. Dette er tilfeller der tiltak har vært vurdert som nødvendig og hensiktsmessig og der tiltak ikke er avbrutt etter kort tid. I noen grad kan yrkeshemmede som har deltatt på tiltak i mindre enn seks måneder også ha fullført kortvarige kurs som for eksempel avklaringstiltak, Amo-kurs og jobbklubb.

Figur 3 viser at fylkene som skilte seg ut med enten høy eller lav andel yrkeshemmede til jobb ikke skiller seg

Figur 3: Andel yrkeshemmede som har gått i avgang og deltatt på tiltak i minst seks måneder. Fordelt på fylker.

vesentlig ut fra gjennomsnittet når det gjelder andelen av de yrkeshemmede som kommer på tiltak med varighet på minst 6 måneder. For øvrig er variasjonen mellom fylkene stor. I Oslo og Sogn og Fjordane er det kun henholdsvis 53 og 55 prosent av de yrkeshemmede som har deltatt på tiltak av en varighet på minst 6 måneder. I Trøndelagsfylkene og Telemark er denne andelen opp mot 70 prosent.

Rangeringen mellom fylkene ville vært lite påvirket dersom vi istedenfor hadde sett på andelen yrkeshemmede som begynner på tiltak, også av varighet inntil seks måneder. Ett unntak fra dette er Aust-Agder som ved en slik betraktningstype blir det fylket med nest høyest andel yrkeshemmede som deltar på tiltak, uavhengig av tiltak. Dette betyr at det er relativt mange yrkeshemmede som går på kortvarige attføringstiltak i Aust-Agder.

Andelen av de yrkeshemmede på tiltak som kun har deltatt på tiltak inntil et halvt år varierer fra 20 prosent i Nord-Trøndelag til 32 prosent i Aust-Agder og 33 prosent i Oppland.

Vi har også kontrollert for bakgrunnskjennetegn ved de yrkeshemmede som kan forklare forskjellene mellom fylker med hensyn til andelen som begynner på tiltak av minst seks måneders varighet². Kjennetegn vi har kontrollert for er arbeidsmarkedssituasjon, alder, kjønn, diagnose, utdanningsnivå, innvandrerbakgrunn og ytelsestype. Eksempelvis finner vi at deltakelse på tiltak er stigende med økende utdanningsnivå og at innvandrere har lavere overgang til tiltak enn andre.

Selv når vi kontrollerer for disse bakgrunnskjennetegnene, finner vi at andelen som har deltatt på tiltak av minst seks måneders varighet er høy i Trøndelagsfylkene og Telemark, og lav i Oslo og Sogn og Fjordane.

Tallmaterialet reiser spørsmål om hvorfor det er så stor forskjell mellom fylkene med hensyn til andelen som begynner på tiltak. I denne artikkelen vil vi kun presentere hypoteser som bør undersøkes nærmere:

1. Terskelen for å innvilge tiltak for yrkeshemmede er forskjellig i fylkene.
2. Oppfølgingen på tiltak og eller kvaliteten på tiltakene er forskjellig slik at noen avbryter tiltak etter kort tid.
3. De ikke-observerbare kjennetegnene som motivasjon og sosiale egenskaper er forskjellige.

Også mange tiltaksdeltakere til jobb i Vest-Agder og Vestfold

I figur 4 ser vi derfor kun på yrkeshemmede som har deltatt på tiltak i minst 6 måneder. Vi ser at også ved å ta bort personer som kun har vært på kortvarige tiltak blir andelen som går til jobb lav i Aust-Agder. Imidlertid er fortsatt andelen som går til jobb i denne gruppen enda lavere i Oppland og Finnmark. Vest-Agder, Vestfold og Troms har en høy andel som går til jobb sammenlignet med andre fylker også når vi kun ser på yrkeshemmede som har deltatt på tiltak av en viss varighet.

Rangeringen mellom fylkene blir med andre ord lite påvirket av å se på yrkeshemmede som har deltatt på tiltak i minst seks måneder sammenlignet med å se på alle yrkeshemmede. Størst forskjell er det for Telemark. Dersom vi ser på alle yrkeshemmede, er andelen til jobb fire prosentpoeng høyere enn for landsgjennomsnittet. Dersom vi kun ser på yrkeshemmede som har vært på tiltak i minst seks måneder, blir resultatet for Telemark omtrent som for gjennomsnittet.

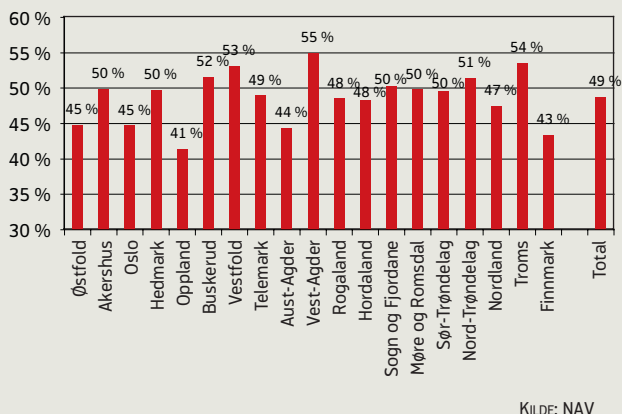
Flest med lønnstilskudd og skole til jobb

Hittil har vi kun sett på overgang til jobb for yrkeshemmede uavhengig av tiltakstype. Andelen som går til jobb varierer sterkt mellom tiltakstype, se figur 5. Andelen som går til jobb er særlig høy for personer som har deltatt på lønnstilskudd og skole, mens andelen som går til jobb er langt lavere for personer som har deltatt på varig tilrettelagt arbeid og arbeidspraksis i skjermet sektor.

Andelen til jobb var lavest blant personer på arbeidspraksis i skjermet sektor, avklaringstiltak og varig tilrettelagt arbeid³. Den lave andelen til jobb blant personer med avklaringstiltak som hovedtiltak har sammenheng med at dette tiltaket er relativt kort og at personer som har hatt dette som hovedtiltak ofte vil ha fått en vurdering om at videre attføring ikke er nødvendig eller hensiktsmessig.

² Den logistiske analysen for dette er ikke vist i denne artikkelen.

Figur 4:
Andel yrkeshemmede til jobb i 2005. Yrkeshemmede som har deltatt på tiltak i minst 6 måneder.

³ Deltakere på varig tilrettelagt arbeid som besvarer sluttmeldekort er en svært selektert gruppe. Personer som har dette som siste status før de forlater NAV som arbeidssøker får ikke tilsendt sluttmeldekort. De som har besvart sluttmeldekort og har hovedtiltak som varig tilrettelagt arbeid har med andre ord også hatt andre tiltak eller statuser ved NAV.

Varig tilrettelagt arbeid og arbeidspraksis i skjermet sektor retter seg mot personer som i begrenset grad ventes å få ordinært arbeid. Også arbeidsmarkedsopplæring/jobbkubb ser ut til å gi en relativt lav andel med overgang til jobb.

Andelen til jobb er langt høyere blant personer som har deltatt på lønnstilskudd, utdanning eller i midlertidige sysselsettingstiltak. Personer som deltar på tiltak med høy andel til jobb er ofte personer der man betrakter mulighetene for å vende tilbake til arbeidslivet som relativt gode i utgangspunktet.

Disse resultatene blir bekreftet av den statistiske analysen seinere i artikkelen.

Store variasjoner i bruk av skoletiltak

Skoletiltak er det største tiltaket for yrkeshemmede, og gir også en relativt høy andel til jobb. I utgangspunktet kan man derfor tenke seg at fylker med en stor andel som har deltatt på skoletiltak, også har en stor andel som går til jobb. Som vi ser av figur 6 varierer bruken av dette tiltaket betydelig mellom fylkene. I Troms hadde hele 54 prosent av de yrkeshemmede som hadde deltatt på tiltak skoletiltak som hovedtiltak. Tilsvarende andel i Oppland var kun 34 prosent. Forskjeller i bruk av dette tiltaket mellom fylkene kan ha sammenheng med flere forhold:

1. Tilgangen på relevante skoleplasser kan variere mellom fylkene.
2. Sammensetningen av de yrkeshemmede kan variere mellom fylkene slik at denne tiltakstypen i forskjellig grad er hensiktsmessig.
3. Praksis når det gjelder bruk av tiltak kan være forskjellig.

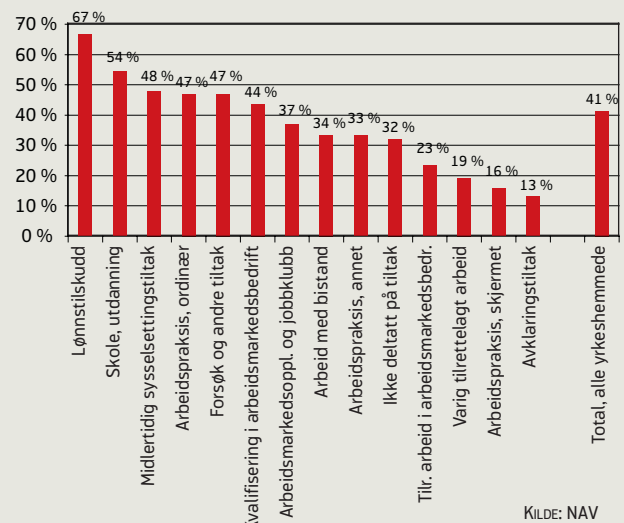
Lav andel til jobb etter skolegang i Oppland, Oslo, Hordaland, Aust-Agder og Finnmark

I figur 7 ser vi spesifikt på andelen som gikk til jobb for deltakere på skoletiltak med tiltaksdeltakelse på minst seks måneder. Vi ser at andelen til jobb er særlig høy for Troms, Vest-Agder, Vestfold og Hedmark med om lag 60 prosent. I den andre enden av skalaen finner vi Oppland, Oslo og Hordaland – alle på om lag 50 prosent. For øvrig ser vi at fylker som har høy andel til jobb totalt sett også har høy andel til jobb blant deltakere på skoletiltaket og at fylker som har en lav andel til jobb også har en lav andel til jobb blant deltakere på skoletiltaket. Dette gir en indikasjon på at forskjeller i overgangen til jobb mellom fylkene ikke i avgjørende grad har blitt påvirket av selve tiltakssammensetningen.

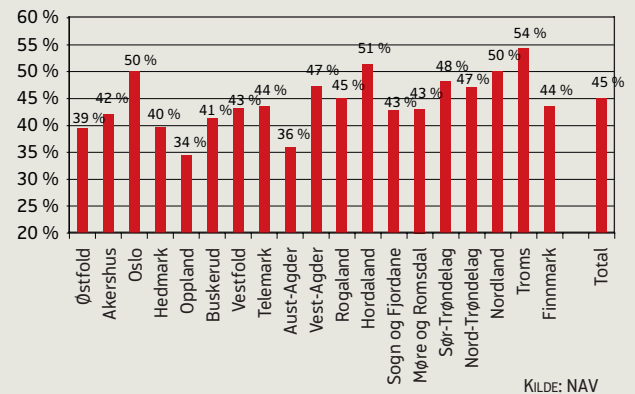
Vi merker oss at Troms har både en høy andel som deltar på skoletiltak og en høy andel som går til jobb etter avsluttet tiltak. På den annen side har Oslo og Hordaland en høy andel som deltar på skoletiltak og en lav andel som går til jobb.

I Oppland er både andelen som har deltatt på skoletiltak og andelen som går til jobb etter å ha deltatt på skoletiltak lav. Dette gir indikasjoner på at utbyttet av å øke andelen

Figur 5: Andelen yrkeshemmede til jobb i 2005. Fordelt på hovedtiltakstype, ikke tiltak og i alt.

Figur 6: Andelen av de som gikk i avgang i 2005 som hadde skoletiltak som hovedtiltak. Fordelt på fylker.

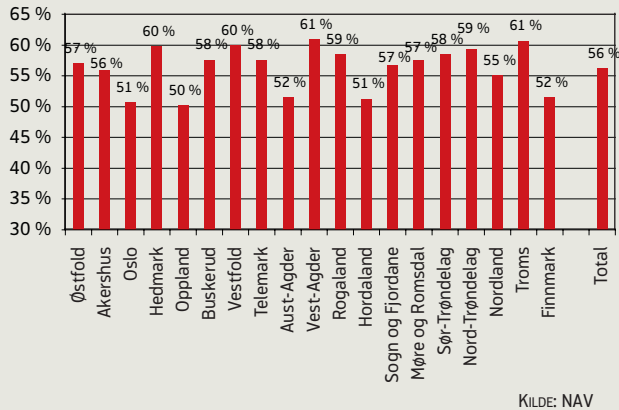
som deltar på skoletiltak i dette fylket kanskje ikke vil gi så stor uttelling.

Lengre skoletiltak gir oftere jobb

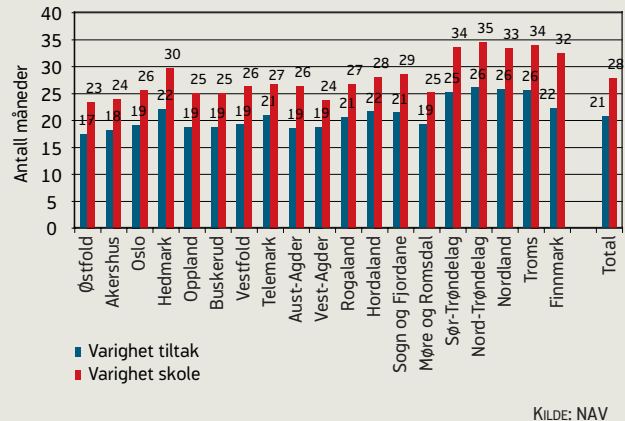
Figur 8 viser at overgangen til jobb blant personer med skoletiltak øker med varighet på tiltak frem til 4-5 år for deretter å avta noe. For andre tiltak øker overgangen til jobb frem til 2-3 år for deretter å avta. Vi vil understreke at denne varigheten på tiltak også inkluderer eventuell varighet på andre tiltak enn hovedtiltaket.

Figur 9 viser at forskjellen mellom fylket med lengst og kortest gjennomsnittlig varighet på skoletiltak er hele ett år.

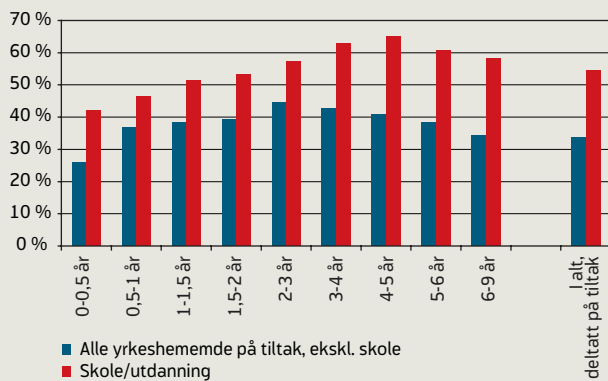
Figur 7:
Andel yrkeshemmede i jobb etter endt skoletiltak i 2005. Varighet på tiltak minst seks måneder. Fordelt på fylker.

Figur 9:
Gjennomsnittlig varighet på tiltak i alt og skole/utdanningstiltak spesielt. Antall måneder. Fordelt på fylker.

Figur 8:
Andel til jobb fordelt på varighet på tiltak. Hovedtiltak skole/utdanning* og alle andre tiltak.

Varigheten på skole/utdanningstiltak er lengst i fylkene fra Sør-Trøndelag og nordover. Østfold, Akershus og Vest-Agder har kortest varighet på disse tiltakene. Vest-Agder har dermed både en høy overgang til jobb og relativt korte skoletiltak.

STATISTISK ANALYSE – BETYDNINGEN AV ULIKE KJENNETEGN

Vi har så langt sett på en del forhold ved tiltakssammensetningen og varighet på tiltak som kan ha betydning for overgangen til jobb. I dette avsnittet vil vi presentere resultatene når vi også tar hensyn til andre viktige kjennetegn.

Vi gjennomfører analysen i to steg: Først kontrollerer vi for observerbare kjennetegn som lokalkontorene ikke har innflytelse over. Slike variabler er kjønn, yrkesbakgrunn, alder, utdanningsbakgrunn, diagnose, innvandrerbakgrunn og gjennomsnittlig ledighetsnivå i 2005 i arbeidssøkers bostedskommune. Dette kan gi indikasjoner på om det er selve sammensetningen av de yrkeshemmede som gir forskjellige resultater i fylkene. Gode resultater her kan gi indikasjoner på at tiltakstyper og varighet på tiltak som er valgt fører mot jobb.

Deretter kontrollerer vi i tillegg for tiltakstype, varighet på tiltak og tid i kartlegging og venting. Vi har her kun sett på yrkeshemmede som har vært på tiltak. Vi vil understreke at denne analysen er grov. Alternativt kunne vi kjørt logistikk regresjon for hver tiltakstype. Dette hadde gitt mer detaljerte opplysninger om sammenhengen mellom resultater for enkelttype og kjennetegn.

Lav ledighet gir økte jobbmuligheter for yrkeshemmede

Første steg av analysen viser at personer i alderen 25–49 år oftest går i jobb etter endt attføring når det kontrolleres for observerbare kjennetegn. Videre går personer med fullført videregående utdanning eller høyere oftere i jobb enn andre, menn oftere enn kvinner og innvandrere klart sjeldnere enn andre. Også diagnosen har betydning: yrkeshemmede som er döv- og hørselshemmet eller har hudsykdommer ser ut til å komme oftere i jobb enn personer som for eksempel har diagnose rusmisbruk, psykiske lidelser, sosiale forhold og naturlig nok psykisk utviklingshemming.

Når det gjelder yrkesbakgrunn, ser det ut som om yrkeshemmede med bakgrunn fra undervisning og helse, pleie og omsorg oftest går til jobb, mens yrkeshemmede med bakgrunn fra industriyrker, serviceyrker og jord-

bruk, skogbruk, fiske i mindre grad går til jobb etter utføring.

Arbeidsmarkedssituasjonen har også utsagnskraftig betydning. Yrkeshemmede som er bosatt i kommuner med lav ledighet går oftere til jobb enn yrkeshemmede som er bosatt i kommuner med høy ledighet. Den estimerte betydningen er stor: I en kommune med ett prosentpoengs høyere ledighet enn i en annen kommune vil det i følge regresjonen «alt annet» likt være hele 7 prosent lavere sannsynlighet for å komme til jobb enn i den andre kommunen.

Denne analysen bekrefter dermed at yrkeshemmede har større risiko for å bli varig utstøtt fra yrkeslivet når aktiviteten på arbeidsmarkedet er mer begrenset enn når aktiviteten er høy.

Forskjellene mellom fylkene øker

I andre kolonne i tabell 2 har vi justert de observerte overgangsratene til jobb for de «objektive» kjennetegnene som inngår i tabell 3. Vi ser da at fylker som Vestfold og Vest-Agder fortsatt scorer høyt. I tillegg scorer nå Buskerud svært høyt. Oppland, Aust-Agder og Oslo lå i utgangspunktet lavt. De får svekket sin posisjon ytterligere. Eksempelvis har Oppland lav ledighet. Dette tilsier at avgangen til jobb burde vært høyere. Det ser dermed ikke ut til at sammensetningen av de yrkeshemmede med hensyn til disse observerbare kjennetegnene forklarer forskjellen i variasjonen mellom fylkene i den beskrivende analysen. Når vi tar hensyn til slike variabler, snarere forsterkes forskjellene.

Vi vil understreke at det er betydelige usikkerheter knyttet til denne typen beregninger og at flere forhold, både uobserverbare og observerbare forhold også kan spille en viktig rolle.

Betydning av varighet og tiltakstype bekrefte

I den logistiske regresjonen i tabell 4 har vi tatt med både kjennetegn ved de yrkeshemmede og variabler som sier noe om bruk av virkemidler i form av tiltakstyper, varighet på tiltak og tid som yrkeshemmede utenfor tiltak, det vil si i kartlegging og venting på tiltak. I denne analysen ønsker vi å se på resultatene til fylkene, gitt virkemidler de har valgt å bruke overfor de yrkeshemmede. For de variabler som inngår i begge regresjonene er resultatene kvalitativt omtrent like.

I denne regresjonen inngår yrkesønske og ikke yrkesbakgrunn. Regresjonen gir indikasjoner om at personer med yrkesønsker som bygg og anlegg, akademiske yrker og helse, pleie og omsorg går oftere til jobb enn personer med yrkesønsker som for eksempel meglere og konsulenter og butikk og salgsarbeid.⁴

Resultatene for betydningen av varighet og tiltakstype bekrefter de metodisk enklere funnene i figur 4 og 8.

⁴ Dette selv om konfidensintervallene overlapper, og det dermed er stor usikkerhet knyttet til enkeltresultater for yrkesønsker.

Tabell 2:

Avgang til jobb i 2005, justert for observerbare kjennetegn og justert for observerbare kjennetegn og bruk av tiltak.*

	Resultat 2005	Justert for obs. kjennetegn	Justert for betydningen også av tiltak
Østfold	39 %	39 %	39 %
Akershus	41 %	41 %	42 %
Oslo	38 %	37 %	40 %
Hedmark	42 %	38 %	39 %
Oppland	36 %	31 %	28 %
Buskerud	44 %	49 %	50 %
Vestfold	46 %	48 %	59 %
Telemark	45 %	46 %	43 %
Aust-Agder	37 %	36 %	42 %
Vest-Agder	46 %	49 %	48 %
Rogaland	41 %	41 %	40 %
Hordaland	40 %	39 %	41 %
Sogn og Fjordane	43 %	40 %	39 %
Møre og Romsdal	43 %	44 %	47 %
Sør-Trøndelag	44 %	42 %	40 %
Nord-Trøndelag	45 %	44 %	39 %
Nordland	40 %	40 %	38 %
Troms	45 %	43 %	42 %
Finnmark	37 %	40 %	36 %
Total	41 %		

* Den logistiske regresjonen gir resultater for det enkelte fylker i forhold til referansen, Østfold. Østfolds resultat blir stående, mens øvrige resultater er endret i tråd med regresjonsresultatene.

KILDE: NAV

Aust-Agder kommer bedre ut når det kontrolleres for valg av tiltak

Tabell 2 viser at Aust-Agder kommer relativt bedre ut når det også kontrolleres for hvilke virkemidler som er brukt. Dette trekker i retning av at det i vesentlig grad er bruk av tiltak, tiltakssammensetningen og varighet på og utenfor tiltak som trekker ned resultatene i Aust-Agder. Den deskriptive analysen viste også at Aust-Agder hadde lite bruk av skoletiltak og noe kortere tiltak enn landsgjennomsnittet.

I Oppland svekkes resultatene ytterligere når det også kontrolleres for virkemidler. Dette har sammenheng med at dette fylket har kortere tid enn gjennomsnittet utenfor tiltak, noe som isolert sett også skulle gitt bedre resultater. Uansett er kort tid utenfor tiltak en suksessfaktor i seg selv for dette fylket.

På den annen side ser vi at Vestfold kommer enda bedre ut når vi kontrollerer for hvilke virkemidler som er benyttet. Dette skyldes at Vestfold har relativt lang tid for de yrkeshemmede utenfor tiltak og at gjennomsnittlig varighet på tiltak er lavt. De har også noe mindre bruk av skoletiltak enn gjennomsnittet. Buskerud og Vest-Agder kommer fortsatt godt ut når det også kontrolleres for virkemidler.

De fem nordligste fylkene kommer dårligere ut når det kontrolleres for virkemidler. På mange måter er dette ett uttrykk for at de har valgt virkemidler som gir høy overgang til jobb slik som en høy andel på skoletiltak og lang varighet på tiltakene. Gitt de virkemidlene som er valgt gjennom bruk av tiltak kommer man imidlertid ikke så godt ut.

OPPSUMMERING OG KONKLUSJONER

I denne artikkelen har vi forsøkt å finne forklaringer på forskjeller i resultatene. Andelen yrkeshemmede som gikk til jobb var høyest i Vest-Agder, Vestfold, Nord-Trøndelag og Troms med 45-46 %, og andelen var lavest i Oppland (36 %), Aust-Agder (37 %), Finnmark (37 %) og Oslo (38 %).

Mange observerbare kjennetegn ved de yrkeshemmede kan påvirke overgangen til jobb. Eksempelvis vil fylker som har mange med høyere utdanning, få innvandrere, lav arbeidsledighet og mange yrkeshemmede i alderen 25–49 år i utgangspunktet ha bedre forutsetninger for å få yrkeshemmede i jobb enn andre fylker. Det viser seg imidlertid at når man kontrollerer for denne typen variabler som saksbehandlerne ved de lokale kontorene i begrenset grad kan påvirke, at forskjellene mellom fylkene er enda større. Buskerud, Vestfold og Vest-Agder skiller seg da ut som de fylkene med best resultater på attføringsfeltet, mens Oppland og Aust-Agder fortsatt har svakest resultater. Resultatene fra regresjonsanalysen har betydelig usikkerhet, og dette kan særlig påvirke resultatene for små fylker som for eksempel Aust-Agder.

Bruk av virkemidler for å få de yrkeshemmede i jobb påvirker også resultatene. Personer som har deltatt på lønnstilskudd, skole, midlertidige sysselsettingstiltak og arbeidspraiskis i ordinær virksomhet kommer oftere i jobb enn andre. Dette er som regel personer som allerede i utgangspunktet har bedre forutsetninger for å vende tilbake til arbeidslivet enn andre yrkeshemmede. Lengre tiltak gir også oftere jobb enn kortere tiltak. Vi har ikke data for om tiltakene er fullført eller ikke, og en lengre varighet på tiltak kan også være en indikasjon på fullført tiltak.

Skoletiltaket er det største tiltaket. Bruken av tiltaket varierer mellom fylkene. Mens 54 prosent av de som gikk i avgang i Troms hadde dette som hovedtiltak, var tilsvarende andel i Oppland bare 34 prosent. Få deltakere på skoletiltaket i Oppland kan være én forklaring på at overgangen til jobb i dette fylket er relativt lavt. Imidlertid er resultatene for overgang til jobb i dette fylket relativt svakt sammenlignet med mange andre fylker, slik at det er ikke gitt at en vridning mot flere på skoletiltak i dette fylket vil gi vesentlig bedre resultater. I Aust-Agder ser det ut som om valg av tiltak og varighet på tiltak i noen grad forklarer svake resultater.

Finnmark har også relativt svake resultater, spesielt når man også kontrollerer for tiltaksbruk og tid utenfor tiltak. Dette siste ser ut til å ha sammenheng med at tid på tiltak

er relativt lang uten at dette ser ut til å gi tilsvarende uttelling med hensyn til andelen til jobb.

Vestfold, Vest-Agder og Buskerud ser ut til å score høyt med hensyn til å få de yrkeshemmede i jobb enten man korrigerer for andre kjennetegn eller ikke. Resultatene blir imidlertid enda bedre sammenlignet med andre fylker når man kontrollerer for observerbare kjennetegn ved de yrkeshemmede og bruk av tiltak. Det er med andre ord ikke sammensetningen av arbeidssøkere og valg av tiltak som forklarer gode resultater i disse fylkene.

Hvilke fylker som skiller seg ut med svake resultater avhenger i større grad av modellspesifikasjonen, men Oppland får relativt svake resultater uansett. I Aust-Agder og Oslo ser det ut til at svake resultater ett stykke på vei kan forklares med at mange deltar på kortvarige tiltak i disse fylkene. I Oslo er det også mange som ikke deltar på tiltak i det hele tatt. I Aust-Agder ser også valget av tiltakstyper ut til å kunne spille en rolle.

Trøndelagsfylkene og Troms har en høyere andel til jobb enn landsgjennomsnittet. Analysen viser at dette har sammenheng med at mange deltar på skoletiltak i disse fylkene, og at varigheten både på dette tiltaket spesielt og totalt sett for tiltak er høyt. Dette er virkemidler som i følge analysen gir høyere overgang til jobb.

I grove trekk står vi igjen med tre hypoteser for hvorfor resultatene er langt bedre i Vestfold, Vest-Agder og Buskerud enn i de fleste andre fylker:

1. Kvaliteten på arbeidet med yrkeshemmede er bedre i disse fylkene.
2. Det kanaliseres mer ressurser til arbeidet med de yrkeshemmede i disse fylkene.
3. Sammensetningen av de yrkeshemmede med hensyn til variable vi ikke har kontrollert for kan være forskjellig i fylkene. Slike forhold kan for eksempel være motivasjon til å begynne i jobb og sosial kompetanse. Dette er forhold som saksbehandlerne på skjønnsmessig grunnlag kan vurdere ved valg av tiltak, men som det er vanskelig å kontrollere for i en statistisk analyse.

Informasjonsutveksling mellom fylkene viktig

Artikkelen viser at det kan være stort behov for informasjonsutveksling mellom fylkene. Kanskje vil informasjonsutveksling mellom fylker med gode resultater og svaker resultater kunne være spesielt nyttig i forhold til å avklare årsaker til ulik resultatoppnåelse. Slik informasjonsutveksling kan gjelde en rekke forhold. Som for eksempel:

1. Terskelen for å få innvilget attføring. Hvilke yrkeshemmede som kommer til NAV med sikte på attføring og hvilke yrkeshemmede som får tilbud om tiltak. Grad og type av oppfølging før tiltak.
2. Hvilke tiltak som benyttes overfor ulike yrkeshemmede
3. Ressurser som kanaliseres til attføringsarbeidet.
4. Grad og type av oppfølging under og etter attførings-tiltak. Hva skal til for at de yrkeshemmede fullfører tiltaket de har startet på og kommer i jobb etterpå?

Tabell 3:

Logistisk regresjon for overgang til jobb blant yrkeshemmede som avsluttet arbeidssøking i 2005, kun kontrollert for observerbare kjennetegn.

	B	S.E.	Wald	Sig.	Exp(B)	95 % K.I. for EXP(B)	
						Nedre	Øvre
Fylke (Referanse Østfold)			62,09	0,00			
Akershus	0,06	0,07	0,67	0,41	1,06	0,92	1,22
Oslo	-0,04	0,07	0,37	0,55	0,96	0,84	1,10
Hedmark	-0,01	0,09	0,02	0,88	0,99	0,83	1,18
Oppland	-0,24	0,09	7,21	0,01	0,79	0,66	0,94
Buskerud	0,24	0,07	10,64	0,00	1,27	1,10	1,47
Vestfold	0,21	0,07	8,09	0,00	1,23	1,07	1,42
Telemark	0,16	0,08	4,09	0,04	1,17	1,01	1,37
Aust-Agder	-0,08	0,09	0,67	0,41	0,93	0,78	1,11
Vest-Agder	0,23	0,08	7,74	0,01	1,25	1,07	1,47
Rogaland	0,05	0,07	0,42	0,52	1,05	0,91	1,21
Hordaland	0,01	0,07	0,02	0,88	1,01	0,88	1,16
Sogn og Fjordane	0,03	0,12	0,06	0,80	1,03	0,82	1,29
Møre og Romsdal	0,12	0,08	2,05	0,15	1,12	0,96	1,31
Sør-Trøndelag	0,08	0,08	1,02	0,31	1,08	0,93	1,25
Nord-Trøndelag	0,13	0,09	2,02	0,16	1,14	0,95	1,36
Nordland	0,03	0,07	0,17	0,68	1,03	0,89	1,19
Troms	0,11	0,08	1,83	0,18	1,12	0,95	1,31
Finnmark	0,04	0,10	0,16	0,69	1,04	0,86	1,27
Kjønn (Referanse kvinner)	0,42	0,03	181,82	0,00	1,52	1,43	1,62
Aldersgr (Referanse 16-19 år)			652,17	0,00			
20-24 år	0,78	0,12	40,61	0,00	2,18	1,71	2,77
25-29 år	1,08	0,12	78,49	0,00	2,95	2,32	3,75
30-39 år	1,16	0,12	96,52	0,00	3,20	2,54	4,03
40-49 år	0,97	0,12	66,64	0,00	2,63	2,09	3,32
50-59 år	0,35	0,12	8,52	0,00	1,42	1,12	1,80
60-66 år	-0,16	0,15	1,21	0,27	0,85	0,64	1,13
Utdanning (Referanse grunnskole)			631,87	0,00			
Videregående skole, 1-2 år	0,37	0,04	85,23	0,00	1,45	1,34	1,57
Videregående skole 3 år	0,70	0,04	274,91	0,00	2,02	1,86	2,20
Høyere utdanning 1-4 år	1,13	0,05	524,31	0,00	3,09	2,81	3,40
Høyere utdanning over 4 år	1,09	0,09	137,72	0,00	2,98	2,48	3,58
Ukjent	0,22	0,08	7,96	0,01	1,24	1,07	1,44
Landbakgrunn (Referanse Norge)			91,61	0,00			
Innvandrere OECD-land	-0,14	0,07	3,83	0,05	0,87	0,76	1,00
Innvandrere Ikke-OECD-land	-0,52	0,06	90,16	0,00	0,59	0,53	0,66
Ytelse (Referanse attføringspenger)			75,35	0,00			
Dagpenger	0,70	0,11	44,01	0,00	2,02	1,64	2,49
Ikke kjente arbeidssøkekrønader	0,16	0,03	32,92	0,00	1,17	1,11	1,24
Individstønad	-0,08	0,12	0,39	0,53	0,93	0,73	1,17
Ventestønad	1,05	0,39	7,32	0,01	2,86	1,34	6,11
Diagnose (Referanse, andre sykdommer)			361,69	0,00			
Blind- svaksynt	0,46	0,28	2,70	0,10	1,58	0,92	2,72
Døv- hørselshemmet	0,56	0,21	7,49	0,01	1,75	1,17	2,62
Hjerte- og karsykdommer	0,03	0,12	0,05	0,82	1,03	0,82	1,29
Hudsykdommer	0,57	0,11	29,35	0,00	1,76	1,44	2,17
Ikke registrert	0,39	0,07	33,19	0,00	1,48	1,29	1,69
Lunge- og luftveis-sykdommer	0,15	0,12	1,52	0,22	1,16	0,92	1,46
Muskel- og skjelett-sykdommer	0,26	0,06	18,36	0,00	1,30	1,15	1,46
Nevrologiske sykdommer og hodeskader	-0,13	0,09	2,12	0,15	0,88	0,75	1,05

	B	S.E.	Wald	Sig.	Exp(B)	95 % K.I.for EXP(B)	
						Nedre	Øvre
Psykisk utviklings-hemming	-0,41	0,18	5,40	0,02	0,66	0,47	0,94
Psykiske lidelser	-0,22	0,07	11,86	0,00	0,80	0,70	0,91
Rusmisbruk	-0,51	0,12	20,01	0,00	0,60	0,48	0,75
Sosiale forhold	-0,27	0,10	7,53	0,01	0,77	0,64	0,93
Stoffskifte-sykdommer	-0,08	0,14	0,32	0,57	0,92	0,70	1,22
Ukjente sykdommer	-0,06	0,09	0,40	0,53	0,94	0,79	1,13
Yrkespraksis (Referanse ledere)			175,44	0,00			
Ingeniør- og ikt-fag	0,02	0,15	0,01	0,91	1,02	0,76	1,37
Undervisning	0,40	0,14	8,03	0,01	1,50	1,13	1,98
Akadmiske yrker	0,16	0,16	1,05	0,31	1,18	0,86	1,61
Hele, pleie og omsorg	0,24	0,13	3,74	0,05	1,28	1,00	1,63
Barne- og ungdomsarbeid	-0,01	0,13	0,00	0,97	0,99	0,76	1,29
Meglere og konsulenter	0,00	0,14	0,00	0,99	1,00	0,76	1,31
Kontorarbeid	0,05	0,13	0,19	0,67	1,06	0,83	1,35
Butikk og salgsarbeid	0,01	0,13	0,01	0,92	1,01	0,79	1,30
Jordbruk, skogbruk, fiske	-0,20	0,15	1,84	0,18	0,82	0,61	1,09
Bygg og anlegg	0,18	0,13	1,95	0,16	1,19	0,93	1,53
Industriarbeid	-0,15	0,13	1,52	0,22	0,86	0,67	1,10
Reieliv og transport	0,02	0,13	0,03	0,87	1,02	0,80	1,31
Serviceyrker og annet arbeid	-0,11	0,13	0,78	0,38	0,89	0,70	1,15
Ingen yrkesbakgrunn eller uoppgitt	-0,45	0,13	11,98	0,00	0,64	0,49	0,82
Ledighetsprosent i arbeidssøkers kommune	-0,08	0,02	19,37	0,00	0,93	0,90	0,96
Pros.vis endring i ledighet i arbeids- søkers kommune	0,00	0,00	0,01	0,92	1,00	1,00	1,00
Konstant	-1,82	0,20	81,92	0,00	0,16		

Tabell 4:

Logistisk regresjon med alle variable. Overgang til jobb blant yrkeshemmede som avsluttet arbeidssøking i 2005 og som hadde vært på tiltak. Kontrollert for både observerbare kjennetegn og tiltakstype og varighet på tiltak.

	B	S.E.	Wald	Sig.	Exp(B)	95 % K.I.for EXP(B)	
						Nedre	Øvre
Fylke (Referanse Østfold)			83,51	0,00			
Akershus	0,08	0,08	0,91	0,34	1,08	0,92	1,27
Oslo	0,02	0,08	0,07	0,79	1,02	0,88	1,19
Hedmark	-0,01	0,10	0,01	0,94	0,99	0,81	1,21
Oppland	-0,34	0,10	11,17	0,00	0,72	0,59	0,87
Buskerud	0,25	0,08	8,55	0,00	1,28	1,08	1,51
Vestfold	0,42	0,08	26,25	0,00	1,53	1,30	1,80
Telemark	0,09	0,09	1,04	0,31	1,10	0,92	1,30
Aust-Agder	0,07	0,10	0,51	0,48	1,08	0,88	1,32
Vest-Agder	0,20	0,09	4,76	0,03	1,23	1,02	1,47
Rogaland	0,04	0,08	0,18	0,67	1,04	0,88	1,22
Hordaland	0,05	0,08	0,46	0,50	1,06	0,90	1,23
Sogn og Fjordane	-0,01	0,14	0,00	0,97	1,00	0,76	1,30
Møre og Romsdal	0,19	0,09	4,11	0,04	1,21	1,01	1,44
Sør-Trøndelag	0,04	0,09	0,17	0,68	1,04	0,88	1,23

	B	S.E.	Wald	Sig.	Exp(B)	95 % K.I.for EXP(B) Nedre	Øvre
Nord-Trøndelag	0,00	0,10	0,00	0,98	1,00	0,82	1,22
Nordland	-0,03	0,09	0,09	0,76	0,97	0,83	1,15
Troms	0,09	0,09	0,82	0,37	1,09	0,91	1,31
Finnmark	-0,08	0,12	0,51	0,48	0,92	0,73	1,16
kjønn (Referanse kvinner)	0,43	0,04	155,61	0,00	1,54	1,44	1,65
Aldersgruppe (Referanse 16-19 år)			273,77	0,00			
20-24 år	1,03	0,14	55,36	0,00	2,79	2,13	3,66
25-29 år	1,27	0,14	84,63	0,00	3,55	2,71	4,65
30-39 år	1,41	0,13	110,97	0,00	4,09	3,15	5,32
40-49 år	1,35	0,13	100,88	0,00	3,84	2,95	4,99
50-59 år	0,91	0,14	45,04	0,00	2,48	1,90	3,24
60-66 år	0,48	0,17	8,42	0,00	1,62	1,17	2,24
Utdanning (Referanse grunnskole)			206,83	0,00			
Videregående skole, 1-2 år	0,25	0,05	28,86	0,00	1,28	1,17	1,41
Videregående skole 3 år	0,48	0,05	93,70	0,00	1,61	1,46	1,78
Høyere utdanning 1-4 år	0,75	0,06	164,80	0,00	2,12	1,89	2,38
Høyere utdanning over 4 år	0,77	0,11	52,06	0,00	2,15	1,75	2,65
Ukjent	0,06	0,09	0,38	0,54	1,06	0,89	1,26
Landbakgrunn (Referanse Norge)			33,26	0,00			
Innvandrere OECD-land	-0,11	0,08	1,96	0,16	0,89	0,76	1,05
Innvandrere Ikke-OECD-land	-0,37	0,06	32,38	0,00	0,69	0,61	0,79
Ytelse (Referanse attføringsspenger)			50,33	0,00			
Dagpenger	0,78	0,14	33,33	0,00	2,19	1,68	2,86
Ikke kjente arbeidssøkerstønader	0,13	0,03	16,36	0,00	1,14	1,07	1,22
Individstønad	-0,03	0,13	0,07	0,80	0,97	0,76	1,24
Ventestønad	1,13	0,45	6,21	0,01	3,10	1,27	7,53
Diagnose (Referanse, andre sykdommer)			300,91	0,00			
Blind- svaksynt	0,24	0,29	0,69	0,41	1,27	0,72	2,24
Døv- hørselshemmet	0,64	0,23	7,58	0,01	1,89	1,20	2,98
Hjerte- og karsykdommer	0,06	0,14	0,17	0,68	1,06	0,81	1,38
Hudsykdommer	0,48	0,12	16,07	0,00	1,61	1,28	2,03
Ikke registrert	0,43	0,08	28,44	0,00	1,54	1,31	1,80
Lunge- og luftveis-sykdommer	0,12	0,14	0,81	0,37	1,13	0,87	1,47
Muskel- og skjelett-sykdommer	0,32	0,07	20,94	0,00	1,38	1,20	1,58
Nevrologiske sykdommer og hodeskader	-0,06	0,10	0,34	0,56	0,95	0,78	1,14
Psykisk utviklings-hemming	-0,31	0,20	2,56	0,11	0,73	0,50	1,07
Psykiske lidelser	-0,17	0,07	5,30	0,02	0,84	0,73	0,98
Rusmisbruk	-0,54	0,13	18,33	0,00	0,58	0,46	0,75
Sosiale forhold	-0,38	0,11	12,30	0,00	0,69	0,56	0,85
Stoffskifte-sykdommer	-0,14	0,16	0,77	0,38	0,87	0,63	1,19
Ukjente sykdommer	-0,11	0,10	1,11	0,29	0,90	0,74	1,10
Yrkespraksis (Referanse ledere)			147,18	0,00			
Ingeniør- og ikt-fag	-0,03	0,12	0,06	0,81	0,97	0,76	1,24
Undervisning	0,02	0,11	0,04	0,85	1,02	0,82	1,28
Akadmiske yrker	0,19	0,12	2,48	0,12	1,21	0,95	1,54
Hele, pleie og omsorg	0,21	0,11	3,90	0,05	1,24	1,00	1,53
Barne- og ungdomsarbeid	-0,09	0,11	0,64	0,43	0,92	0,74	1,14
Meglere og konsulenter	-0,36	0,11	11,26	0,00	0,70	0,57	0,86
Kontorarbeid	0,08	0,12	0,47	0,50	1,09	0,86	1,38
Butikk og salgsarbeid	-0,27	0,18	2,42	0,12	0,76	0,54	1,07
Jordbruk, skogbruk, fiske	-0,01	0,11	0,02	0,90	0,99	0,80	1,22
Bygg og anlegg	0,26	0,19	1,83	0,18	1,30	0,89	1,89

	B	S.E.	Wald	Sig.	Exp(B)	95 % K.I. for EXP(B)	
						Nedre	Øvre
Industriarbeid	0,13	0,14	0,87	0,35	1,14	0,87	1,48
Reiseliv og transport	0,19	0,11	2,83	0,09	1,21	0,97	1,51
Serviceyrker og annet arbeid	-0,03	0,12	0,05	0,83	0,98	0,78	1,22
Ingen yrkesønske eller uoppgitt	0,26	0,12	4,34	0,04	1,29	1,02	1,65
Tiltakstype (Referanse avklaringstiltak)			894,32	0,00			
Kvalifisering i arbeidsmarkedsbedrift	1,17	0,11	119,85	0,00	3,23	2,62	3,98
Tilrettelagt arbeid i arbeidsmarkedsbedrift	0,45	0,25	3,09	0,08	1,56	0,95	2,57
Arbeid med bistand	0,81	0,11	50,10	0,00	2,24	1,79	2,80
Arbeidspraksis, ordinær	1,53	0,09	308,64	0,00	4,62	3,90	5,48
Arbeidspraksis, skjermet	0,12	0,10	1,43	0,23	1,12	0,93	1,36
Arbeidspraksis, annet	0,98	0,11	80,72	0,00	2,66	2,15	3,30
Forsøks- og andre tiltak	1,57	0,19	69,46	0,00	4,79	3,32	6,93
Lønnstilskudd	2,15	0,11	398,61	0,00	8,56	6,94	10,57
Midlertidig sysselsettingstiltak	1,54	0,14	121,37	0,00	4,64	3,53	6,10
Arbeidsmarkedsopplæring og jobbklubb	1,06	0,09	128,11	0,00	2,88	2,40	3,45
Skole, utdanning	1,40	0,08	293,82	0,00	4,06	3,46	4,77
Varig tilrettelagt arbeid	0,35	0,20	3,08	0,08	1,42	0,96	2,09
Varighet på tiltak (Referanse 0-0,5 år)			166,75	0,00			
0,5-1 år	0,25	0,05	25,25	0,00	1,29	1,17	1,42
1-1,5 år	0,43	0,06	55,23	0,00	1,54	1,37	1,72
1,5-2 år	0,38	0,06	39,80	0,00	1,47	1,30	1,65
2-3 år	0,58	0,06	106,55	0,00	1,78	1,59	1,98
3-4 år	0,66	0,06	103,90	0,00	1,93	1,70	2,19
4-5 år	0,70	0,08	81,39	0,00	2,01	1,73	2,34
5-6 år	0,58	0,10	37,09	0,00	1,79	1,49	2,16
6-9 år	0,65	0,11	36,30	0,00	1,91	1,55	2,36
Ledighetsprosent i arbeidssøkers kommune, -0,06		0,02	10,38	0,00	0,938	0,902	0,975
Varighet utenfor tiltak (dager)	0,00	0,00	415,18	0,00	0,9990	0,9980	0,9990
Konstant	-3,15	0,22	203,49	0,00	0,043		

Reell kompensasjonsgrad

AV NUONG DINH OG HÅKON HAGTVET

SAMMENDRAG

Folketrygden er opprettet med formål om å sikre økonomisk trygghet for personer som ikke er i arbeid. Reelle kompensasjonsgrader sier noe om inntekt som trygdemottaker i forhold til tidligere arbeidsinntekt. Kompensasjonsgradene er beregnet på bakgrunn av utbetalinger av attføringsytelser og dagpenger.

Resultatene viser at attføringsytelser har en høyere reell kompensasjonsgrad enn dagpengeordningen. Mottakere av attføringsytelser blir i gjennomsnitt kompensert fullt ut for tidligere inntekt (104 %), mens dagpengemottakere har en reell kompensasjonsgrad på 57 prosent. Denne forskjellen har sammenheng med at det for attføringsytelser ikke er krav til tidligere minimumsinntekt, slik det er for dagpenger. Ved å utelate personer i det laveste inntektsintervallet¹ blir den reelle kompensasjonsgraden redusert til 75 prosent for mottakere av attføringsytelser. Attføringsordningen fremstår likevel fremdeles som gunstigere enn dagpengeordningen.

Attføringsytelser består av både attføringspenger og -stønader. Attføringsstønader betales ut i forbindelse med deltakelse på arbeidsmarkedstiltak. I denne artikkelen har vi betraktet enkelte typer attføringsstønader som livsoppholdsyttelse, og dermed inkludert slike overføringer i utregningen av den reelle kompensasjonsgraden.

Personer med lave inntekter har høyere reell kompensasjonsgrad enn personer med høye inntekter. I første rekke gjelder dette mottakere av attføringsytelser. Dette har sammenheng med at denne gruppen mottar attføringsstønader. Størrelsen på slike overføringer er normalt ikke bestemt ut fra tidligere inntekt, slik tilfellet er med dagpenger og attføringspenger.

Regelverket for attførings- og dagpenger har et tak på maksimalt utbetalingsnivå som inntreffer for personer med en tidligere årsinntekt på over 364.000 kr (6G). Den reelle kompensasjonsgraden for personer over dette inntektsnivået er derfor betydelig lavere enn for andre mottakere av dagpenge og attføringsytelser.

Resultatene viser at den reelle kompensasjonsgraden er høyere for personer med barn. Også i dette tilfellet er attføringsordningen noe gunstigere enn dagpengeordningen. Dette har sammenheng med at barnetillegget er høyere for mottakere av attføringspenger enn for dagpenger. I tillegg betales det ut attføringsstønader til barnetilsyn.

I denne artikkelen er det regnet ut brutto kompensasjonsgrad. Dette innebærer at det ikke er tatt hensyn til skattesystemet. Ved å inkludere betydingen av skatt vil den reelle kompensasjonsgraden bli høyere.

INNLEDNING

Folketrygden er opprettet med formål om å sikre økonomisk trygghet for personer som ikke er i arbeid. I denne artikkelen begrenser vi oss til å presentere gjennomsnittlig kompensasjonsgrad for personer som mottar dagpenger og attføringsytelser, det vil si de velferdsordningene under Folketrygden som Aetat forvaltet før 1. juli 2006. Etter 1. juli 2006 administrerer NAV også øvrige velferdsordninger som sikrer inntekt til personer i yrkesaktiv alder: sykepenger, rehabiliteringspenger og uførepensjon. I tillegg kan personer som mottar bistand fra NAV få utbetalt sosialytelser fra kommunene.

Regelverket for dagpenger og attføringsytelser er utformet slik at de skal ta hensyn til tilpasningseffekter som oppstår som følge av offentlige utbetalinger til personer uten arbeid. En høy inntektskompensasjon vil bidra til å opprettholde arbeidssøkerens levestandard, men samtidig vil dette begrense arbeidssøkerens insitamenter til å finne en ny jobb. Nivået som betales ut i dagpenger og attføringsytelser må derfor balansere slike virkninger.

Etter Folketrygdloven skal dagpengemottakere og mot-

takere av attføringsytelser få utbetalt henholdsvis 62,4 og 66 prosent av inntektsgrunnlaget i livsoppholdsyttelse. Det samme regelverket gir tilleggssytelser og innstramminger for enkelte grupper. Personer under attføring kan motta både attføringspenger og -stønader, mens arbeidsledige kun mottar dagpenger. Størrelsen på dagpenger og attføringspenger bestemmes ut fra arbeidssøkerens tidligere inntekt og antall barn. Når det gjelder attføringsstønader er disse ment å dekke utgifter i forbindelse med deltakelse på attføringstiltak. En del av disse attføringsstønadene kan imidlertid betraktes som livsoppholdsyttelse.

De samlede utbetalingene fra NAV kan variere en del mellom forskjellige grupper av arbeidssøkere. Formålet med denne artikkelen er å gi bedre informasjon om hvor mye som faktisk betales ut til forskjellige grupper arbeidssøkere.

¹ Personer med tidligere årsinntekt under 91.000 kr (1,5G).

Regelverk

Personer som blir ufrivillig arbeidsledige, og samtidig oppfyller vilkårene i Folketrygden, har rett til dagpenger mens de søker nytt arbeid. Personer som har mistet jobben på grunn av sykdom eller skade kan ha rett til attføringspenger mens de er under yrkesrettet attføring. NAV vurderer attføring dersom arbeidssøkeren har fått nedsatt sin inntektsevne, eller fått innskrenket sine valgmuligheter i arbeidslivet vesentlig som følge av sykdom, skade eller lyte. Valg av attføringstiltak blir bestemt ut fra hva som er hensiktsmessig og nødvendig for den enkelte arbeidssøker. En slik vurdering bidrar til å bestemme attføringsløpets lengde.

For at det skal lønne seg å gå tilbake til arbeid, blir arbeidsledige bare delvis kompensert for tap av inntekt. Dagpenger er satt til å utgjøre 62,4 prosent av inntektsgrunnlaget, mens tilsvarende andel er 66 prosent for attføringspenger. For dagpenger er inntektsgrunnlaget det høyeste av i) arbeidsinntekt utbetalt i kalenderåret før det søkes om dagpenger, eller ii) gjennomsnittlig arbeidsinntekt i de tre siste avsluttede kalenderår.

Inntektsgrunnlaget for attføringspenger er pensjonsgivende inntekt i året før inntektsevnen ble nedsatt med minst halvparten, eller mulighetene til å velge yrke ble vesentlig innskrenket. Grunnlaget for attføringspenger skal fastsettes ut fra gjennomsnittet av den pensjonsgivende inntekten i de tre siste årene før samme tidspunkt dersom dette gir et høyere grunnlag.

For både attføringspenger og dagpenger kan inntektsgrunnlaget maksimalt være 6 ganger folketrygdens grunnbeløp, ca. 377.000 kr*. Det blir ikke utbetalt dagpenger til arbeidssøkere som har inntektsgrunnlag under 1,5 ganger folketrygdens grunnbeløp. Dette tilsvarer ca. 94.000 kr. I minimum betales det derfor ut dagpenger tilsvarende 59.000 kroner årlig og maksimalt 235.000 kroner årlig. For attføringspenger er det ikke krav at arbeidssøkeren skal ha inntektsgrunnlag. Personer uten inntektsgrunnlag eller med et inntektsgrunnlag lavere enn ca 172.000 mottar attføringspenger tilsvarende 1,8 ganger grunnbeløpet. I 2005 var dette 113.000 kr. Det kan maksimalt betales ut 249.000 kr årlig i attføringspenger. Både inntekt i form av dagpenger og attføringspenger beskattes på lik linje med annen inntekt.

Både dagpenger og attføringspenger har et barnetillegg som utbetales i tillegg til det som er nevnt ovenfor. Tillegget utgjør 17 kr per barn per dag for dagpenger og 27 kr per barn for attføringspenger. Uansett hvor mange barn mottakeren har kan det ikke samlet sett utbetales mer enn 90 prosent av inntektsgrunnlaget.

I tillegg til dagpenger som er beskrevet ovenfor, utbetales det et spesielt ferietillegg til dagpengemottakere som har mottatt dagpenger i mer enn 8 uker. Dette ferietillegget utgjør 9,5 prosent av alle utbetalte dagpenger året før. Denne lovendringen ble innført 1. juli i år og påvirker derfor ikke kompensasjonsgraden som er regnet ut i denne artikkelen. Det betales ikke ut ferietillegg til attføringspengemottakere.

* Dette beløpet (6G) er beregnet på bakgrunn av oppjusteringen av folketrygdens grunnbeløp i mai 2006 (62.892 kr). For kompensasjonsgradene som er beregnet senere i denne artikkelen er oppjusteringen av folketrygdens grunnbeløpe i mai 2005 lagt til grunn (60.099 kr).

HENSIKTEN MED DAGPENGE- OG ATTFØRINGS- PENGESORDNINGEN

Dagpenge- og attføringspengeordningene gir delvis dekning av bortfall av arbeidsinntekt ved arbeidsløshet eller i forbindelse med yrkesrettet attføring. I slike perioder bidrar disse trygdeordningene til å øke velferden for det enkelte. Helt ledige og delvis sysselsatte arbeidssøkere mottar ofte dagpenger. Personer under attføring mottar som oftest attføringspenger og -stønader. Personer som er under attføring eller vurderes for attføring blir av NAV definert som yrkeshemmede arbeidssøkere.

Ved siden av å tjene et velferdspolitisk hensyn bidrar dagpengeordningen også til en mer optimal allokering av arbeidskraft. Ut fra et effektivitetshensyn bør det være samsvar mellom jobbens kompetansekrav og kompetansen til personen som utfører jobben. For en arbeidsledig person vil det normalt ta en viss tid å finne en slik jobb.

Dagpengeordningen gir arbeidsledige mulighetene til å bruke nødvendig tid til å finne en passende jobb. I likhet med dagpengeordningen skal også attføringspengeordningen bidra til en optimal allokering av arbeidskraft. Personer som er under attføring trenger hjelp til omskolering, tilrettelegging av arbeidsforholdene eller annen bistand fra NAV slik at de etter endt attføring kan komme tilbake i fullt arbeid. Statlige utgifter i forbindelsen med attføring skal bidra til å heve den enkeltes arbeidsevne og dermed øke arbeidsstokkens samlede produktivitet. I tillegg er det potensielle innsparinger i form av at attføring bidrar til å redusere fremtidige trygdeytelser.

På den annen side bidrar dagpenge- og attføringspengeordningen til å gi arbeidssøkere reduserte økonomiske insitamenter til å komme i jobb. Det er altså en avveining mellom å sikre inntekt til personer uten jobb, og å unngå at enkeltes dagpenge- eller attføringsytelser blir så høye at personer ikke ønsker å jobbe. For å balansere slike virkninger er nivået på dagpenger og attføringsytelser viktig.

Et attføringsløp er normalt ikke en periode med jobbsøking. Ut fra et slikt hensyn er det mindre problematisk at de økonomiske insitamentene er lavere enn for dagpengemottakere. En høy reell kompensasjonsgrad for personer under attføring kan likevel medføre at mange personer som ikke i utgangspunktet trenger en slik bistand søker yrkesrettet attføring. I tillegg kan det tenkes at en del personer som er under yrkesrettet attføring ønsker å forlenge attføringsperioden utover det som er nødvendig.

Attføringsstønader

Personer under attføring kan i tillegg til attføringspenger motta attføringsstønader i forbindelse med gjennomføring av attføringstiltak. I arbeidet med denne artikkelen har vi valgt å skille attføringsstønader i to grupper: 1) stønader til livsoppholdsytelse og 2) stønader til tiltaksutgifter. Den første gruppen omfatter stønader som knytter seg til

direkte kostnader i forbindelse med gjennomføringen av tiltak, mens den andre gruppen attføringsstønader er vurdert som en økonomisk hjelp under gjennomføringen av tiltak.

1) Stønader til livsoppholdsyttelse

- Barnetilsyn
- Husholdsutgifter (gjelder kun personer på overgangsordning)
- Ekstraavgifter til bolig på attføringsstedet
- Trening og arbeidstilvenning i bedrifter o.l.²
- Daglige reiseutgifter
- Utgifter til hjemreise

2) Stønad til å dekke tiltaksutgifter

- Opplæring
- Fadder og praktisk hjelp
- Reise og flytting i forbindelse med attføring og nytt arbeid

Attføringsstønader er definert under gruppe 1), stønader til livsoppholdsyttelse, dersom intensjonen med stønaden er å dekke utgifter som er normale for personer som ikke er under attføring, enten de er i jobb eller under utdanning. Det er imidlertid ikke åpenbart hva slags utgifter som vil være normale for personer som ikke er under attføring. For eksempel vil utgifter til hjemreise kunne betraktes som en overføring til personer som følge av attføringstiltaket må bo på to steder. Det kan derfor argumenteres for at denne attføringsstønaden bør defineres under gruppe 2). På den annen side er det mange andre personer som også bor to steder som direkte følge av sin jobb- eller utdanningssituasjon. Dette er personer som selv må dekke kostnader i forbindelse med hjemreise. Derfor er stønad til hjemreise definert under 1).

REELL KOMPENSASJONSGRAD

Reell kompensasjonsgrad er definert som forholdet mellom utbetalte livsoppholdsyttelser (dagpenger og attføringsytelser) og tidligere pensjonsgivende inntekt. For ordinære arbeidssøkere vil dagpenger være den eneste utbetalingen som kan betraktes som livsoppholdsyttelse. For yrkeshemmede arbeidssøkere er livsoppholdsyttelse definert som summen av attføringspenger og attføringsstønader til livsoppholdsyttelse under gruppe 1).

² Ved en feil ble denne stønadsposten inkludert i gruppe 1). Attføringsstønader til trening og arbeidstilvenning i bedrifter burde i denne artikkelen blitt definert under gruppe 2. For noen enkeltpersoner bidrar denne feilen til å trekke opp den kompensasjonsgraden betraktelig, men på aggregert nivå vil denne feilen kun medføre små utslag på kompensasjonsgradene som er presentert i artikkelen. I 2005 ble det totalt betalt ut under 18 millioner kroner i attføringsstønader til trening og arbeidstilvenning i bedrifter.

Når den reelle kompensasjonsgraden nærmer seg 100 prosent, vil de utbetalte ytelsene nærme seg det tidligere inntektsnivået. Den reelle kompensasjonsgrad viser dermed i hvilken grad arbeidssøkeren blir kompensert for tap av tidligere inntekt. En mer intuitiv tolkning vil være: I hvilken grad offentlige ytelser bidrar til at arbeidssøkeren opprettholder sin levestandard.

Det er grunn til å tro at de økonomiske insitamentene til å søke arbeid er lave for personer som i høy grad får opprettholdt sin levestandard. Insitamentene til å søke arbeid vil derfor normalt avta når den reelle kompensasjonsgraden nærmer seg 100 prosent.

En slik tolkning er imidlertid en viss forenkling av virkeligheten. I praksis vil *forventet* inntekt styre viljen til å søke arbeid, og ikke *tidligere* inntekt. I denne sammenhengen er det rimelig å betrakte forventet inntekt som personens subjektive vurdering av inntekten i relevante stillinger betinget av at søkeprosessen starter i dag.

En kompensasjonsgrad basert på forventet inntekt ville vært å foretrekke i en analyse som skal vurdere økonomiske insitamenter til å søke jobb. I denne artikkelen har vi imidlertid begrenset oss til å betrakte forventet inntekt som en teoretisk størrelse. Reelle kompensasjonsgrader er beregnet på bakgrunn av tidligere inntekt, og ikke forventet inntekt. Så lenge forventet inntekt er omtrent lik tidligere inntekt vil den reelle kompensasjonsgraden bidra til å belyse hvilke økonomiske insitamenter arbeidssøkeren har til å finne seg en ny jobb. For en del arbeidssøkergrupper vil imidlertid denne tolkningen ha begrenset gyldighet.

I tilfeller der forventet inntekt er meget høy, vil de økonomiske insitamentene til å søke arbeid være sterke, selv om kanskje historisk inntekt er lav. I så fall vil den reelle kompensasjonsgraden, som er regnet ut på bakgrunn av tidligere inntekt, undervurdere de økonomiske insitamentene til å søke jobb. Alternativt kan forventet inntekt være lavere enn historisk inntekt. Dette vil for eksempel kunne gjelde for yrkeshemmede arbeidssøkere. Yrkeshemmede arbeidssøkere mottar yrkesrettet attføring fordi denne gruppen har fått en varig nedsatt arbeidsevne. I de fleste tilfeller vil det være helt nødvendig å omskolere seg slik at det er mulig å arbeide i et annet yrke. I attføringsperioden har normalt ikke personen mulighet for å arbeide i verken tidligere eller fremtidig yrke. Forventet inntekt i en slik periode vil derfor være lav.

For ordinære arbeidssøkere kan konjunktursituasjonen bidra til at forventet inntekt avviker fra historisk inntekt. En slik problemstilling vil ofte være forbundet med konjunkturutsatte yrker. I disse to tilfellene vil den reelle kompensasjonsgraden, som er regnet ut på bakgrunn av tidligere inntekt, overvurdere økonomiske insitamenter til å søke jobb.

Reell kompensasjonsgrad er i denne artikkelen definert som brutto kompensasjonsgrad. Det er dermed ikke tatt hensyn til gjennomsnittsskatt for hver inntektsgruppe.

Datagrunnlaget

Datagrunnlaget inneholder utbetalingsopplysninger over samtlige arbeidssøkere som mottok dagpenger eller attføringsytelser i løpet av februar 2006. Totalt var det 60.400 personer som mottok dagpenger i denne måneden. Datagrunnlaget i analysen omfatter 42.300 av disse personene. Det var totalt 67.000 mottakere av attføringsytelser. Av disse er 47.900 inkludert i datagrunnlaget i analysen. Se også ramme over arbeidssøkergrupper som er utelatt fra datagrunnlaget.

Februar måned er valgt fordi dette normalt er en måned med få forskudds- og etterbetalinger. Det er ikke justert for de tilfellene som forekommer. Det er grunn til å tro at forskudds- og etterbetalinger jevner hverandre ut innenfor hver resultatgruppe. Ved å begrense analysen til en enkelt måned vil det imidlertid være færre personer i datagrunnlaget som starter eller slutter sin arbeidssøkerperiode hos NAV. Dette medfører derfor en viss usikkerhet ved resultatene.

I forbindelse med utregning av kompensasjonsgraden for dagpengemottakere er det tatt hensyn til utbetalinger av dagpenger for deler av måneden. Når det gjelder mottakere av attføringsytelser er personer med utbetalinger for deler av måneden fjernet fra datagrunnlaget (se egen ramme for nærmere beskrivelse av arbeidssøkergrupper som er utelatt).

Denne analysen inkluderer ikke andre ytelser som arbeidssøkere mottar. Dette gjelder sykepenger, rehabiliteringspenger, uførepensjon, sosialstønad og ytelser i forbindelse med ordinære arbeidsmarkedstiltak. Slike ytelser betales kun unntaksvis ut til arbeidssøkere. På bakgrunn av Nordberg og Westlie (2004) er det grunn til å tro at dagpenger og attføringsytelser utgjør over 95 prosent av ytelsene som betales ut til arbeidssøkere.

Når det gjelder opplysninger om attføringsstønader, er utbetalinger fra siste halve året lagt til grunn. Med bakgrunn i dette tallgrunnlaget er gjennomsnittlig månedlig attføringsstønader utregnet. Det er normalt en svak overvekt av utbetalinger av attføringsstønader gruppe 1) i 1. halvår sammenlignet med 2. halvår. Dette tilsier at den beregnede kompensasjonsgraden er noe lavere enn det som ville vært tilfellet dersom hele kalenderåret hadde blitt lagt til grunn.

Tidligere pensjonsgivende inntekt er definert som inntekten av siste året i arbeid, eller gjennomsnittet av de tre siste årene i arbeid dersom denne inntekten er høyere. Tidligere pensjonsgivende inntekt er prisjustert med en faktor som reflekterer veksten i folketrygdens grunnbeløp. I resultatene er det regnet ut gjennomsnittlig reell kompensasjonsgrad for hver gruppe.

Med en slik forenkling vil de reelle kompensasjonsgradene fremstå som lavere enn netto kompensasjonsgrad. Analysen i denne artikkelen vil derfor overvurdere de økonomiske insitamentene til å søke arbeid. Analysen tar heller ikke hensyn til at det betales skatt av dagpenger og attføringspenger, mens dette ikke er tilfellet for attføringsstønader.

REELLE KOMPENSASJONSGRADER

Høyere inntektskompensasjon for personer under attføring enn for arbeidsledige

Dagpengemottakere blir i gjennomsnitt kompensert for 57 prosent av tidligere inntekt. Dette er en andel som ligger noen prosentpoeng under kompensasjonsgraden slik den er definert etter regelverket (62,5 %). En betydelig andel dagpengemottakere (11 %) med tidligere inntekt over maksimalt inntektsgrunnlag bidrar til å forklare noe av denne forskjellen. Dette avviket må også ses i sammenheng med at næringsinntekter ikke inngår i inntektsgrunnlaget for dagpenger, mens slike næringsinntekter er en del av pensjonsgivende inntekt. Ellers må forskjellene i kompensasjonsgradene ses i sammenheng med usikkerhet knyttet til datagrunnlaget som er benyttet til å beregne reell kompensasjonsgrad.

Resultatene viser at attføringsordningen gir en høyere reell kompensasjonsgrad enn dagpengeordningen. Mottakere av attføringsytelser mottar 4 prosent mer enn tidligere inntekt (kompensasjonsgrad 104 %). Dette har delvis sammenheng med at det er flere personer med lave inntekter som mottar attføringsytelser, samt at attføringstregelverket gir høyere økonomiske ytelser enn dagpengeregulverket. Prosentandelene det vises til er gjennomsnittlig reell kompensasjonsgrad for hver gruppe.

De reelle kompensasjonsgradene er ikke direkte sammenlignbare ettersom fordelingen av tidligere inntekt viser at mottakere av attføringspenger generelt har lavere tidligere inntekter enn dagpengemottakere. I datagrunnlaget som er benyttet er det en høyere andel personer under attføring (46 %) med årsinntekt under 100.000 kroner enn det som er tilfellet blant dagpengemottakere (30 %). Dette trekker i retning av at den samlede reelle kompensasjonsgraden for attføringspengemottakere ville vært lavere dersom inntektsfordelingen hadde vært identisk med inntektsfordelingen blant dagpengemottakere. For øvrig er andelen med årsinntekter over maksimalt inntektsgrunnlag (6G) omtrent lik for begge grupper (11 %).

For å prøve konstruere mer sammenlignbare reelle kompensasjonsgrader har vi fjernet alle mottakere av attføringsytelser med tidligere inntekter under 1,5G. Fremdeles fremstår attføringsordningen som gunstigere enn dagpengeordningen. Den reelle kompensasjonsgraden blir da 75 prosent for mottakere av attføringsytelser, mot 57 prosent for dagpengemottakere. Resten av analysen inkluderer mottakere av attføringsytelser med tidligere inntekt under 1,5 G.

Ved siden av inntektsfordeling har forskjellene i reelle kompensasjonsgrader også sammenheng med at regelverket for yrkesrettet attføring er mer sjenerøst. Regelverket for attføringspenger gir en høyere kompensasjonsgrad, det er en høyere minsteytelse for attføringspenger og personer under attføring mottar attføringsstønader ved siden av attføringspenger. I tillegg er barnetillegget høyere for perso-

ner under attføring. Et annet moment er at næringsinntekter inngår i attføringspengegrunnlaget, men ikke dagpengegrunnlaget. Resultatene nedenfor viser nettopp at utbetalte attføringsytelser er høyere enn dagpenger for personer med samme tidligere inntektsnivå.

Kompensasjonsgrad på over 70 prosent for personer under attføring med tidligere inntekt under 350.000 kroner

En betydelig komponent av ytelsene som betales ut til personer under attføring er ikke direkte bestemt av tidligere inntekt. Dette gjelder attføringsstønader og barnetillegg. Som en følge av dette vil den reelle kompensasjonsgraden være høyere for personer som tidligere har hatt en lav inntekt enn for personer med høy inntekt. Figur 2 viser at for personer i inntektsintervallet mellom 165.500 kr ($1,8 \cdot G$ / $0,66$) og 364.000 kr ($6 \cdot G$) faller den reelle kompensasjonsgraden fra 77 prosent til 71 prosent.

Til sammenligning er kompensasjonsgraden for dagpengemottakere mindre avhengig av tidligere inntekt. Figur 1 viser at for personer i inntektsintervallet mellom 91.000 kr ($1,5 \cdot G$) og 364.000 kr ($6 \cdot G$) faller kompensasjonsgraden kun med ett prosentpoeng.

For dagpengemottakere er det kun barnetillegget som ikke er bestemt ut fra tidligere inntekt. Barnetillegget er for øvrig lavere for dagpengemottakere enn for mottakere av attføringsytelser.

Slik regelverket er utformet, vil alle personer med tidligere inntekt over 6 ganger folketrygdens grunnbeløp motta det samme maksimale dagpenge- og attføringspengebeløpet. Dette medfører at den reelle kompensasjonsgraden faller relativt sterkt når tidligere inntekt overstiger maksimalt inntektsgrunnlag, noe figur 1 og 2 illustrerer for begge ytelsesgruppene.

For mottakere av attføringsytelser og dagpenger med tidligere inntekt under minstegrensen vil den reelle kompensasjonsgraden være høy. Regelverket begrenser utbetaling av dagpenger til personer med lav årsinntekt (se ramme som beskriver regelverk). For utbetaling av attføringsytelser har regelverket ingen tilsvarende bestemmelse. Dette er grunnen til at mottakere av attføringsytelser i det laveste inntektsintervallet mottar nesten det dobbelte av tidligere inntekt.

Høy kompensasjon for personer under attføring med barn

Både mottakere av attføringsytelser og dagpengemottakere har en høyere inntektskompensasjon dersom de har barn. Den reelle kompensasjonsgraden øker for hvert barn. Dette har sammenheng med utbetaling av barnetillegg. Figur 3 illustrerer en økende reell kompensasjonsgrad for både dagpengemottakere og mottakere av attføringsytelser.

Arbeidssøkergrupper som er utelatt fra datagrunnlaget

Enkelte grupper dagpengemottakere og mottakere av attføringsytelser er utelatt fra datagrunnlaget. Dette fordi deres inntektsgrunnlag ikke har utgangspunkt i tidligere pensjonsgivende inntekt eller fordi utbetalinger trolig omfatter deler av deres totale livsoppholdsytelse. De følgende gruppene er derfor fjernet fra datagrunnlaget.

Dagpenger

Personer som nylig har avsluttet sin verneplikt

Personer som nylig har avsluttet sin verneplikt har rett i å motta dagpenger ut fra et inntektgrunnlag som er 3 ganger folketrygdens grunnbeløp (ca 189.000 kr). De mottar tilsvarende en årlig utbetaling på ca. 118.000 kr. Denne gruppen har imidlertid kun rett på dagpenger i et halvt år. I februar var det 2.600 dagpengemottakere som nylig hadde avsluttet sin verneplikt.

Delvis sysselsatte

I februar var det 14.900 dagpengemottakere som mottok graderte ytelser.

Attføringsytelser

Personer uten eller med svært lav pensjonsgivende inntekt

I februar 2006 var det 13.300 mottakere av attføringsytelser uten tidligere pensjonsgivende inntekt, eller med meget lav pensjonsgivende inntekt (10.000 kr i året). Denne gruppen er utelatt fordi det gir liten mening å regne ut en kompensasjonsgrad når nevneren blir for liten.

Unge uføre

Det kan gis attføring til en person som får nedsatt arbeidsenven for fylte 26 år på grunn av en alvorlig og varig sykdom, skade eller lyte som er klart dokumentert. Minste årlige ytelse er i slike tilfeller 2,4 ganger grunnbeløpet, eller 151.000 kr. I februar 2006 utgjorde denne gruppen omtrent 900 personer. For øvrig kan også andre personer under 26 år få innvilget yrkesrettet attføring, men disse personene vil da motta en årlig ytelse bestemt ut fra vanlig regelverk.

Graderte attføringsytelser

For en arbeidssøker er det mulig å motta graderte attføringsytelser i forbindelse med deltidsarbeid eller deltakelse på ordinære arbeidsmarkedstiltak. Det foreligger ikke direkte registeropplysninger om denne gruppen. Gruppen som mottar graderte ytelser er i datagrunnlaget definert ut fra opplysninger om arbeidssøkerstatus, utbetalinger og meldekort fra februar 2006. Etter en slik definisjon var det 2.000 personer i denne gruppen.

Personer på vernet attføringstiltak

Dette er personer med en permanent funksjonshemming som enten allerede har fått innvilget varig uførepensjon eller i nær fremtid ventes å få innvilget denne ytelsen. Normalt mottar personer på vernet attføringstiltak uførepensjon og ikke attføringspenger. I februar 2006 var det omtrent 200 personer i denne gruppen som mottok attføringspenger.

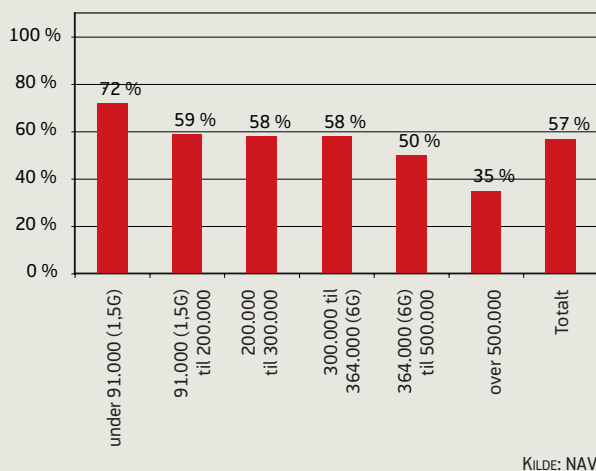

Personer som mottok attføringsytelser for deler av måneden

I løpet av en måned vil noen personer starte og slutte å motta attføringsytelser. Normalt skyldes dette at attføringsløpet starter eller slutter. I februar 2006 var det 4.700 personer i denne gruppen.

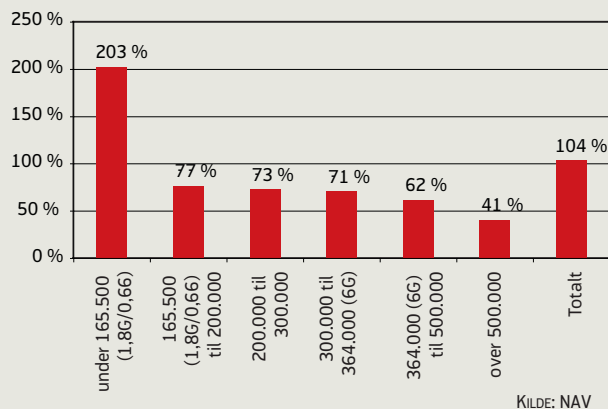
Figur 1:

Den reelle kompensasjonsgraden for dagpengemottakere fordelt etter tidligere årsinntekt. Tidligere inntekt er justert til 2005-nivå. Dette gjelder også grensene for folketrygdens grunnbeløp (G).

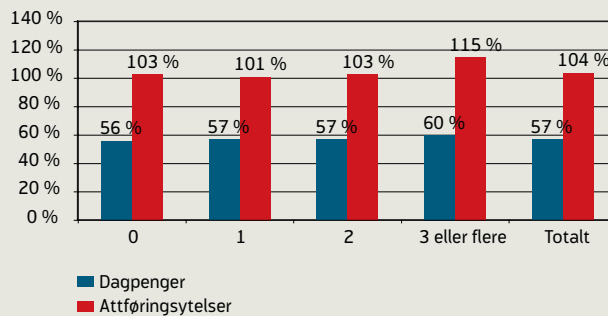
Figur 2:

Den reelle kompensasjonsgraden for mottakere av attføringsytelser fordelt etter tidligere årsinntekt. Tidligere inntekt er justert til 2005-nivå. Dette gjelder også grensene for folketrygdens grunnbeløp (G).

Figur 3:

Den reelle kompensasjonsgraden for mottakere av dagpenger og attføringsytelser fordelt etter antall barn.

Unntaket er mottakere av attføringsytelser uten barn. Denne gruppen har en høyere reell kompensasjonsgrad enn mottakere av attføringsytelser med ett barn. Det er en overvekt av mottakere av attføringsytelser i det laveste inntektsintervallet som har veldig lav tidligere inntekt og samtidig ikke har barn. Dette bidrar til å trekke opp den reelle kompensasjonsgraden i det laveste inntektsintervallet for denne gruppen. For mottakere av attføringsytelser med tidligere inntekt over 165.500 kr øker imidlertid kompensasjonsgraden for hvert barn (se tabellvedlegg).

Den reelle kompensasjonsgraden for mottakere av attføringsytelser i er større grad påvirket av antall barn enn tilfellet er for dagpengemottakere. Dette er en følge av at personer under attføring mottar et barnetillegg som er høyere enn for dagpengemottakere. I tillegg er det mulig å få utbetalt attføringsstønader til barnetilsyn i forbindelse med gjennomføring av attføringstiltak. Av samme grunn som det vises til ovenfor, kommer ikke denne sammenheng klart frem av figur 3. Dersom personer i det laveste inntektsintervallet utelates, blir det tydelig at den reelle kompensasjonsgraden for mottakere av attføringsytelser øker kraftigere for hvert barn enn det som er tilfellet for dagpengemottakere.

REFERANSER:

Nordberg og Westlie (2004), Working Paper 1/2004: Samtidig bruk av Trygdeetaten, Arbeidsmarkedssetaten og Sosialtjenesten. Frischsenteret.

Vedlegg

Tabell 1:

Den reelle kompensasjonsgraden for dagpengemottakere fordelt etter tidligere årsinntekt og antall barn. Tidligere inntekt er justert til 2005-nivå. Dette gjelder også grensene for folketrygdens grunnbeløp (G).

	Antall barn 0		1		2		3		Totalt	
	Reell komp. grad	antall pers.	Reell komp. grad	antall pers.	Reell komp. grad	antall pers.	Reell komp. grad	antall pers.	Reell komp. grad	antall pers.
under 91.000 (1,5G)	68 %	285	93 %	53	66 %	31	82 %	19	72 %	388
91.000 (1,5G) til 200.000	58 %	7338	59 %	1957	60 %	1721	65 %	877	59 %	11893
200.000 til 300.000	57 %	9904	57 %	3647	59 %	2824	61 %	1185	58 %	17560
300.000 til 364.000 (6G)	57 %	3702	58 %	1348	59 %	1090	58 %	478	58 %	6618
364.000 (6G) til 500.000	50 %	2588	51 %	823	51 %	743	53 %	315	50 %	4469
over 500.000	34 %	794	36 %	233	37 %	274	37 %	92	35 %	1393
Totalt	56 %	24611	57 %	8061	57 %	6683	60 %	2966	57 %	42321

KILDE: NAV

Tabell 2:

Den reelle kompensasjonsgraden for mottakere av attføringsytelser fordelt etter tidligere årsinntekt og antall barn. Tidligere inntekt er justert til 2005-nivå. Dette gjelder også grensene for folketrygdens grunnbeløp (G).

	Antall barn 0		1		2		3		Totalt	
	Reell komp. grad	antall pers.	Reell komp. grad	antall pers.	Reell komp. grad	antall pers.	Reell komp. grad	antall pers.	Reell komp. grad	antall pers.
INT_GR										
under 165.500 (1,8G/0,66)	204 %	6099	202 %	2345	196 %	2271	214 %	1337	203 %	12052
165.500 (1,8G/0,66) til 200.000	71 %	1842	75 %	876	83 %	964	89 %	496	77 %	4178
200.000 til 300.000	68 %	7968	72 %	3578	78 %	3616	83 %	1638	73 %	16800
300.000 til 364.000 (6G)	68 %	4079	72 %	1833	75 %	1665	79 %	878	71 %	8455
364.000 (6G) til 500.000	60 %	2500	63 %	1088	66 %	1051	67 %	565	62 %	5204
over 500.000	40 %	569	42 %	249	43 %	234	45 %	132	41 %	1184
Group total										
Totalt	103 %	23057	101 %	9969	103 %	9801	115 %	5046	104 %	47873

KILDE: NAV

Arbeidssøkere

Arbeidssøkere er betegnelsen på summen av ordinære arbeidssøkere og yrkeshemmede.

Ordinære arbeidssøkere

Personer som søker inntektsgivende arbeid ved NAV og som er arbeidsføre og ellers disponible for det arbeidet som søkes. En person anses som registrert arbeidssøker, hvis han eller hun har meldt seg eller fornyet meldingen til NAV i løpet av de to siste ukene. Ordinære arbeidssøkere består av helt ledige, delvis sysselsatte og ordinære tiltaksdeltakere og andre ordinære arbeidssøkere.

Registrerte helt ledige

Ordinære arbeidssøkere som har vært uten inntektsgivende arbeid de siste to ukene.

Ordinære tiltaksdeltakere

Ordinære arbeidssøkere som deltar på arbeidsmarkedstiltak.

Registrerte delvis sysselsatte

Registrerte delvis sysselsatte arbeidssøkere er personer som enten er delvis permitterte eller som arbeider mindre enn heltid og som ønsker lengre arbeidstid.

Langtidsledige

Registrerte arbeidsledige som har hatt en sammenhengende periode som helt ledig på minst 26 uker.

Yrkeshemmede

Arbeidssøkere som på grunn av fysisk, psykisk eller sosial funksjonshemming har vanskeligheter med å få arbeid, og som vurderes av NAV med sikte på yrkesmessig attføring eller som er i et attføringstiltak.

Ledige stillinger

NAVs statistikk over ledige stillinger omfatter alle ledige stillinger som enten blir meldt til NAV som oppdrag eller som er offentliggjort i media (aviser, tidsskrifter o.l.).

Arbeidskraftundersøkelsene (AKU) er en utvalgsundersøkelse som blir gjennomført kvartalsvis av Statistisk sentralbyrå.

Sysselsatte i AKU

Personer som hadde inntektsgivende arbeid i minst en time i undersøkelsesuka, personer som normalt utfører slikt arbeid, men som pga. sykdom, permisjon, ferie osv. ikke arbeidet i undersøkelsesuka, og vernepliktige.

Arbeidsledige (AKU)

Personer som ikke utførte eller var midlertidig fraværende fra inntektsgivende arbeid i undersøkelsesuka, men som ved å kontakte NAV, annonsere selv, svare på annonse eller lignende, gjorde forsøk på å skaffe

seg arbeid i løpet av de fire siste ukene. De må kunne ta på seg arbeid i løpet av de neste to ukene. Denne gruppa må ikke forveksles med NAV sine tall over registrerte arbeidsledige (se ovenfor). Tall fra AKU inkluderer også arbeidssøkere som ikke registrerer seg ved NAV, og en del av de som går på arbeidsmarkedstiltak.

Arbeidsstyrken (AKU)

Summen av sysselsatte og arbeidsledige. Arbeidsstyrken for en gruppe i prosent av det totale antall personer i gruppen benevnes ofte som yrkesaktivitet for gruppen.

Sluttmeldekort (SMK)

Alle arbeidssøkere som har sluttet å melde seg ved NAV får etter vel 2 måneder tilsendt et sluttmeldekort (SMK) der de blir bedt om å oppgi hovedaktivitet. SMK blir brukt til å utarbeide statistikk som kan belyse andelen personer som kommer i jobb og eventuelt andelen som går ut av arbeidsstyrken. Svaropplutningen er om lag 65 prosent.

Sesongjustering

Tallstørrelser på NAVs ulike arbeidsmarkedsstatistikker varierer ofte med årstiden som en følge av at mange fenomener gjentar seg omtrent på samme tid hvert år. Eksempelvis går arbeidsledigheten normalt opp om sommeren og etter årsskiftet. Dette har sammenheng med at mange skoleelever (studenter) avslutter utdanningen og melder seg som arbeidssøkere etter at semestrene er avsluttet. I tillegg følger deler av sysselsettingen bedriftenes kontraksperioder. Slike kontrakter utløper ofte før sommeren og ved årsskiftet.

For å skille ut underliggende endringer og rense bort sesongmessige forhold justerer NAV en del tidsreier i et statistikkprogram, X12 Arima. Dette programmet baserer seg på historisk informasjon om sesongsvingninger.

Det er sesongvariasjoner i de fleste av størrelsene NAV presenterer statistikk over. Mønsteret i sesongvariasjonene og betydningen av sesongeffektene er imidlertid forskjellige. Når det gjelder utviklingen i antall yrkeshemmede er for eksempel sesongvariasjonene betydelig mindre enn for antall helt ledige. Likevel er det av betydning å justere for en sesongrelatert nedgang som finner sted i juni og august i forbindelse med at mange yrkeshemmede avsluttet skolegang før sommerferien.

Etter at en tidsserie er korrigert for sesongvariasjoner vil det for enkelte størrelser fremdeles være store endringer mellom månedsobservasjonene. I enkelte tilfeller er det vanskelig å tillegge slike endringer mening. Det kan da være til hjelp å tydeliggjøre en trend i månedsobservasjonene. Tidsserien justeres ved å tillegge avvikende månedsobservasjoner mindre vekt. Dette gir en mer glattet tidsserie. Tilgang ledige stillinger per virkedag er et eksempel på en størrelse hvor det er behov for å glatte tidsserien for å få tydeligere fram en trend. Statistikkprogrammet X12 Arima benyttes i forbindelse med justering av trend.

Arbeids- og velferdsdirektoratet
C.J. Hambros plass 2, 0164 Oslo
Postboks 5 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 21 07 00 00
Telefaks: 21 07 00 01

www.aetat.no